

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

ΘΕΜΑ: «ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΑΠΑΤΕΣ – ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ»

της

ΤΣΟΥΤΣΟΥΓΙΑΝΝΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική.

Θεσσαλονίκη 2019

**Αφιερωμένη στους γονείς μου,
που είναι δίπλα μου σε κάθε στιγμή της ζωής μου**

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών στη «Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική», αλλά και ειδικότερα της μεταπτυχιακής μου εργασίας, αισθάνομαι το χρέος να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες στους ανθρώπους των οποίων η συμβολή υπήρξε καθοριστική.

Αρχικά, στον επιβλέποντα καθηγητή κ. Παυλάτο Οδυσσέα για το έναυσμα που μου έδωσε για το θέμα της παρούσας εργασίας, καθώς και για τις κριτικές του παρατηρήσεις και τη συνεργασία καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της διπλωματικής.

Επίσης, στους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών για την προσπάθειά τους να μας μεταδώσουν τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους, ώστε να προχωρήσουμε επαγγελματικά και γνωστικά ένα επίπεδο παραπάνω.

Κυρίως όμως, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την οικογένειά μου για την έμπρακτη συμπαράσταση και βοήθειά τους, καθώς και για την ηθική τους υποστήριξη σε όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Περίληψη

Το θέμα αυτής της εργασίας είναι η διερεύνηση των καθοριστικών παραγόντων των εταιρικών χρηματοοικονομικών απατών. Ειδικότερα, είναι η εταιρική διακυβέρνηση των επιχειρήσεων και οι παράγοντες που την επηρεάζουν ώστε να αποφασίσει εάν θα διαπράξει ή όχι μία εταιρική χρηματοοικονομική απάτη. Συγκεκριμένα σκοπός της έρευνας αυτής είναι να εξετάσουμε κατά πόσο τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του Διευθύνοντος Συμβούλου και του διοικητικού συμβουλίου, δηλαδή γενικά της εταιρικής διακυβέρνησης επηρεάζει την πιθανότητα χρηματοοικονομικής απάτης σε μια επιχείρηση. Στα δημογραφικά χαρακτηριστικά περιλαμβάνονται η ηλικία, το φύλο, το επίπεδο εκπαίδευσης και το κατά πόσο αυτά αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και επηρεάζουν τις αποφάσεις της διοίκησης ώστε να διαπράξει οικονομική απάτη. Στην έρευνα αυτή πέρα από όλα τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν πιο πάνω δίνεται λίγο περισσότερο έμφαση στην ηλικία και συγκεκριμένα στη διαφορά ηλικίας του Διευθύνοντος Συμβούλου (CEO) και του Διοικητικού Συμβουλίου. Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής δείχνουν ότι το φύλο δεν επηρεάζει ιδιαίτερα τη λήψη αποφάσεων για διάπραξη απάτης. Ακόμα, η πλειοψηφία του πληθυσμού της έρευνας είχε υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και αυτό είχε αρνητική επίδραση στη διάπραξη απάτης. Δηλαδή, όσο περισσότερες γνώσεις έχει ένας Διευθύνων Σύμβουλος τόσο μειώνονται και οι πιθανότητες να διαπράξει απάτη. Επιπλέον, η ηλικία σαν παράγοντας στη διάπραξη απάτης έχει αρνητική επίδραση όσο ο μέσος όρος της ηλικίας των CEO αυξάνεται. Η μελέτη μας, λοιπόν, συμβάλλει στη βιβλιογραφία για την εταιρική διακυβέρνηση, επισημαίνοντας τους συχνά παραμελημένους ρόλους του διοικητικού συμβουλίου και του Διευθύνων Συμβούλου, καθώς η διαφορά ηλικίας μπορεί να βοηθήσει στην αποτροπή της εταιρικής οικονομικής απάτης.

Λέξεις κλειδιά (keywords): Εταιρική διακυβέρνηση, Ηλικιακή διαφορά, Εταιρική χρηματοοικονομική απάτη.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Κατάλογος Γραφημάτων.....	8
Κατάλογος πινάκων.....	9
Συνομογραφίες.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
1.1 Εισαγωγή.....	11
1.2 Ο κύριος και οι επιμέρους στόχοι της διπλωματικής.....	13
1.3 Περιορισμοί και σπουδαιότητα της έρευνας.....	14
1.3 Μεθοδολογία Έρευνας.....	17
1.4 Παρουσίαση της διπλωματικής.....	17
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	21
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ.....	21
2.1 Εισαγωγή.....	21
2.2 Μηχανισμοί εσωτερικής διακυβέρνησης και εταιρική χρηματοοικονομική απάτη.....	22
2.2.1 Διακυβέρνηση.....	22
2.2.3 Ποιότητα των κερδών.....	23
2.2.4 Ανάπτυξη.....	24
2.2.5 Μερισματική Πολιτική.....	25
2.2.6 Αποζημίωση.....	25
2.3 Εσωτερικός έλεγχος.....	26
2.4 The Fraud Diamond.....	27
2.5 The Fraud Triangle.....	28
2.6 Σύνοψη.....	29
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	30
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	32
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	32
3.1. Εισαγωγή.....	32
3.2 Το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.....	33

3.3 Τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου παραποίησης οικονομικών καταστάσεων.	34
3.4 Απάτη	35
3.4.1 Είδη, Χαρακτηριστικά και Κατηγορίες Λογιστικής Απάτης	36
3.5 Βασικές Αρχές Επαγγελματικής Ηθικής.....	37
3.6 Διαφορά Απάτης – Σφάλματος	39
3.7 Αιτίες, συνέπειες και ανίχνευση απάτης στις οικονομικές καταστάσεις.....	40
3.8 Λογιστική απάτη	42
3.9 Προφίλ της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις	43
3.9.1 Μαγειρέματα (Cooks)	44
3.9.2 Συνταγές (Recipes).....	45
3.9.3 Κίνητρα (Incentives)	47
3.9.4 Παρακολούθηση (Monitoring).....	48
3.9.5 Τελικά Αποτελέσματα (End results)	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	56
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	56
4.1 Εισαγωγή.....	56
4.2 Δειγματοληψία	56
4.2.1 Καθορισμός Πληθυσμού και περιορισμοί της έρευνας (limitations).....	56
4.2.2 Συλλογή δεδομένων και επιλογή δείγματος.....	57
4.3 Δομή των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου και επιλογή του μέσου λειτουργοποίησης των μεταβλητών	58
4.4 Κλίμακες μέτρησης των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου.....	60
4.5 Επεξεργασία στοιχείων για ανάλυση	61
Ελληνική Βιβλιογραφία	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	62
ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	62
5.1. Εισαγωγή.....	62
5.2 Δημογραφικά χαρακτηριστικά ερωτώμενων.....	62
5.3 Δημογραφικά χαρακτηριστικά του Διευθύνων Συμβούλου και στοιχεία των επιχειρήσεων.....	64
5.4 Σύνοψη	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	72
ΠΟΛΥΜΕΤΑΒΛΗΤΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	72
6.1 Εισαγωγή.....	72
6.2 Διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων με τη μορφή της μηδενικής υπόθεσης.....	72

6.3 Είσοδος των μεταβλητών για παλινδρόμηση.....	73
6.4 Σύνοψη.....	75
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	77
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.....	79
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	79
7.1 Εισαγωγή.....	79
7.2 Συμπεράσματα της έρευνας.....	80
7.3 Περιορισμοί και μελλοντική έρευνα.....	82
7.4 Σύνοψη.....	83
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	84
ΔΙΕΘΝΗΣ.....	84
ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	85
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	87
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Ερωτηματολόγιο.....	87
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΑΠΡΑΞΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΣΕ ΜΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ.....	87
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....	93
ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ.....	93

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1: Φύλο των ερωτώμενων	93
Γράφημα 2: Ηλικία των ερωτώμενων.....	93
Γράφημα 3: Εκπαίδευση των ερωτώμενων.....	94
Γράφημα 4: Θέση στην επιχείρηση.....	94
Γράφημα 5: Ηλικία του Διευθύνων Συμβούλου της Επιχείρησης.....	95
Γράφημα 6: Διαφορά ηλικίας του Διευθύνων Συμβούλου με τα στελέχη του Διοικητικού Συμβουλίου.....	95
Γράφημα 7: Η επιρροή της αναλογίας των γυναικών στην πιθανότητα απάτης.....	96
Γράφημα 8: Η ηλικία του Διευθύνων Συμβούλου και η επιρροή της ηθικής στον τρόπο διακυβέρνησης	96
Γράφημα 9: Η επιρροή της μέσης ηλικίας του Δ.Σ. στην απόδοση της επιχείρησης.....	97
Γράφημα 10: Η επιρροή της ηλικίας στην πιθανότητα απάτης.....	97
Γράφημα 11: Έχει προκύψει ποτέ απάτη στην επιχείρηση;	98
Γράφημα 12: Επίπεδο εκπαίδευσης του Διευθύνων Συμβούλου	98
Γράφημα 13: Έτη λειτουργίας της επιχείρησης	99
Γράφημα 14: Η θέση του Διευθύνοντος Συμβούλου και του Προέδρου αν κατέχονται από το ίδιο άτομο	99
Γράφημα 15: Πόσους εργαζόμενους έχει η επιχείρηση	100
Γράφημα 16: Η επιρροή των μέτρων διακυβέρνησης στην πιθανότητα απάτης ...	100
Γράφημα 17: Ανεξαρτησία του Δ.Σ. από τη Διοίκηση.....	101
Γράφημα 18: Η επιρροή των εξωτερικών ή ανεξάρτητων διευθυντών στην πιθανότητα απάτης	101
Γράφημα 19: Αριθμός μελών των Δ.Σ.....	102

Γράφημα 20: Η επιρροή της αμοιβής στην πιθανότητα απάτης	102
Γράφημα 21: Η επιρροή των δημογραφικών χαρακτηριστικών στην πιθανότητα απάτης.....	103
Γράφημα 22: Η Πρόσληψη μεγαλύτερων διευθυντών στην πρόληψη απάτης	103

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 1 Φύλο των ερωτώμενων	62
Πίνακας 2 Ηλικία των ερωτώμενων.....	62
Πίνακας 3 Εκπαίδευση των ερωτώμενων.....	63
Πίνακας 4 Θέση των ερωτώμενων στην επιχείρηση	63
Πίνακας 5 Ηλικία CEO.....	64
Πίνακας 6 Διαφορά ηλικίας CEO-Δ.Σ.	64
Πίνακας 7 Αναλογία των γυναικών στο Δ.Σ. για απάτη	64
Πίνακας 8 Επιρροή της ηλικίας του CEO στην ηθική και τον τρόπο διακυβέρνησης.....	65
Πίνακας 9 Η επιρροή της ηλικία της ανώτατης ομάδας διοίκησης στην απόδοση της επιχείρησης	65
Πίνακας 10 Η επιρροή της ηλικίας στη διάπραξη απάτης.....	66
Πίνακας 11 Έχει προκύψει ποτέ απάτη στην επιχείρηση.....	66
Πίνακας 12 Επίπεδο εκπαίδευσης CEO	66
Πίνακας 13 Έτη λειτουργίας της επιχείρησης.....	67
Πίνακας 14 Δυσادικότητα CEO.....	67
Πίνακας 15 Πόσους εργαζόμενους έχει η επιχείρηση.....	67
Πίνακας 16 Η επιρροή των μέτρων διακυβέρνησης στη διάπραξη απάτης	68
Πίνακας 17 Ανεξαρτησία Δ.Σ. από τη Διοίκηση.....	68
Πίνακας 18 Η επίδραση των εξωτερικών διευθυντών στη διάπραξη απάτης	68
Πίνακας 19 Αριθμός ατόμων που απαρτίζουν το Δ.Σ.	69
Πίνακας 20 Η επιρροή της αμοιβής των διευθυντών στη διάπραξη απάτης.....	69
Πίνακας 21 Η επιρροή της πρόσληψης μεγαλύτερων διευθυντών στην αποτελεσματικότητα της επιχείρησης.....	70
Πίνακας 21 Περιγραφική στατιστική των μεταβλητών στην έρευνα.....	73
Πίνακας 22 Συσχετισμοί μεταξύ των μεταβλητών.....	74
Πίνακας 23 Πολλαπλή παλινδρόμηση.....	74

Συντομογραφίες

Ξένες

ACFE (Association of Certified Fraud Examiners): Ένωση Πιστοποιημένων Ελεγκτών κατά της Απάτης

GAAP (Generally Accepted Accounting Principles): Γενικά Αποδεκτές Λογιστικές Αρχές

IFAC (International Federation of Accountants): Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών

IIA (Institute of Internal Auditors'): Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών

ISA (International Standards on Auditing): Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα

SEC (Securities and Exchange Commission): (Αμερικανική) Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

AICPA (American Institute of Certified Public Accountants): Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών

Ελληνικές

Δ.Π.Ε.: Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου

Δ.Σ. : Διοικητικό Συμβούλιο

X/K: Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγή

Η εταιρική χρηματοοικονομική απάτη αναφέρεται στην "εσκεμμένη ψευδής παρουσίαση ποσών ή γνωστοποιήσεων στις οικονομικές καταστάσεις" (Apostolou et al., 2000, p. 181). Το ενδιαφέρον για τέτοιου είδους οργανωτικά παραπτώματα έχει αυξηθεί σημαντικά από την εποχή των μεγάλων σκανδάλων σε Enron, Tyco και WorldCom (Wu, 2002). Αυτά και άλλα παρόμοια σκάνδαλα αποδεικνύουν ότι η εταιρική οικονομική απάτη μπορεί να οδηγήσει σε αρνητικά και μερικές φορές καταστρεπτικά εταιρικά αποτελέσματα (Karhoff and Lott, 1993). Στελέχη σε βασικές θέσεις στις λήψεις αποφάσεων ενδέχεται να παρακινηθούν να χειραγωγήσουν τις οικονομικές εκθέσεις όταν προκύπτουν ευκαιρίες, επειδή οι οικονομικές αναφορές που αντικατοπτρίζουν τη διοικητική τους ικανότητα μπορούν να επηρεάσουν άμεσα τον προσωπικό πλούτο τους (Zhang et al., 2008). Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου είναι υπεύθυνα για την παρακολούθηση των αποφάσεων των στελεχών και για την πρόληψη των διοικητικών προβλημάτων όπως η εταιρική χρηματοοικονομική απάτη (Eisenhardt, 1989; Hambrick et al., 2015). Η συχνή εμφάνιση οικονομικής απάτης ίσως σε κάποιο βαθμό δείχνει την αναποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης των διευθυντών (Mellahi, 2005).

Συνεπώς, δεδομένου ότι τα στελέχη διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην εταιρική χρηματοοικονομική απάτη και ότι επιβαρύνουν τα διοικητικά συμβούλια με την παρακολούθηση των αποφάσεών τους, είναι επιτακτική ανάγκη να καταλάβουμε τι είδους συμβούλια είναι αποτελεσματικά στην αποτροπή της εταιρικής χρηματοοικονομικής απάτης. Παλαιότερες μελέτες έχουν συνήθως προσεγγίσει το πρόβλημα από οικονομική άποψη, εστιάζοντας στην ανεξαρτησία της επιχείρησης, το μέγεθος της και τα δικαιώματα προαίρεσης επί μετοχών (Beasley, 1996; Uzun and Varma, 2004). Εκτός από μερικές μελέτες στην επιχείρηση (π.χ., Cumming et al., 2015), δόθηκε λίγη προσοχή στα δημογραφικά

χαρακτηριστικά του διοικητικού συμβουλίου. Έτσι, οι γνώσεις μας σχετικά με το ρόλο των χαρακτηριστικών του συμβουλίου στην αποτροπή της εταιρικής οικονομικής απάτης είναι περιορισμένες. Αυτή η γνώση συμπληρώνεται από τη βιβλιογραφία για τη λήψη αποφάσεων, η οποία καταγράφει τον τρόπο με τον οποίο τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων μπορούν να επηρεάσουν τις δικές τους αποφάσεις και συμπεριφορές και αυτές των άλλων ως αποτέλεσμα ψυχολογικών και κοινωνικών διαδικασιών (Simons and Smith, 1999; Smith and Scully, 1994 ; Freeman and Giebink, 1979). Ως διευθύνων σύμβουλοι συμμετέχουν στις περισσότερες περιπτώσεις εταιρικής χρηματοοικονομικής απάτης (Beasley et al., 1999) και πιθανότατα είναι υπεύθυνοι για τις σχετικές αποφάσεις. Ως εκ τούτου, αυτή η μελέτη διερευνά τον τρόπο με τον οποίο οι αποφάσεις των CEO για την απάτη διαμορφώνονται από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του συμβουλίου.

Ένα σημαντικό δημογραφικό χαρακτηριστικό που επηρεάζει τη λήψη αποφάσεων είναι η ηλικία (Taylor, 1978). Πολλές μελέτες έχουν δείξει ότι η ηλικία, η οποία αντικατοπτρίζει τη γνώση, την εμπειρία και τα κίνητρα των ατόμων, επηρεάζει ένα ευρύ φάσμα αποφάσεων και συμπεριφορών, συμπεριλαμβανομένης της συμπεριφοράς ανάληψης κινδύνου, (π.χ., Serfling, 2014), αποτελεσματική λήψη αποφάσεων (Ng and Feldman, 2008), ηθική συμπεριφορά (Deshpande, 1996), ακόμη και στρατηγική επιχείρησης (π.χ. Wiersema και Bantel, 1992; Yim, 2013). Επομένως, σε αυτή τη μελέτη, εστιάζουμε στην ηλικία ως το βασικό δημογραφικό χαρακτηριστικό των συμβουλίων και των διευθυνόντων συμβούλων. Αναπτύσσουμε το θεωρητικό μας μοντέλο αξιοποιώντας τη βιβλιογραφία για την εταιρική διακυβέρνηση και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Συγκεκριμένα, η άποψη αλληλεπίδρασης στη βιβλιογραφία λήψης αποφάσεων, η οποία απεικονίζει την αλληλεπίδραση μεταξύ των καταστάσεων και των προσωπικών μεταβλητών (Endler and Magnusson, 1976; Trevino, 1986), μπορεί να δώσει μια εικόνα για τη λήψη αποφάσεων των στελεχών σχετικά με την εταιρική οικονομική απάτη. Η άποψη αυτή τονίζει ότι οι προσωπικοί και περιστασιακοί παράγοντες αλληλεπιδρούν συνεχώς για να επηρεάσουν τη λήψη αποφάσεων των ατόμων (Chatterjee και Hambrick, 2011; Endler and Magnusson, 1976). Με βάση αυτή τη λογική, η μελέτη αυτή προτείνει, πριν αποφασιστεί αν θα διαπραχθεί η χρηματοοικονομική απάτη, οι διευθύνοντες σύμβουλοι μπορούν πρώτα να εκτιμήσουν τις ευκαιρίες για την οικονομική απάτη και την εκτίμηση των δυνατοτήτων επιτυχίας, αξιοποιώντας τα περιστασιακά ερεθίσματα των δημογραφικών χαρακτηριστικών του Διοικητικού Συμβουλίου. Επιπλέον, οι αντιλήψεις των Διευθυνόντων Συμβούλων σχετικά με αυτά τα περιστασιακά ερεθίσματα φιλτράρονται μέσω των δικών τους γνωστικών

προσεγγίσεων (Chatterjee και Hambrick, 2011; Trevino, 1986), οι οποίες συχνά αντικατοπτρίζεται στα δικά τους χαρακτηριστικά.

Συγκεκριμένα, προτείνουμε οι Διευθύνοντες Σύμβουλοι να αξιολογούν τα κίνητρα και την εμπειρία παρακολούθησης των διευθυντών για να μετρήσουν την αυστηρότητα παρακολούθησης της επιχείρησης και να αναζητήσουν ευκαιρίες για οικονομική απάτη. Υποστηρίζουμε ότι ο μέσος όρος ηλικίας του διοικητικού συμβουλίου είναι ένα περιστασιακό κίνητρο που αντικατοπτρίζει τα κίνητρα και την εμπειρία της παρακολούθησης των διευθυντών. Ο λόγος είναι ότι οι μεγαλύτεροι διευθυντές είναι πιθανό να έχουν μεγαλύτερη εμπειρία στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των ανθρώπων και να κάνουν ακριβή κρίση (Baltes et al., 1995; Choo and Trotman, 1991; McDaniel et al., 1988), περισσότερη διοικητική εμπειρία και περισσότερα κίνητρα για την προστασία της δικής τους οικονομικής ασφάλειας και της φήμης σταδιοδρομίας τους (Carlsson και Karlsson, 1970; Hambrick and Mason, 1984; Taylor, 1978). Όλα αυτά είναι σημαντικά κίνητρα για αποτελεσματική παρακολούθηση (Hambrick et al., 2015; Kelly et Gennard, 1996; Kor, 2006; Manning, 1984). Ως εκ τούτου, προτείνουμε ότι η ηλικία του διευθύνοντος συμβούλου σχετίζεται αρνητικά με την πιθανότητα εμφάνισης εταιρικής χρηματοοικονομικής απάτης. Επιπλέον, τα περιστασιακά ερεθίσματα και τα προσωπικά χαρακτηριστικά θα επηρέαζαν αμφότερα την απόφαση των CEOs (Chatterjee και Hambrick, 2011; Trevino, 1986). Όταν ο διευθύνων σύμβουλος είναι παλαιότερος από τους διευθυντές, τα περιστασιακά ερεθίσματα της ηλικίας του διευθυντή θα γινόταν λιγότερο σημαντικά και ο διευθύνων σύμβουλος θα προσέδιδε λιγότερη σημασία σε αυτά. Ως εκ τούτου, προτείνουμε επίσης ότι η επίδραση της ηλικίας του διευθύνοντος συμβούλου στην εταιρική οικονομική απάτη μπορεί να αποδυναμωθεί από την διαφορά ηλικίας μεταξύ του Διευθύνοντος Συμβούλου και τους διευθυντές ή το υψηλόβαθμο προσωπικό στην επιχείρηση που έχουν σημαντική θέση στη λήψη αποφάσεων.

1.2 Ο κύριος και οι επιμέρους στόχοι της διπλωματικής

Η παραπάνω διαπιστώσεις, επηρέασαν τον καθορισμό του αντικειμενικού σκοπού της διπλωματικής που είναι η διερεύνηση της επιρροής των δημογραφικών χαρακτηριστικών του Διευθύνων Συμβούλου στη διάπραξη εταιρικής χρηματοοικονομικής απάτης. Οπότε σκοπός της παρούσας εργασίας, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, είναι η παρουσίαση και η ανάλυση του φαινομένου της εταιρικής απάτης και κυρίως η επιρροή των δημογραφικών χαρακτηριστικών του Διευθύνοντος Συμβούλου και του Διοικητικού Συμβουλίου.

Στα πλαίσια του προβληματισμού αυτού, διατυπώνονται τα παρακάτω ερωτήματα που είναι καθοριστικά για την αποτελεσματική αντιμετώπισή του.

Αυτά είναι:

- α. Πώς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του Διευθύνων Σύμβουλου (ηλικία, φύλο, εκπαίδευση) μιας επιχείρησης επηρεάζουν την πιθανότητα λογιστικής απάτης σε μια επιχείρηση;
- β. Ποια είναι η σχέση της ηλικίας της εταιρικής διακυβέρνησης και απόδοσης μιας επιχείρησης για την καταπολέμηση της λογιστικής απάτης;
- γ. Πώς επηρεάζει το μέγεθος του Διοικητικού Συμβουλίου καθώς και η διαφορά ηλικίας του Διευθύνων Συμβούλου με το Διοικητικό Συμβούλιο, την πιθανότητα διάπραξης λογιστικής απάτης;

1.3 Περιορισμοί και σπουδαιότητα της έρευνας

Η έρευνα που παρουσιάζεται στη διπλωματική απευθύνεται στους εργαζόμενους και κυρίως τη Διοίκηση των επιχειρήσεων όπου εργάζονται. Μέσω της έρευνας αυτής θα δούμε ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την εταιρική διακυβέρνηση των επιχειρήσεων ώστε να διαπράξει μία εταιρική οικονομική απάτη.

Η εταιρική χρηματοοικονομική απάτη είναι ένας κοινός τύπος οργανωτικής παράπτωσης που συχνά προκαλείται από στελέχη και διευθύνοντες συμβούλους (Beasley et al., 1999). Οι υπάρχουσες μελέτες για την εταιρική οικονομική απάτη λαμβάνουν κυρίως μια ορθολογική, οικονομική προοπτική βασισμένη στη λογική της κύριας διεύθυνσης (Jensen and Meckling, 1976). Συγκεκριμένα, υποστηρίζουν ότι τα στελέχη ενεργούν για προσωπικό τους όφελος και επιλέγουν πράξεις που μεγιστοποιούν την προσωπική χρησιμότητά τους, συνήθως εις βάρος των εντολοδόχων (των μετόχων σε αυτή την μελέτη). (Jensen and Meckling, 1976; Ross, 1973).

Επειδή, οι οικονομικές εκθέσεις αντανakλούν τις ικανότητες των στελεχών και μπορούν να επηρεάσουν άμεσα τον προσωπικό τους πλούτο (Zhang et al., 2008) τα στελέχη ενδέχεται να μπουn στον πειρασμό να διαπράξουν οικονομική απάτη. Μεταξύ των κορυφαίων στελεχών, οι διευθύνοντες σύμβουλοι είναι συνήθως οι αρχηγοί των εταιρικών οικονομικών απατών. Υπάρχουν δύο λόγοι. Πρώτον, ως ηγέτης της κορυφαίας ομάδας

διαχείρισης, ο Διευθύνων Σύμβουλος παίζει σημαντικό ρόλο (Chin et al., 2013) και συνήθως έχει την εξουσία να απολύει άλλα στελέχη (Zhang et al., 2011). Οι γνώσεις και οι δράσεις του Διευθύνοντος Συμβούλου μπορούν να επηρεάσουν τις ικανότητες των επιχειρήσεων και τελικά, την απόδοση σε επίπεδο επιχείρησης (Daft et al., 1988; Priem, 1994). Ως εκ τούτου, σε σύγκριση με τα άλλα στελέχη, ο Διευθύνων Σύμβουλος συχνά δέχεται περισσότερες ευθύνες εάν η απόδοση της επιχείρησης υπολείπεται της προσδοκίας. Έτσι, ο Διευθύνων Σύμβουλος έχει περισσότερα κίνητρα και περισσότερες ευκαιρίες να εμπλακεί σε εταιρική οικονομική απάτη. Δεύτερον, επειδή η εταιρική οικονομική απάτη είναι ανήθικη και παράνομη, όσο λιγότεροι άνθρωποι γνωρίζουν, τόσο το καλύτερο. Οι διευθύνοντες σύμβουλοι δεν επιτρέπεται να αφήσουν πολλούς άλλους να γνωρίζουν ένα τέτοιο «κακό πράγμα». Τα περισσότερα από τα υπόλοιπα στελέχη μπορεί να μην γνωρίζουν καν κανένα ανήθικο ζήτημα μέχρι που η οικονομική απάτη αποκαλύπτεται. Τα ευρήματα προηγούμενων μελετών υποστηρίζουν τα παραπάνω επιχειρήματα. Για παράδειγμα, οι Beasley (1999) διαπίστωσαν ότι οι Διευθύνοντες Σύμβουλοι συμμετείχαν στο 72% των περιπτώσεων οικονομικής απάτης στις ΗΠΑ, ενώ οι περισσότεροι από τους κορυφαίους διευθυντές σε άλλες θέσεις δεν εμπλέκονται σε οικονομική απάτη. Ο O'Connor et al., (2006) διαπίστωσε επίσης ότι οι διευθύνοντες σύμβουλοι ήταν πιο πιθανό από άλλα κορυφαία στελέχη να συμμετέχουν σε δόλια οικονομική αναφορά για να βελτιώσουν τον προσωπικό τους πλούτο. Επιπλέον, η θέσπιση νόμων όπως η Sarbanes-Oxley Act στις ΗΠΑ και ο Εταιρικός Νόμος στην Κίνα που απαιτούν από τους Διευθύνοντες Συμβούλους να υπογράφουν και να εγκρίνουν προσωπικά όλες τις οικονομικές καταστάσεις αυξάνουν την πιθανότητα ότι οι διευθύνοντες σύμβουλοι είναι εκείνοι που ευθύνονται για την εταιρική οικονομική απάτη (Akhigbe et al., 2009; Zhang, 2008).

Η βιβλιογραφία σε αυτόν τον τομέα προτείνει ότι τα προβλήματα που αφορούν τη διοίκηση, όπως η εταιρική οικονομική απάτη, μπορούν να μετριαστούν με δύο τύπους μηχανισμών εσωτερικής διακυβέρνησης: μηχανισμοί από πλευράς της διοίκησης και μηχανισμοί παρακολούθησης (Jensen and Meckling, 1976; O'Connor et al., 2006; Shleifer and Vishny, 1997). Η έρευνα για τους μηχανισμούς από πλευράς διοίκησης επικεντρώνεται κυρίως στην ανάγκη να παρέχουν στα στελέχη κίνητρα όπως η ιδιοκτησία αποθεμάτων, υποστηρίζοντας ότι αυτά τα μέτρα μπορούν να συμβάλουν στην ευθυγράμμιση των συμφερόντων των αντιπροσώπων (Eisenhardt, 1988; Henderson και Fredrickson, 1996; Tosi et al., 2000; Welbourne et al., 1995). Αντίθετα, η έρευνα για τους μηχανισμούς παρακολούθησης επικεντρώνεται κυρίως στο διοικητικό συμβούλιο ως το κλειδί εσωτερικής

παρακολούθησης που αμβλύνει τα προβλήματα των οργανισμών. (Rediker and Seth, 1995; Zajac and Westphal, 1994). Οι διευθυντές πραγματοποιούν τις λειτουργίες παρακολούθησης της επιχείρησης με την πρόσληψη ή την απόλυση στελεχών και τον καθορισμό των μισθών τους. (Mizguchi, 1983; Walsh and Seward, 1990). Ενώ διάφοροι εξωτερικοί παράγοντες ενδέχεται επίσης να έχουν λόγο για το αν θα επιβάλουν κυρώσεις στα στελέχη για απάτη, οι διευθύνοντες σύμβουλοι μπορούν να αποτρέψουν άμεσα την εμφάνιση της οικονομικής απάτης εκ πρώτης όψεως (Mizguchi, 1983). Μελέτες σε αυτή τη γραμμή έρευνας επικεντρώθηκαν κατά κύριο λόγο στη δομή του συμβουλίου, όπως η ανεξαρτησία του διοικητικού συμβουλίου, το μέγεθος του συμβουλίου (π.χ., Jensen, 1993; Yermack, 1996) και τη δυαδικότητα του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου (Dechow et al., 1996; Kesner et al., 1986).

Αν και οι υπάρχουσες μελέτες έχουν ενισχύσει τις γνώσεις μας για το γιατί συμβαίνει η χρηματοοικονομική απάτη και πώς να την αποτρέψουμε, πολλά κενά παραμένουν. Πρώτον, η βιβλιογραφία γενικά υποθέτει ότι μόνο οι οικονομικοί παράγοντες οδηγούν τη συμπεριφορά των στελεχών και των επιχειρήσεων (Dalton et al., 2007; Jensen and Meckling, 1976). Ωστόσο, όπως έχουν παρατηρήσει διάφορες μελέτες (π.χ., Simons and Smith, 1999; Smith and Scully, 1994), κοινωνικοί και ψυχολογικοί παράγοντες παίζουν επίσης ρόλο. Δεύτερον, προηγούμενες μελέτες για την εσωτερική διακυβέρνηση έχουν παραμελήσει σε μεγάλο βαθμό τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των διοικητικών συμβούλων, παρά τα επανειλημμένα ευρήματα στην πλούσια βιβλιογραφία λήψης αποφάσεων ότι τα δημογραφικά χαρακτηριστικά επηρεάζουν τις αποφάσεις και τη συμπεριφορά των ατόμων συμπεριλαμβανομένων των στελεχών (π.χ., Boeker, 1997; Ross και Robertson, 2003; Taylor, 1978). Επιπλέον, οι μηχανισμοί από πλευράς διοίκησης και οι μηχανισμοί από πλευράς παρακολούθησης έχουν μελετηθεί σε σχετική απομόνωση. Αυτή η απομόνωση θα μπορούσε να περιορίσει την κατανόησή μας για την αποτελεσματικότητα του μηχανισμού παρακολούθησης, επειδή τα στελέχη δεν μπορούν να αποφασίσουν να διαπράξουν απάτη σε κενό. Οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων τους, είναι επιρρεπείς στην επιρροή των περιστασιακών παραγόντων (Ross and Robertson, 2003; Trevino, 1986), όπως τα χαρακτηριστικά του διοικητικού συμβουλίου, παρακολουθώντας τη συμπεριφορά και τις αποφάσεις τους. Δεδομένων αυτών των κενών στην βιβλιογραφία της εταιρικής χρηματοοικονομικής απάτης, ερευνούμε την εταιρική οικονομική απάτη λαμβάνοντας υπόψη τις εκτελεστικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

1.3 Μεθοδολογία Έρευνας

Για τη διερεύνηση του κύριου προβληματισμού καθώς και των επιμέρους ερωτημάτων της έρευνας μελετήθηκε αρχικά η διεθνή βιβλιογραφία και αρθρογραφία. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε εμπειρική έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίου σε δείγμα 500 ερωτώμενων και αντίστοιχα 500 επιχειρήσεων στις οποίες εργάζονται. Στην έρευνα αυτή υπάρχουν και ποσοτικές και ποιοτικές μεταβλητές. Θεωρήθηκε λοιπόν, πως η έρευνα αυτή θα έδινε τη δυνατότητα να δημιουργηθούν υποθέσεις σχετικά με τη σχέση των μεταβλητών που μελετώνται.

Η έρευνα αυτή είχε σκοπό να διερευνήσει τη στάση των εργαζομένων και κυρίως του Διευθύνων Συμβούλου, στα πλαίσια του Διοικητικού Συμβουλίου, απέναντι στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που μπορούν να επηρεάσουν τη λήψη των αποφάσεων τους ώστε να διαπράξουν μία εταιρική χρηματοοικονομική απάτη. Επιπρόσθετα, η έρευνα, προσπαθεί να εντοπίσει τις απόψεις των εργαζόμενων για την ανώτατη ομάδα διοίκησης των επιχειρήσεων.

1.4 Παρουσίαση της διπλωματικής

Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη, με το πρώτο να αποτελεί την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας και το δεύτερο το πρακτικό μέρος, όπου επιλέχτηκε να προσεγγιστεί μέσω ενός ερωτηματολογίου η επιρροή των δημογραφικών χαρακτηριστικών του Διευθύνων Συμβούλου (CEO), αλλά και των ερωτώμενων, εφόσον το δείγμα απευθύνεται κυρίως σε εργαζόμενους, αναγνωρίζοντας ένα κενό που υπάρχει στην ελληνική κυρίως βιβλιογραφία, καθώς η συντριπτική πλειοψηφία των δημοσιευμένων διπλωματικών εργασιών είναι μόνο θεωρητικές.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος της εργασίας στο Κεφάλαιο 2 αρχικά επιχειρείται μια εννοιολογική προσέγγιση των όρων εταιρική διακυβέρνηση και απάτη, με εμβάθυνση στους λόγους και στους τρόπους που μπορεί να επηρεαστεί η εταιρική

διακυβέρνηση και να διαπράξει μία λογιστική απάτη και ανάλυση των συνθετικών τους στοιχείων, των συντελεστών και των συνεπειών τους. Στο κεφάλαιο αυτό επίσης, αναλύεται το διαμάντι της απάτης αλλά και το τρίγωνο της απάτης προσπαθώντας με αυτά τα υποδείγματα να παρουσιάσει παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την πιθανότητα απάτης σε μία επιχείρηση.

Το Κεφάλαιο 3 ασχολείται με την έννοια και τον ορισμό των οικονομικών καταστάσεων και το φαινόμενο της παραποίησης αυτών, τρόπους πρόληψης της απάτης καθώς και είδη και χαρακτηριστικά μιας χρηματοοικονομικής απάτης. Επίσης, μέσω ενός υποδείγματος “CRIME” αναλύεται το προφίλ της απάτης και γίνεται μία αναφορά στις αιτίες, τις συνέπειες και την ανίχνευση της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις.

Στο Κεφάλαιο 4 αναλύεται η ερευνητική μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ώστε να διεξαχθεί η έρευνα. Συγκεκριμένα ποιος είναι ο πληθυσμός της έρευνας, πως δημιουργήθηκε το ερωτηματολόγιο, πως αναλύθηκαν τα δεδομένα προκειμένου να βγει ένα αποτέλεσμα από την έρευνα.

Στο Κεφάλαιο 5 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από την έρευνα με περιγραφική στατιστική ανάλυση, αφού έχουν πλέον επεξεργαστεί προκειμένου να απαντήσουν στα ερωτήματα της έρευνας και στο Κεφάλαιο 6 παρουσιάζονται οι ερευνητικές υποθέσεις και οι συσχετίσεις των μεταβλητών της έρευνας ώστε να προκύψουν τα αποτελέσματα από τα ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της έρευνας.

Στο Κεφάλαιο 7 υπάρχουν τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τα αποτελέσματα της έρευνας. Η εργασία καταλήγει με μια ανασκόπηση της εργασίας και των συμπερασμάτων που προέκυψαν από την έρευνα, καθώς και με παράθεση τρόπων περιορισμού αντίστοιχων φαινομένων εταιρικής απάτης στο μέλλον, ενώ προτείνονται και σημεία που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω έρευνας.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Apostolou, B., Hassell, J.M., Webber, S.A. (2000). "Forensic expert classification of management fraud risk factors", *J. Forensic Account.* 1, 181-191.

Beasley, M.S., Carcello, J.V., Hermanson, D.R., (1999). "Fraudulent Financial Reporting 1987-1997: an Analysis of U.S. Public Companies. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission", New York, 130-190

Beasley, M.S., (1996). "An empirical analysis of the relation between the board of director composition and financial statement fraud" *Account. Rev.* 218, 443-465.

Boeker, W.,(1997). "Strategic change: the influence of managerial characteristics and organizational growth". *Acad. Manag. J.* 40, 152-170.

Carlsson, G., Karlsson, K., (1970). "Age, cohorts and the generation of generations". *Am. Sociol. Rev.* 35, 710-718.

Jensen, M.C., (1993). "The modern industrial revolution, exit, and the failure of internal control systems". *J. Finance* 48, 831-880.

Jensen, M.C., Meckling, W.H., (1976). "Theory of the firm: managerial behavior, agency costs and ownership structure". *J. Financ. Econ.* 3, 305-360.

Kesner, I., Victor, B., Lamont, B., (1986). "Board composition and the commission of illegal acts: an investigation of fortune 500 companies". *Acad. Manag. J.* 29, 789-799.

Mizruchi, M.S., (1983). "Who controls whom? An examination of the relation between management and boards of directors in large American corporations". *Acad. Manag. Rev.* 8, 426-435.

O'Connor, J.P., Priem, R.L., Coombs, J.E., Gilley, K.M., (2006). "Do CEO stock options prevent or promote fraudulent financial reporting?". *Acad. Manag. J.* 49, 483-500.

Ross Jr., W.T., Robertson, D.C., (2003). "A typology of situational factors: impact on salesperson decision-making about ethical issues". *J. Bus. Ethics* 46, 213-234.

Ross, S.A., (1973). "The economic theory of agency: the principal's problem". *Am. Econ., Rev.* 63, 134-139.

Simons, T., Smith, K.A., (1999). "Making use of difference: diversity, debate, and decision comprehensiveness in top management teams". *Acad. Manag. J.* 42, 662-673.

Singhapakdi, A., Vitell, S.J., Kraft, K.L., (1996). "Moral intensity and ethical decision-making of marketing professionals". *J. Bus. Res.* 36, 245-255.

Smith, K.G., Scully, J.A., (1994). "Top management team demography and process: the role of social integration and communication". *Adm. Sci. Q.* 39, 412-438.

Taylor, R.N., (1978). "Age and experience as determinants of managerial information processing and decision making performance". *Acad. Manag. J.* 6, 60-67.

Trevino, L.K., (1986). "Ethical decision making in organizations: a person-situation interactionist model". *Acad. Manag. Rev.* 11, 601-617.

Trevino, L.K., Youngblood, S.A., (1990). "Bad apples in bad barrels: a causal analysis of ethical decision-making behavior". *J. Appl. Psychol.* 75, 378-385.

Wang, H.L., Qian, C.L., (2011). "Corporate philanthropy and corporate financial performance: the roles of stakeholder response and political access". *Acad. Manag. J.* 54, 1159-1181.

Wang, P., (2010). "Restructuring to repair legitimacy-a contingency perspective". *Corp. Gov. Int. Rev.* 18, 64-82.

Zhang, L., Ji, W., Tao, J., Wang, Q., (2011). "Who shall leave? How CEO preference and power affect executive turnover in Chinese listed companies". *Corp. Gov. Int. Rev.* 19 (6), 547-561.

Zhang, X., Bartol, K.M., Smith, K.G., Pfarrer, M.D., Khanin, D.M., (2008). "CEOs on the edge: earnings manipulation and stock-based incentive misalignment". *Acad. Manag. J.* 51, 241-258.

Zhang, Y., (2004). "Law, Corporate Governance, and Corporate Scandal in an Emerging Economy: insights from China". *Social Science Electronic Publishing.* 130-162.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

2.1 Εισαγωγή

Τα μεγάλα σκάνδαλα χρηματοοικονομικής απάτης έχουν κλονίσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών στην αγορά και την αξιοπιστία των αναφερόμενων κερδών. Οι αναθεωρημένοι λογιστικοί κανόνες, οι αλλαγές στις απαιτήσεις της εταιρικής διακυβέρνησης που εξέδωσε το Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης (NYSE) και η ανανέωση του λογιστικού επαγγέλματος έχουν ξεκινήσει μετά την έκδοση του Sarbanes-Oxley Act το 2002, ελπίζοντας να αποκαταστήσει την ακεραιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Εν τω μεταξύ, οι υποστηρικτές της μείωσης του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων για εταιρικά μερίσματα έχουν προτείνει ότι η αναμενόμενη αύξηση των πληρωμών μερισμάτων θα οδηγήσει σε μεγαλύτερη αξιοπιστία των κερδών (Weil, 2003). Άλλοι ζήτησαν αλλαγές στις δομές για αποζημιώσεις, ή την υποβολή εκθέσεων, ως μέσο για τη μείωση της επίπτωσης της απάτης. Ο Jensen (2005) προτείνει ότι η απάτη είναι ένα από τα κόστη διοίκησης των υπερτιμημένων μετοχών.

Η υπάρχουσα εμπειρική βιβλιογραφία διαπιστώνει ότι ορισμένα χαρακτηριστικά διακυβέρνησης, κυρίως ο αριθμός των ανεξάρτητων διευθυντών στο συμβούλιο και στις κύριες επιτροπές διοίκησης μειώνει την πιθανότητα μια επιχείρηση να εμπλακεί σε σκάνδαλο ή να διαχειριστεί κέρδη. Μάλλον από τη μείωση του κόστους των διευθυντών, μερικές μελέτες διαπιστώνουν ότι η αποζημίωση των διευθυντικών στελεχών με βάση τα κίνητρα και τη πληρωμή μερισμάτων μπορεί να αποτελέσει κίνητρο για εξομάλυνση των κερδών. (Murray, 2002)

2.2 Μηχανισμοί εσωτερικής διακυβέρνησης και εταιρική χρηματοοικονομική απάτη

2.2.1 Διακυβέρνηση

Διάφορες πρόσφατες μελέτες υποδεικνύουν ότι ορισμένα χαρακτηριστικά διακυβέρνησης μειώνουν την πιθανότητα μια επιχείρηση να εμπλακεί σε σκάνδαλο. Ελεγκτικές επιτροπές επιχειρήσεων που έχουν διαπράξει απάτη συναντώνται λιγότερο συχνά και έχουν λιγότερους οικονομικούς εμπειρογνώμονες από ένα δείγμα ελέγχου, σύμφωνα με τον Farber (2005). Τα αποτελέσματά του δείχνουν επίσης ότι οι εταιρείες απάτης έχουν λιγότερα μέλη εκτός του διοικητικού συμβουλίου. Επιπλέον, οι Uzun, Szewczyk, και Varma (2004) αναφέρουν ότι όσο ο αριθμός των ανεξάρτητων εξωτερικών διευθυντών στο διοικητικό συμβούλιο και στον έλεγχο και οι επιτροπές αποζημίωσης αυξάνονται, τόσο μειώνεται η πιθανότητα της εταιρικής απάτης. Ο Beasley (1996) διαπιστώνει ότι όσοι περισσότεροι ξένοι στο διοικητικό συμβούλιο και μεγαλύτερη ιδιοκτησία των εξωτερικών διευθυντών μειώνουν την πιθανότητα λογιστικής απάτης. Σε αντίθεση, ο Beasley δεν διαπιστώνει ότι η παρουσία επιτροπής ελέγχου χρησιμεύει για τη μείωση της απάτης. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία για την απάτη, οι Helland και Sykuta (2005) μελετούν την πιθανότητα των διαφορών των μετόχων και προτείνουν ότι πιο ανεξάρτητα συμβούλια, εκείνα με μεγαλύτερη εξωτερική εκπροσώπηση, είναι καλύτεροι παρατηρητές της διοίκησης.

Άλλες πτυχές της σύνθεσης του διοικητικού συμβουλίου είναι η δυαδικότητα του διευθύνοντος συμβούλου (CEO) και προέδρου του διοικητικού συμβουλίου (COB) και πολλαπλές διευθύνσεις των μελών εκτός του διοικητικού συμβουλίου. Εμπειρικά αποτελέσματα όσον αφορά τη δυαδικότητα και τις πολλαπλές διευθυντικές ικανότητες και την σχέση τους με την απάτη είναι μικτές. Ο Farber (2005) διαπιστώνει ότι, σε σχέση με ένα δείγμα ελέγχου, οι επιχειρήσεις που διαπράττουν απάτη διαθέτουν υψηλότερο ποσοστό CEOs που επίσης χρησιμεύουν ως COB. Αντιστρόφως, ο Beasley (1996) δεν βρίσκει καμία σημαντική σχέση μεταξύ της δυαδικότητας και της απάτης. Σταθεροί, με πολλαπλές διευθυντικές θέσεις που προκαλούν στους εξωτερικούς διευθυντές μικρότερο χρόνο για να επικεντρωθούν στην εταιρεία, ο Beasley αναφέρει ότι ως εξωτερικοί διευθυντές εξυπηρετούν σε περισσότερα διοικητικά συμβούλια και οι ευθύνες τους για άλλες επιχειρήσεις αυξάνονται,

έτσι η πιθανότητα λογιστικής απάτης αυξάνεται. Αντίθετα, οι Ferris, Jagannathan και Pritchard (2003) δεν βρίσκουν καμία σχέση μεταξύ των πολλαπλών διευθυντικών στελεχών και των επιδόσεων ή της πιθανότητας απάτης.

2.2.3 Ποιότητα των κερδών

Παρόλο που είναι νόμιμη, η πρακτική εξομάλυνσης των κερδών μπορεί να κάνει τις οικονομικές καταστάσεις δύσκολες για τους επενδυτές και για τους αναλυτές να τις ερμηνεύσουν. Οι Fields and Keys (2003) παρέχουν μια επισκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας για ζητήματα εταιρικής διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένης της ύπαρξης και των κινήτρων για τη διαχείριση των κερδών. Αρκετές πρόσφατες μελέτες εξετάζουν συγκεκριμένα τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της διακυβέρνησης και της πιθανότητας της διαχείρισης των κερδών. Οι Xie, Davidson και Dadalt (2003) εξετάζουν τη διακριτική ευχέρεια και βρίσκουν την οικονομική εξειδίκευση του συμβουλίου και της επιτροπής ελέγχου ότι σχετίζονται αρνητικά με την επικράτηση της διαχείρισης των κερδών. Οι Davidson, GoodwinStewart και Kent (2005) δείχνουν επίσης ότι η πιθανότητα διαχείρισης των κερδών είναι χαμηλότερη για τις επιχειρήσεις της Αυστραλίας με την πλειοψηφία των μη εκτελεστικών συμβούλων στο διοικητικό συμβούλιο και την επιτροπή ελέγχου. Οι Small, Kwag, και Li (2005) μελετούν την επίδραση της διακυβέρνησης στην εξομάλυνση των εσόδων με τη χρήση του δείκτη διακυβέρνησης που δημιούργησαν ο Gompers, ο Ishii και ο Metrick (2003), ο οποίος μετρά τον αριθμό των προβλέψεων που μειώνουν τα δικαιώματα των μετόχων. Διαπιστώνουν ότι οι επιχειρήσεις με μειωμένα δικαιώματα των μετόχων είναι λιγότερο πιθανό να συμμετάσχουν σε εξομάλυνση των κερδών.

Οι μέθοδοι λογιστικής που επιτρέπουν στους διαχειριστές να εξομαλύνουν τα κέρδη δεν χρειάζεται να είναι επιθετικοί. Οι Penman και Zhang (2002) εξετάζουν την επίδραση της επιλογής της λογιστικής μεθόδου για την ποιότητα των αποδοχών. Θεωρούν την ποιότητα ως τον βαθμό στον οποίο τα αναφερόμενα κέρδη αποτελούν έναν καλό δείκτη μελλοντικών κερδών. Η λογιστική όχι μόνο διατηρεί τις λογιστικές αξίες των καθαρών περιουσιακών στοιχείων στους ισολογισμούς σε χαμηλά επίπεδα, αλλά επηρεάζει επίσης την ποιότητα των αναφερόμενων κερδών. Παραδείγματα λογιστικής είναι η (LIFO) και η (FIFO) για τη λογιστική αποθεμάτων, δαπανώντας δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης αντί να κεφαλαιοποιούν και αποσβένοντας τους, χρησιμοποιώντας τη σύντομη εκτιμώμενη διάρκεια ζωής των στοιχείων του ενεργητικού για αποσβέσεις και με συνέπεια υπερεκτιμώντας τις αποζημιώσεις

για επισφαλείς λογαριασμούς, επιστροφές πωλήσεων ή υποχρεώσεις εγγύησης. Εάν μια επιχείρηση αυξάνει τις επενδύσεις, η λογιστική οδηγεί σε κέρδη που είναι χαμηλότερα από ό, τι αν η επιχείρηση είχε κάνει πιο φιλελεύθερες λογιστικές επιλογές. Τα χαμηλότερα κέρδη δημιουργούν μη καταγεγραμμένα αποθεματικά που παρέχουν στους διαχειριστές την ευκαιρία να αναφέρουν περισσότερα εισοδήματα κάποια στιγμή στο μέλλον. Οι Penman και Zhang βρίσκουν ότι αυτή η λογιστική οδηγεί σε μη βιώσιμα προσωρινά κέρδη και οι συμμετέχοντες στην αγορά δεν φαίνεται να τιμολογούν σωστά τα προσωρινά κέρδη.

Άλλες έρευνες δείχνουν ότι οι τρέχουσες και οι αναβαλλόμενες φορολογικές διατάξεις μιας επιχείρησης μπορούν να παρέχουν αποδείξεις για τη διαχείριση των κερδών. Οι Holland και Jackson (2004) εξετάζουν τη σχέση μεταξύ της παροχής αναβαλλόμενης φορολογίας μιας επιχείρησης και της εξομάλυνσης των κερδών για ένα δείγμα επιχειρήσεων της Μεγάλης Βρετανίας. Η μελέτη τους αναλύει το μέγεθος των πολύ χαμηλών - ή υπερβολικών προβλέψεων και βρίσκουν στοιχεία συστηματικών διαφορών μεταξύ πραγματικών και απαιτούμενων επιπέδων αναβαλλόμενων φόρων, παρέχοντας υποστήριξη για μια γενική υπόθεση εξομάλυνσης των κερδών. Από την άλλη πλευρά, οι Erickson, Hanlon και Maydew (2004) δείχνουν ότι οι διαχειριστές που επιλέγουν να φουσκώνουν τα λογιστικά κέρδη είναι πρόθυμοι να θυσιάσουν μετρητά με τη μορφή φόρου εισοδήματος, υποδηλώνοντας ότι δεν θα υπήρχε διαφορά στις φορολογικές διατάξεις μεταξύ των επιχειρήσεων.

2.2.4 Ανάπτυξη

Οι Fuller και Jensen (2002) και ο Jensen (2005) δηλώνουν ότι η υπερεκτίμηση των ιδίων κεφαλαίων μπορεί να δημιουργήσει ένα περιβάλλον που συμβάλλει πρώτα στη διαχείριση των κερδών και στη συνέχεια τελικά σε απάτες, καθώς οι διαχειριστές προσπαθούν να ανταποκριθούν στις προσδοκίες ανάπτυξης. Ο Fuller και ο Jensen συζητούν τα προβλήματα με την εξομάλυνση των κερδών για την κάλυψη των προβλέψεων των εσόδων των αναλυτών. Αυτοί υποδηλώνουν ότι οι διαχειριστές θα μπορούσαν να καταστήσουν τις επενδύσεις που καταστρέφουν την αξία τους λόγω υπερτιμήσεων, την αποζημίωση κινήτρων και την πίεση για την αύξηση των κερδών. Ο Jensen προτείνει ότι τελικά οι διαχειριστές υπερτιμημένων επιχειρήσεων μπορούν να καταφύγουν σε λογιστική χειραγώγηση ή απάτη "για να συνεχίσει την εμφάνιση της ανάπτυξης και της δημιουργίας αξίας."

2.2.5 Μερισματική Πολιτική

Ένας άλλος τρόπος για τον προσδιορισμό των πραγματικών κερδών είναι ο βαθμός στον οποίο τα κέρδη οδηγούν στην καταβολή μερισμάτων. Οι Borokhovich, Brunarski, Harman και Kehr (2005) εξετάζουν τη σχέση μεταξύ της αντίδρασης της τιμής των μετοχών στα μερίσματα και της ποιότητας των μηχανισμών παρακολούθησης μιας επιχείρησης. Τα αποτελέσματά τους υποδηλώνουν ότι τα μερίσματα μπορούν να υποκαταστήσουν μη αποδοτικούς παρατηρητές, γεγονός που υποδηλώνει αρνητική σχέση μεταξύ πληρωμής μερίσματος και απάτης. Αντίθετα, ορισμένες εμπειρικές μελέτες διαπιστώνουν ότι η πληρωμή μερισμάτων μπορεί να παρέχει κίνητρο για εξομάλυνση των εσόδων. Οι Kasanen, Kinnunen και Niskanen (1996) βρίσκουν στοιχεία ότι η προτίμηση των επενδυτών για σταθερά μερίσματα οδηγεί σε εξομάλυνση των κερδών. Ομοίως, οι Beattie, Brown, Ewers, John, Manson, Thomas και Turner (1994) θεωρούν ότι η εξομάλυνση των κερδών είναι πιθανότερη στις επιχειρήσεις που πληρώνουν υψηλό μέρισμα.

2.2.6 Αποζημίωση

Η αποζημίωση που αποσκοπεί στην ευθυγράμμιση των συμφερόντων των μετόχων και των διαχειριστών δεν φαίνεται να μειώσει την εξομάλυνση των αποδοχών και, σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να αποτελέσει κίνητρο για την ανάμιξη σε δόλια αναφορά σε μια προσπάθεια να ενισχύσει την τιμή των μετοχών. Οι Gao και Shrieves (2002) και οι Baker, Collins και Reitenga (2003) αναφέρουν ότι η διαχείριση των κερδών μέσω διακριτικών χρεώσεων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (DCA) είναι πιο διαδεδομένη στις επιχειρήσεις με υψηλότερα ποσοστά κινήτρων για αποζημίωση της εκτελεστικής εξουσίας. Οι Cheng και Warfield (2005) επίσης αναφέρουν μια σχέση μεταξύ των κινήτρων για ίδια κεφάλαια και της "αυξημένης δέσμευσης των τρεχόντων κερδών για να αποφευχθούν οι απογοητεύσεις των μελλοντικών κερδών." Οι Efendi, Srivastava, and Swanson (2005) διαπίστωσαν ότι η πιθανότητα σφάλματος αυξάνεται σημαντικά όταν ο Διευθύνων Σύμβουλος έχει ένα μεγάλο μέγεθος των δικαιωμάτων προαίρεσης στο χρηματιστήριο. Οι Denis, Hanouna και Sarin (2006) αναφέρουν ότι η αποζημίωση εκτελεστικού δικαιώματος σχετίζεται με την πιθανότητα μιας κατηγορίας δράσης όπως η αγωγή. Επιχειρήσεις με

αμφισβητήσεις αγωγών και αναπροσαρμογών κερδών χρησιμοποιούν περισσότερες επιλογές από τις αντίστοιχες επιχειρήσεις. Οι Johnson, Ryan, και Tian (2005) δείχνουν μια θετική σχέση μεταξύ των απεριόριστων αποθεμάτων του CEO και την πιθανότητα απάτης. Βρίσκουν επίσης ότι τα στελέχη σε εταιρείες απάτης ασκούν περισσότερες επιλογές, πωλούν περισσότερες μετοχές και λαμβάνουν περισσότερη συνολική αποζημίωση κατά τη διάρκεια των ετών απάτης από τα στελέχη αντίστοιχου μεγέθους επιχειρήσεις. Σε αντίθεση με τις παραπάνω μελέτες, ο Johnson, ο Ryan και ο Tian δεν βρήκαν κανένα στοιχείο ότι η πιθανότητα απάτης συνδέεται με κίνητρα από περιορισμένο αποθεμάτων ή δικαιώματα προαίρεσης, κατοχυρωμένα ή μη.

2.3 Εσωτερικός έλεγχος

Ο εσωτερικός έλεγχος είναι ένα σημαντικό μέρος της δομής της εταιρικής διακυβέρνησης ενός οργανισμού. Η σημασία αυτή τονίζεται από το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτικών (Institute of Internal Auditor's) (IIA) σχετικά με το ρόλο του εσωτερικού ελεγκτή στο Ελεγκτικό Συνέδριο, την ηθική κουλτούρα ενός οργανισμού, η οποία τονίζει ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην υποστήριξη της δεοντολογικής κουλτούρας ενός οργανισμού και με τον τρόπο αυτό μπορεί να συμβάλει στην ανίχνευση της υπεξαίρεσης των περιουσιακών στοιχείων ενός οργανισμού (IIA, 2004).

Οι πρόσφατες εταιρικές καταρρεύσεις υψηλού προφίλ έχουν εστιάσει την προσοχή τους στην εταιρική διακυβέρνηση και τονίζουν επίσης τον εσωτερικό έλεγχο ως σημαντικό μέρος της διαδικασία διακυβέρνησης. Οι Bailey et al. (2003) σημειώνουν ότι σε αντίθεση με προηγούμενες απαντήσεις σε εταιρικά σκάνδαλα, πολλοί θεωρούν μέρος της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου την επίλυση των αντιληπτών προβλημάτων ελέγχου, αναφοράς και δεοντολογίας στον επιχειρηματικό τομέα. Η διοργανική συμφωνία (IIA) καθορίζει σίγουρα ως στόχο του εσωτερικού ελέγχου να υποστηρίζει και να ενισχύει τους μηχανισμούς διακυβέρνησης ενός οργανισμού και την αξιολόγηση και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης κινδύνων και ελέγχου (IIA, 1999). Αυτό υποδηλώνει ότι η αξία του εσωτερικού ελέγχου ως μέρος της δομής της εταιρικής διακυβέρνησης βρίσκεται σε επιχειρησιακό επίπεδο και όχι ως μέρος των "υψηλοτέρων επιπέδου" εποπτείας. Στην Αυστραλία, πρόσφατες αλλαγές στους Κανόνες Δημόσιων Συναλλαγών του Αυστραλιανού Χρηματιστηρίου Αξιών (ASX) τόνισε τη σημασία της καλής εταιρικής διακυβέρνησης.

Η ανάγκη του ελέγχου των ενεργειών της διοίκησης και της ασκηθείσας διαχείρισης, του περιορισμού των αλόγιστων δαπανών, του ορθού καταμερισμού και διαχείρισης των διαθέσιμων μέσων και πόρων, της δημιουργίας των κατάλληλων συνθηκών που να εξασφαλίζουν την επίτευξη των στόχων των επιχειρήσεων, καθώς και της ανάληψης μεγαλύτερων επιχειρηματικών κινδύνων προς αυτή την κατεύθυνση, έχει επιβάλει τον εσωτερικό έλεγχο ως αρωγό στο έργο της διοίκησης.

Αρμοδιότητά του είναι η αντικειμενική αξιολόγηση και η περιοδική επιθεώρηση της επάρκειας λειτουργίας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, η εύρυθμη λειτουργία της επιχείρησης και ο περιορισμός των αρνητικών συνεπειών που μπορούν να προκληθούν από την ανάληψη των επιχειρηματικών κινδύνων. Σύμφωνα με τους Cohen & Sayag (2010), κύριος σκοπός του εσωτερικού ελέγχου είναι να βελτιώνει την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα της οικονομικής μονάδας, μέσω εμπειριστατωμένης και εποικοδομητικής κριτικής, περιορίζοντας ή εξαλείφοντας τον επιχειρηματικό κίνδυνο. Ουσιαστικά, αντικειμενικός σκοπός του είναι να εξετάζει εάν οι διαδικασίες που έχουν θεσπιστεί, διασφαλίζουν την προστασία της περιουσίας, την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και την εφαρμογή των οδηγιών της διοίκησης, προάγοντας έτσι τη βελτίωση της αποδοτικότητας και την πραγματοποίηση των στόχων της επιχείρησης (Παπαστάθης, 2014). Αρωγοί στο έργο του είναι η ανώτατη διοίκηση και το Δ.Σ., ως τα όργανα που του παρέχουν τις γενικές κατευθύνσεις αναφορικά με την έκταση των ελεγκτικών εργασιών του.

2.4 The Fraud Diamond

Η απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων παρουσιάζει τέσσερα σημαντικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι γνωστά ως «Διαμάντι της Απάτης» (Wolfe et al 2004).

Πολλές απάτες δεν θα είχαν γίνει πραγματικότητα αν δεν υπήρχαν τα κατάλληλα χαρακτηριστικά για να πραγματοποιηθεί. Τα τέσσερα παρακάτω χαρακτηριστικά μπορούν να συνδυαστούν έτσι ώστε τα άτομα να μπορέσουν να σκεφτούν την απάτη. Το βασικό ερώτημα στο οποίο απαντάει το «διαμάντι της απάτης» είναι πώς και ποιος θα μπορούσε να μετατρέψει μία ευκαιρία για απάτη σε πραγματικότητα (Wolfe and Hermanson, 2004).

- **ΚΙΝΗΤΡΟ** (Θέλω ή έχω την ανάγκη να διαπράξω απάτη.)

- **ΕΥΚΑΙΡΙΑ** (Υπάρχει μία αδυναμία στο σύστημα, την οποία το σωστό πρόσωπο θα μπορούσε να την εκμεταλλευτεί. Η απάτη είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί.)
- **ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ** (Έχω πείσει τον εαυτό μου ότι αυτή η δόλιο πράξη ή συμπεριφορά μου αξίζει τους πιθανούς κινδύνους.)
- **ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ** (Διαθέτω τα αναγκαία γνώσιμα και ικανότητες για να πραγματοποιηθεί η απάτη.)

2.5 The Fraud Triangle

Εκτός από το «Διαμάντι της απάτης» υπάρχει και το «Τρίγωνο της απάτης». Υπάρχουν πολλές ομοιότητες μεταξύ τους. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία και την μελέτη των Turner et al (2003) υπάρχουν τρεις παράγοντες που επηρεάζουν της διάπραξη της απάτης.

Ένας από αυτούς είναι η συμπεριφορά του ατόμου και η εκλογίκευση της απάτης. Δηλαδή, πρόκειται για συγκεκριμένη συμπεριφορά, χαρακτήρα, ή το σύνολο ηθικών αξιών που επιτρέπουν σε ένα ή περισσότερα άτομα να διαπράξουν σκόπιμα μια ανειλικρινή πράξη, ή για μια πράξη όπου τα άτομα είναι ικανά να αιτιολογήσουν τη διάπραξη μιας ανειλικρινούς πράξης. Ορισμένα παραδείγματα είναι η επιθυμία για εκδίκηση, η αίσθηση ότι κάποιος κακοπληρώνεται και η πεποίθηση ότι κάποιος δουλεύει υπερβολικά (Cressey, 1953).

Επίσης, σημαντικός παράγοντας είναι η πίεση που αντιμετωπίζει το άτομο και τα κίνητρα που έχει. Πρόκειται για τα κίνητρα ή την πίεση που δέχονται τα ανώτατα στελέχη της διοίκησης ή άλλοι εργαζόμενοι ώστε να παραποιήσουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης (Wells J. T. 2005). Μερικές από τις πιέσεις μπορεί να είναι η ψύχωση για επιτυχία, τα υψηλά προσωπικά χρέη και οι έλλειψη σεβασμού ή δυσαρέσκεια από την επιχείρηση.

Τέλος είναι και η ευκαιρία που έχει να διαπράξει απάτη. Υπάρχουν συνθήκες οι οποίες προσφέρουν την ευκαιρία να παραποιηθούν οι οικονομικές καταστάσεις (Chen and Elder

(2007)). Τέτοια παραδείγματα είναι τα αδύναμα συστήματα εσωτερικού ελέγχου, η έλλειψη ηθικής καθοδήγησης και ηγεσίας και οι συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη.

2.6 Σύνοψη

Παρόλο που κανείς δεν μπορεί να προβλέψει ποιες επιχειρήσεις θα διαπράξουν λογιστική απάτη με βεβαιότητα, αυτή η μελέτη δείχνει τον τύπο του εταιρικού περιβάλλοντος που είναι επιρρεπής σε απάτη. Διαπιστώνουμε ότι το εταιρικό περιβάλλον που πιθανότατα θα οδηγήσει σε ένα λογιστικό σκάνδαλο χαρακτηρίζεται από ταχεία ανάπτυξη, με εξομάλυνση των κερδών, λιγότερα εξωτερικά στην επιτροπή ελέγχου και σε εξωτερικούς διευθυντές που φαίνονται υπερβολικά δεσμευμένοι. Η ανάπτυξη έχει ως αποτέλεσμα να υποστηρίζει την υπόθεση υπερεκτίμησης του Jensen (2005). Οι επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν ταχεία ανάπτυξη κατά την περίοδο πριν από το σκάνδαλο ενδεχομένως αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη πίεση για να συναντηθούν τα κέρδη και τις προσδοκίες για ανάπτυξη στο μέλλον.

Τα αποτελέσματα υποστηρίζουν ορισμένες αλλαγές διακυβέρνησης που απαιτούνται από τον νόμο SarbanesOxley του 2002 και από τις NYSE και Nasdaq. Παρόλο που η μελέτη μας δείχνει ότι οι αλλαγές στη διακυβέρνηση θα μπορούσαν να μειώσουν τις δυνατότητες απάτης, αναγνωρίζουμε τις ανησυχίες πως εάν τα οφέλη που προκύπτουν από το SOX δικαιολογούν το κόστος που επιβάλλεται στις επιχειρήσεις. Ακόμη και οι απαιτήσεις της πρόσθετης εξωτερικής εκπροσώπησης και της χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης στην επιτροπή ελέγχου αντιπροσωπεύουν δαπάνες στην επιχείρηση.

Το επίπεδο της απάτης κρύβεται και το κόστος του αναμένεται να αυξηθεί με την πάροδο του χρόνου. Ωστε να αντιμετωπίσουν προορατικά τους παράγοντες κινδύνου απάτης, οι φορείς που πρέπει να κατανοήσουν σαφώς τα θεμελιώδη στοιχεία που συμβάλλουν σε δόλιες πράξεις. Οι παραβιάσεις της εμπιστοσύνης οφείλονται στον αντιληπτό κίνδυνο του περιβάλλοντος και τους πειρασμούς να επωφεληθούν από την κατάσταση. Οι βασικοί παράγοντες που συμβάλλουν στην απάτη βασίζονται στο γνωστό FTT του Cressy (1950). Ωστόσο, αρκετές νέες θεωρίες απάτης αναπτύχθηκαν στη συνέχεια για να μετριάσουν τις αδυναμίες αυτής της θεωρίας. Το FDT του Wolfe και του Hermanson (2004) ήταν μία από τις νέες θεωρίες απάτης που αναπτύχθηκαν, οι οποίες αποτελούν μια εκτεταμένη έκδοση του τριγώνου απάτης με πρόσθετο στοιχείο "χωρητικότητα" δίπλα στα τρία στοιχεία που προσδιορίζονται από το τρίγωνο της απάτης του Cressy ως αντιληπτή πίεση, αντιληπτή

ευκαιρία και εξορθολογισμός. Το επιχείρημα ήταν ο Wolfe και ο Hermanson πίστευαν ότι αν και ο απατεώνας μπορεί να έχει την πίεση, την ευκαιρία να διαπράξουν την απάτη και να εξορθολογίσουν την ιδεολογία της προδοσίας της εμπιστοσύνης. Ωστόσο, δεν μπορεί να αποκρύψει αν δεν έχει δυνατότητα να το πράξουν.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Albrecht, W. S., Albrecht, C. & Albrecht, C. C. (2008). “Current Trends in Fraud and its Detection: A Global Perspective”. Information Security Journal Vol.17. Retrieved from www.ebscohost.com on 11th June, 2014.

Association of Certified Fraud Examiners (2010). “Report to the Nation on Occupational Fraud”. Retrieved May 26, 2014, <https://acfe.com/documents/2010RttN.pdf>

Beasley, M., (1996). “An empirical analysis of the relation between the board of director composition and financial statement fraud”, The Accounting Review 71, 443–465.

Beattie, V., S. Brown, D. Ewers, B. John, S. Manson, D. Thomas, and M. Turner, (1994). “Extraordinary items and income smoothing: A positive accounting approach”, Journal of Business Finance & Accounting 21, 791–811.

Borokhovich, K.A., K.R. Brunarski, Y. Harman, and J.B. Kehr, (2005). “Dividends, corporate monitors and agency costs”, The Financial Review 40, 37–65.

Cheng, Q. and T.D. Warfield, (2005). “Equity incentives and earnings management”, The Accounting Review 80, 441–476.

Cressey, D. R. (1953). “Other People’s Money”. Montclair, NJ: Patterson Smith, pp.1-300.

Cullinan, C.P. and S.G. Sutton, (2002). “Defrauding the public interest: A critical examination of reengineered audit processes and the likelihood of detecting fraud”, Critical Perspectives on Accounting 13, 297–310

Erickson, M., M. Hanlon, and E. Maydew, (2004). “How much will firms pay for earnings that do not exist? Evidence of taxes paid on allegedly fraudulent earnings”, The Accounting Review 79, 387–408.

Farber, D.B., (2005). “Restoring trust after fraud: Does corporate governance matter?”, *The Accounting Review* 80, 539–561.

Florenz , C. T. (2012), “Exploring a New Element of Fraud: A Study on Selected Financial Accounting Fraud Cases in the World”. *American International Journal of Contemporary Research* Vol. 2 No. 6; pp. 112-121.

Gbegi, D. O., & Adebisi, J. F. (2013). “The New Fraud Diamond Model - How can it help forensic accountants in fraud investigation in Nigeria?”. *European Journal of Accounting Auditing and Fiancé Research* Vol.1, No. 4, pp.129-138,

Hooper, M. J., & Pornelli, C. M. (2010). “Deterring and detecting financial fraud: A platform for action.” <http://www.thecaq.org/docs/reports-and-publications/deterring-and-detecting-financial-reporting-fraud-aplatform-for-action.pdf>? Retrieved on 2 August 2014.

Jensen, M.C., (2005). “Agency costs of overvalued equity”, *Financial Management* 34, 5–19.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Παπαστάθης Π. (2014). *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαστάθη, σελ 63-73

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1. Εισαγωγή

Οι οικονομικές καταστάσεις είναι πίνακες στους οποίους εμφανίζονται τα στοιχεία του ισολογισμού και ορισμένων άλλων λογαριασμών των οικονομικών μονάδων, κεφαλαιώδους σημασίας. Σύμφωνα με το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο Νο 1 «Παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων», μία πλήρη σειρά οικονομικών καταστάσεων περιλαμβάνει τις ακόλουθες επιμέρους καταστάσεις: τον Ισολογισμό, την Κατάσταση αποτελεσμάτων και την Κατάσταση μεταβολών της οικονομικής θέσης (statement of changes in financial position). Η Κατάσταση μεταβολών της οικονομικής θέσης είναι μία κατάσταση που να δείχνει είτε όλες τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων (all changes in equity), είτε τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων, εκτός από εκείνες που ανακύπτουν από κεφαλαιακές πράξεις με τους ιδιοκτήτες. Επίσης, στις οικονομικές καταστάσεις του ΔΛΠ 1 περιλαμβάνεται η Κατάσταση ταμειακών ροών (cash flow statement) και οι λογιστικές μεθόδους και επεξηγηματικές σημειώσεις (Λουμιώτης, I.B. 2010).

Οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν μια δομημένη οικονομική απεικόνιση της οικονομικής θέσης μιας επιχείρησης και των συναλλαγών που έχουν υιοθετηθεί από αυτή. Βασική επιδίωξη είναι η παροχή πληροφοριών σχετικά με την οικονομική θέση, την απόδοση και τις ταμιακές ροές της επιχείρησης που είναι χρήσιμες για έναν ευρύ κύκλο χρηστών. Κυρίως όμως αποσκοπούν στην πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων ομάδων που βρίσκονται έξω απ' την επιχείρηση, δηλαδή των μετόχων, πιστωτών, εργαζομένων στην επιχείρηση, πελατών, εργατικών ενώσεων και γενικά του κοινού. Πρωτίστως και είναι γενικά αποδεκτό ότι καταρτίζονται για την πληροφόρηση των μετόχων και των πιστωτών, δηλαδή των χρηματοδοτών της επιχειρήσεως, οι οποίοι ενδιαφέρονται κυρίως για τη χρηματοοικονομική της θέση, για την παρούσα και μέλλουσα κερδοφόρο ικανότητά της και γενικά για την ικανότητα της επιχειρήσεως για επιβίωση και προσαρμογή στο συνεχώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον. Συμπερασματικά, οι καταστάσεις κατέχουν ύψιστη σημασία για την επιχείρηση και οφείλουν να παρέχουν αξιόπιστα, ορθά και συναφή συμπεράσματα. (Νεγκάκης Χ., Ταχυνάκης Π. 2013)

3.2 Το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων

Σύμφωνα με το αναμορφωμένο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240, που αναφέρεται σε παραποιήσεις και λάθη που εντοπίζονται στις οικονομικές καταστάσεις, ο όρος παραποίηση αναφέρεται σε εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους που έχουν ως αποτέλεσμα την ψεύτικη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Με γνώμονα την καλύτερη προσέγγιση των εννοιών παρατίθενται εννοιολογικοί ορισμοί αναφερόμενοι τόσο με τον όρο "λάθος", όσο και με την "λογιστική απάτη" με την οποία θα ασχοληθούμε παρακάτω. Ο όρος σφάλμα ή λάθος (error) αναφέρεται σε ακούσια, μη σκόπιμα λάθη στις οικονομικές καταστάσεις, όπως αριθμητικά ή λάθη από αβλεψία του προσώπου του λογιστηρίου που αφορούν καταχωρήσεις και αποδεικτικά στοιχεία, όπως και εκ παραδρομής ή παρερμηνεία της πραγματικής κατάστασης που αφορούν συναλλαγές και μη σωστή εφαρμογή των αρχών και προτύπων της λογιστικής (Λουμιώτης, Β. και Τζίφας, Β. 2012).

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αναφέρεται στον σκόπιμο χειρισμό στοιχείων τους, όπως υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να επιτευχθεί το επιθυμητό ύψος τους. Οι χειρισμοί αυτοί έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων. Ως μέσα για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι που περιλαμβάνονται στον όρο δημιουργική ή επινοητική λογιστική (Σπαθής 2002).

Ως δημιουργική λογιστική (creative accounting) ορίζεται ο μετασχηματισμός των λογιστικών πόρων από το τι πραγματικά είναι στο τι οι καταρτίζοντες των λογιστικών καταστάσεων επιθυμούν να είναι, εκμεταλλευόμενοι τους υπάρχοντες κανόνες και πρότυπα. «Δημιουργική λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά το Δούρειο Ίππο» (Griffiths 1981).

Σύμφωνα με τους Lendez και Korevec (1999), οι παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις μπορούν να περιλαμβάνουν, α) το χειρισμό, την αλλαγή ή την παραποίηση των λογιστικών αρχείων που χρησιμοποιούνται για την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων, β) διαστρεβλώσεις ή σκόπιμες παραλήψεις σημαντικών γεγονότων ή συναλλαγών από τις οικονομικές καταστάσεις, γ) την σκόπιμη κακή εφαρμογή των κανόνων της λογιστικής (Lendez, Korevec 1999)

Η διοίκηση μιας επιχείρησης μπορεί να επηρεάσει την αξιοπιστία των οικονομικών της καταστάσεων και πιο συγκεκριμένα την ακρίβεια των οικονομικών της αποτελεσμάτων. Υπάρχουν τρεις βασικοί τρόποι με τους οποίους αυτό μπορεί να επιτευχθεί (Καζαντζής 2006).

Η πρώτη περίπτωση αφορά την ηθελημένη παραβίαση ενός λογιστικού προτύπου. Ενώ, δηλαδή, έχει θεσπιστεί ένα πρότυπο που καθορίζει τον τρόπο αντιμετώπισης ενός λογιστικού θέματος, η διοίκηση το παραβλέπει και εφαρμόζει τους δικούς της κανόνες έτσι ώστε να παρουσιάσει την εικόνα που αυτή επιθυμεί. Η αντιμετώπιση αυτή, αγγίζει τα όρια της απάτης και δεν τιμωρείται μόνο από τους συμμετέχοντες στην αγορά αλλά και από τα όργανα της πολιτείας (Καζαντζής 2006).

Η δεύτερη περίπτωση αφορά τα κενά που το ίδιο το πλαίσιο των λογιστικών προτύπων αφήνει σε πολλά ζητήματα, όταν δηλαδή δεν υπάρχει ένα πρότυπο που να ρυθμίζει ένα συγκεκριμένο λογιστικό θέμα, οπότε η δημιουργική παρέμβαση της διοίκησης είναι αναπόφευκτη (Καζαντζής 2006).

Η τρίτη περίπτωση αφορά τα περιθώρια των επιλογών που τα ίδια τα λογιστικά πρότυπα αφήνουν στην αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων. Ενώ, δηλαδή, υπάρχουν λογιστικά πρότυπα που ρυθμίζουν ένα θέμα, είναι κατά τέτοιο τρόπο διατυπωμένα που αφήνουν τεράστια περιθώρια υποκειμενισμού και άσκησης κρίσης από την πλευρά της διοίκησης (Καζαντζής 2006).

3.3 Τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου παραποίησης οικονομικών καταστάσεων

Σε μια επιχείρηση, το οικονομικό κόστος από την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων ενδέχεται να είναι δυσβάσταχτο, χωρίς να ξεχνάμε την ενδεχομένως αρνητική επίδραση που μπορεί αυτή να έχει στη φήμη, στην πελατεία και στη βιωσιμότητα της επιχείρησης. Επιβάλλεται σωστή λειτουργία και συνεργασία όλων των μελών μιας επιχείρησης όπως διευθυντικών στελεχών, υπαλλήλων, λογιστών, εσωτερικών ελεγκτών, επενδυτών και χρηματοδοτών. Για να υπάρξει σωστή λειτουργία όμως πρέπει η επιχείρηση να διαμορφώσει τη δική της κουλτούρα, τους δικούς της στόχους και κίνητρα, οι οποίοι να είναι σύμφωνοι με τα υπόλοιπα μέλη, με αποτέλεσμα να διατηρείται το ηθικό των υπαλλήλων

υψηλό και παραγωγικό. Επιπλέον, να έχει δημιουργήσει το δικό της τρόπο διοίκησης και τον δικό της σωστό εσωτερικό έλεγχο. Η δημιουργία και η σωστή λειτουργία σε έναν οργανισμό τμήματος εσωτερικού ελέγχου καθώς και ένα πλαίσιο αξιολόγησης κινδύνων διάπραξης απάτης συντείνουν σε μεγάλο βαθμό στον περιορισμό της δημιουργίας ευκαιριών παραποίησης οικονομικών καταστάσεων, όπως αναφέρεται από τους Τσολάκη και Καπαρδή (2011).

Ο εντοπισμός αλλά και η πρόληψη των παραποιημένων οικονομικών χρηματοοικονομικών καταστάσεων, επιτυγχάνονται κυρίως μέσα από τη διαφάνεια των εσωτερικών λειτουργιών και την ενδυνάμωση του εσωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων (Turner 1999). Για την πρόληψη, λοιπόν, των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων, σημαντικά σημεία που προτείνονται είναι η δημιουργία ενός θετικού περιβάλλοντος ελέγχου, η πρόσληψη έντιμων ατόμων, η παροχή εκπαίδευσης στους εργαζόμενους για τον εντοπισμό κάποιας παραποίησης, καθώς και η ανάπτυξη ενός ξεκάθਾਰου και κατανοητού κώδικα ηθικής

3.4 Απάτη

Ο όρος (λογιστική) απάτη (fraud) αναφέρεται στον χειρισμό, τη νόθευση ή την αλλοίωση των καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων καθώς και στη μη σωστή παρουσίαση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης. Επίσης, μία απάτη αναφέρεται στην απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων. Αυτό μπορεί να γίνει με την καταχώρηση συναλλαγών χωρίς ουσία (εικονικές συναλλαγές) και να γίνει κακή εφαρμογή των αρχών και προτύπων της λογιστικής (Ζοπουνίδης Γ., 2009).

Μια απάτη δεν θεωρείται μόνο ως μια χρηματική απώλεια. Δημιουργεί ένα κλίμα έλλειψης εμπιστοσύνης, καχυποψία μεταξύ των μελών της επιχείρησης και οδηγεί σε εφαρμογή αυστηρών μέτρων που σε άλλη περίπτωση θα είχαν αποφευχθεί. Απάτη μπορεί να διαπραχθεί μεταξύ εργαζομένων για προσωπικό όφελος, εν αγνοία της επιχείρησης. Απάτη μπορεί να συμπραχθεί μέσω συνεργασίας εργαζομένων της μιας επιχείρησης με μερικούς εργαζομένους της άλλης που μπορεί να είναι προμηθευτές ή πελάτες μεταξύ τους. Επίσης, το συνηθέστερο είναι να διαπράττεται υπό την καθοδήγηση της διοίκησης, με τον γνωστό τρόπο αλλοίωσης των στοιχείων του ισολογισμού. Οι απάτες τις περισσότερες φορές συνοδεύονται από πλαστά δικαιολογητικά (τιμολόγια, τραπεζικές συναλλαγές, μισθοδοσίες), αριθμητικά

λάθη, παράληψη μεταφοράς ποσών, αυξομείωση της απογραφής, παρουσίαση αλλότριων περιουσιακών στοιχείων ως δικά τους και από αλλαγή μεθόδου αποτίμησης αποθεμάτων (Καζαντζής 2006).

3.4.1 Είδη, Χαρακτηριστικά και Κατηγορίες Λογιστικής Απάτης

Τα λογιστικά λάθη μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως προς τα λάθη λογιστικής ερμηνείας, τα λάθη παραλείψεων, λάθη απόδοσης και λάθη αρχών. Ακόμα τα λογιστικά λάθη μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως αριθμητικά λάθη και λάθη εκτέλεσης της λογιστικής εργασίας.

Σύμφωνα με την Ένωση Πιστοποιημένων Ελεγκτών Κατά Της Απάτης (ACFE 2008) μπορεί να γίνει μια ειδική ταξινόμηση, στο πλαίσιο της οποίας καταρτίζεται κατάλογος με τα είδη απάτης που μπορεί να αντιμετωπίσει ένας οργανισμός – επιχείρηση. Η Ένωση διαιρεί την απάτη σε τρία είδη απάτης ως σημείο εκκίνησης για να προσδιορίσει ένας οργανισμός τους τομείς τους τομείς οι οποίοι είναι ευάλωτοι στην απάτη (Παπαδόπουλος 2011).

Το πρώτο είδος απάτης είναι η εσκεμμένη κατάρτιση αναληθών οικονομικών καταστάσεων, το δεύτερο είναι οποιοδήποτε είδος παράνομης ιδιοποίησης ενσώματων ή άυλων περιουσιακών στοιχείων και το τελευταίο είδος απάτης είναι οτιδήποτε αφορά τη διαφθορά, δωροδοκία, υπεξαίρεση.

Συμπερασματικά και σύμφωνα με τις βασικές οδηγίες εφαρμογής των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ) σχετικά με την απάτη στον έλεγχο οικονομικών καταστάσεων, οι πιο συνήθεις μορφές απάτης των οικονομικών καταστάσεων είναι η παραποίηση, νόθευση ή αλλοίωση στοιχείων ή παραστατικών. Όπου παρατηρούμε αλλαγή της ημερομηνίας των τιμολογίων αγορών, αλλαγή των ημερομηνιών στα δελτία αποστολής, αλλαγή των ποσών στα τιμολόγια δαπανών, προσθήκη ανειλικρινών δελτίων απογραφής εμπορευμάτων. Επίσης, είναι η συγκάλυψη ή παράλειψη απεικόνισης των επιπτώσεων των συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν στα παραστατικά και στα βιβλία της επιχείρησης και κακή εφαρμογή λογιστικών πολιτικών. Όπου γίνεται παράλειψη καταχώρησης των τιμολογίων, δημιουργία φανταστικών πελατών, παγιοποίηση εξόδων πρώτης εγκατάστασης και δημιουργία ανεπαρκών προβλέψεων. Καθώς επίσης, και η παράλειψη αποκάλυψης σημαντικών πληροφοριών. Με αποτέλεσμα την απόκρυψη της απομείωσης της αξίας ορισμένων περιουσιακών στοιχείων, την απόκρυψη εκκρεμών οικονομικών διεκδικήσεων από τρίτους και τέλος την παράλειψη αναφοράς μιας μεταβολής στη λογιστική πολιτική της επιχείρησης.

3.5 Βασικές Αρχές Επαγγελματικής Ηθικής

Κάθε σύγχρονη επιχείρηση πρέπει να βασίζεται σε κάποιους παράγοντες επαγγελματικής ηθικής για να πετύχει την ανάπτυξη και τη βιωσιμότητά της. Τέτοιοι παράγοντες λοιπόν είναι τα μακροχρόνια κέρδη τα οποία προέρχονται από την αύξηση της παραγωγικότητας και την ορθολογική διαχείριση όλων των πόρων συμπεριλαμβανομένων και των ανθρώπινων, η υιοθέτηση μιας ευρύτερης και καθημερινής συμμετοχής στα κοινά, η οποία δεν περιορίζεται μόνο προς τους λεγόμενους συμμετόχους, αλλά σε ουσιαστική συνεισφορά στην αντιμετώπιση ευρύτερων προβλημάτων. Επιπλέον, η φροντίδα του κάθε οργανισμού ώστε όλα τα μέλη του να διακατέχονται από το αίσθημα προσωπικής ευθύνης. Η θεμελίωση λοιπόν όλων των παραπάνω παραγόντων συμβάλλει στη δημιουργία ενός ικανοποιητικού επιπέδου ηθικής οργανωσιακής ανάπτυξης για κάθε επιχείρηση (Παπαδόπουλος 2011).

Το INTERNATIONAL ETHICS STANDARDS BOARD FOR ACCOUNTANTS της IFAC κατάρτισε τον κώδικα ηθικής για επαγγελματίες λογιστές ο οποίος ουσιαστικά αποτελεί ένα πρότυπο συμμόρφωσης με τις έξι βασικές αρχές της επαγγελματικής ηθικής:

Ακεραιότητα

Ο επαγγελματίας λογιστής πρέπει να είναι έντιμος, ειλικρινής, αξιοπρεπής και υπεύθυνος σε όλες τις επαγγελματικές του σχέσεις. Επιδιώκοντας οι λογιστές την ακεραιότητα έχουν υποχρέωση απέναντι στους πελάτες τους να τους παρουσιάζουν τίμια, δίκαια και ανεπηρέαστα την πραγματική εικόνα των οικονομικών τους καταστάσεων.

Αντικειμενικότητα

Ο επαγγελματίας λογιστής δεν πρέπει να επιτρέπει την παρεμπόδιση των επιχειρηματικών του κρίσεων από προκατάληψη, σύγκρουση συμφερόντων ή άσκηση ψυχολογικής βίας από τρίτους. Επιπλέον, πρέπει να συμμετέχει σε οποιαδήποτε δραστηριότητα ή σχέση καθώς αυτή ενδέχεται να βλάψει ή να θεωρείται ότι βλάπτει την αμερόληπτη εκτίμησή του.

Επαγγελματική επιδεξιότητα και επιμέλεια

Ο επαγγελματίας λογιστής έχει διαρκές καθήκον να διατηρεί την επαγγελματική του γνώση και επιδεξιότητα ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα της υπηρεσίας που λαμβάνει ο πελάτης. Η διατήρηση της επιδεξιότητας απαιτεί συνεχή ενημέρωση και κατανόηση των τρεχουσών τεχνικών, επαγγελματικών και νομοθετικών εξελίξεων.

Εμπιστευτικότητα

Οφείλει να σέβεται την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που λαμβάνει ως αποτέλεσμα των επιχειρηματικών του σχέσεων και να μην τους διαδίδει σε τρίτους χωρίς την ειδική αρμοδιότητα. Εξίσου καλά πρέπει να διαφυλάσσονται και οι ευαίσθητες πληροφορίες των προηγούμενων ή ακόμα και των δυνητικών εργοδοτών και πελατών, με αυτές των τρεχόντων. Η εμπιστευτικότητα πρέπει να διατηρείται ακόμα και πέρα από τα όρια της δουλειάς του λογιστή, στο κοινωνικό τους περιβάλλον για παράδειγμα.

Επαγγελματική συμπεριφορά και πειθαρχία

Ο επαγγελματίας λογιστής πρέπει να πειθαρχεί στους σχετικούς νόμους και κανονισμούς και να αποφεύγει κάθε πράξη που δυσφημεί το επάγγελμα.

Ανεξαρτησία

Η ανεξαρτησία επιβάλλει στο λογιστή να δρα αμερόληπτα και δίκαια, όχι μόνο ως προς τη διοίκηση του οργανισμού στον οποίο εργάζεται, αλλά ως προς όλους όσους θα χρησιμοποιήσουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και κάθε άλλο αποτέλεσμα της δουλειάς του.

Οι έξι αυτές αρχές που παρουσιάστηκαν παρέχουν ένα ισχυρό θεωρητικό πλαίσιο επίλυσης ηθικών διλημάτων, αναγνώρισης αξιολόγησης και αποφυγής πιθανών απειλών προς την επαγγελματική ηθική. Η επαγγελματική ηθική έχει καθοριστικό ρόλο στην δημιουργία χρηματοοικονομικής απάτης σε μια επιχείρηση. Ο λογιστής θα πρέπει να γνωρίζει τις γενικές κατηγορίες στις οποίες συνήθως εμπίπτουν οι απειλές αυτές.

Ίδιο συμφέρον

Οι απειλές αυτής της κατηγορίας μπορεί να προκύψει ως αποτέλεσμα των οικονομικών ή άλλων συμφερόντων του επαγγελματία λογιστή ή κάποιου στενού συγγενικού τους πρόσωπου.

Αυτοανασκόπηση

Μπορούν να προκύψουν όταν μία προηγούμενη επαγγελματική κρίση επαναξιολογείται από τον ίδιο επαγγελματία λογιστή που ήταν αρχικά υπεύθυνος για την κρίση αυτή.

Συνηγορία

Όταν ο λογιστής προωθεί και υπερασπίζεται μια θέση ή γνώμη σε τέτοιο βαθμό ώστε να ενδέχεται να καμφθεί η μετέπειτα αντικειμενικότητά του.

Οικειότητα

Εδώ δημιουργούνται απειλές όταν, λόγω της στενής σχέσης, ο επαγγελματίας λογιστής γίνεται πολύ ευνοϊκά διατιθέμενος προς τα συμφέροντα των άλλων.

Εκφοβισμός

Αυτές οι απειλές μπορούν να προκύψουν όταν ο λογιστής αποτραπεί να ενεργήσει αντικειμενικά, λόγω απειλών, πραγματικών ή και έμμεσων. Για παράδειγμα, απειλή για απόλυση ή κατάθεση αγωγής.

3.6 Διαφορά Απάτης – Σφάλματος

Ανάμεσα στις υποχρεώσεις του ελεγκτή κατά τον σχεδιασμό και την εκτέλεση των ελεγκτικών διαδικασιών, καθώς και κατά την αξιολόγηση της υποβολής της έκθεσής του, είναι να λαμβάνει υπόψη τον κίνδυνο ύπαρξης ουσιαστικών ανακρίβειών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, οι οποίες οφείλονται σε απάτη ή σφάλμα (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013).

Αν και η απάτη είναι μια ευρεία έννοια, τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (Δ.Π.Ε.) επικεντρώνονται στην απάτη που προκαλεί ένα ουσιώδες σφάλμα στις οικονομικές καταστάσεις. Οι δύο τύποι εκούσιων σφαλμάτων που ενδιαφέρουν τον ελεγκτή και τα οποία καλείται να εντοπίσει είναι:

- Τα σφάλματα που είναι αποτέλεσμα απατηλής χρηματοοικονομικής αναφοράς, και
- Τα σφάλματα που είναι αποτέλεσμα κατάχρησης περιουσιακών στοιχείων.

Ευθύνη άρα του ελεγκτή είναι να αποκτά επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια ως προς τους εκτιμώμενους κινδύνους σφάλματος, μέσω σχεδιασμού και εφαρμογής κατάλληλων τεχνικών ελέγχου, αντιδρώντας άμεσα σε περίπτωση απάτης ή σε υποψία απάτης χρηματοοικονομικών καταστάσεων που εντοπίζεται κατά τη διάρκεια του ελέγχου.

Όταν αναφερόμαστε σε σφάλμα, εννοούμε ότι αυτό οφείλεται σε ακούσια, μη σκόπιμα λάθη, όπως είναι τα γραφειοκρατικά ή τα μαθηματικά λάθη (λογιστηρίου) πχ. σε εγγραφές, οι αβλεψίες ή παρερμηνείες γεγονότων και η λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών αρχών και προτύπων. Επομένως, η διαφορά μεταξύ απάτης και σφάλματος είναι η ύπαρξη ή μη της πρόθεσης να παρουσιαστούν ανεπιλεκτικώς οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

3.7 Αιτίες, συνέπειες και ανίχνευση απάτης στις οικονομικές καταστάσεις

Η απάτη των δημοσιονομικών καταστάσεων (FSF) έλαβε σημαντική προσοχή από το κοινό, τον τύπο, τους επενδυτές, την οικονομική κοινότητα και τους ρυθμιστικούς φορείς, λόγω του υψηλού προφίλ που αναφέρεται η απάτη σε μεγάλες εταιρείες όπως η Lucent, η Xerox, η Rite Aid, η Cendant, η Sunbeam, η Waste Management, η Enron Corporation, η Global Crossing, η WorldCom, η Adelphia και η Tyco. Τα κορυφαία στελέχη από αυτές και άλλες εταιρείες κατηγορήθηκαν για το μαγείρεμα των βιβλίων και, σε πολλές περιπτώσεις, κατηγορήθηκαν και στη συνέχεια καταδικάστηκαν. Η κατάρρευση της Enron έχει προκαλέσει απώλεια περίπου 70 δισεκατομμυρίων δολαρίων στην κεφαλαιοποίηση της αγοράς που είναι καταστροφική για σημαντικό αριθμό επενδυτών, υπαλλήλων και των συνταξιούχων. Η κατάρρευση του WorldCom, που προκλήθηκε από φερόμενη απάτη στις οικονομικές καταστάσεις, είναι η μεγαλύτερη πτώχευση στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών. Απώλεια κεφαλαιοποίησης της αγοράς που προκύπτει από την απάτη που υπέστη η Enron, η WorldCom, η Qwest, η Tyco και η Global Crossing εκτιμάται σε περίπου 460 δισ. Δολάρια (Cotton, 2002). Αυτά και άλλα εταιρικά σκάνδαλα έθεσαν τρία σημαντικά ερωτήματα σχετικά με (1) πόσο σοβαρή είναι η εταιρική παράβαση στις Ηνωμένες Πολιτείες, (2) μπορούν να εμπιστευθούν τις εταιρικές οικονομικές καταστάσεις και (3) πού ήταν οι ελεγκτές; Είναι έμπιστο ότι η πλειοψηφία των εισηγμένων στο χρηματιστήριο εταιρειών στις Ηνωμένες Πολιτείες έχει υπεύθυνη εταιρική διακυβέρνηση, αξιόπιστη διαδικασία χρηματοοικονομικής αναφοράς, αποτελεσματικές ελεγκτικές λειτουργίες, διεξάγουν τις δραστηριότητές τους με ηθικό και νόμιμο τρόπο και μέσω συνεχών βελτιώσεων βελτιώνουν την ποιότητα και την ποσότητα των κερδών τους. Παρ' όλα αυτά, η διαπερατότητα των

αναφερθέντων απατών από τις οικονομικές καταστάσεις που προκλήθηκαν από το "μαγείρεμα των βιβλίων" και τις ελεγκτικές αποτυχίες σε σχετικές υποθέσεις έχουν διαβρώσει την εμπιστοσύνη του κοινού στην Αμερική (SEC, 2002b).

Η αξιοπιστία, η διαφάνεια και η ομοιομορφία της διαδικασίας χρηματοοικονομικής πληροφόρησης επιτρέπουν στους επενδυτές να λαμβάνουν έξυπνες αποφάσεις. Δημοσιεύθηκαν ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις που αντικατοπτρίζουν μια αληθινή και ειλικρινής χρηματοοικονομική απόδοση αντί για μια ροζ εικόνα και φουσκωμένα και δόλια κέρδη που είναι χρήσιμα στους συμμετέχοντες στην αγορά, συμπεριλαμβανομένων των επενδυτών και των πιστωτών. Η Enron, η WorldCom, και άλλα εταιρικά σκάνδαλα, αναπροσαρμογές κερδών, εξατομικευμένες και διαχειριζόμενες τα προ φόρων κέρδη υπονόμισαν την εμπιστοσύνη των επενδυτών στην ποιότητα και την αξιοπιστία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Οι συμμετέχοντες στις κεφαλαιαγορές (π.χ. επενδυτές, πιστωτές, αναλυτές) λαμβάνουν επενδυτικές αποφάσεις βάσει οικονομικών πληροφοριών που διατίθενται στην αγορά από τις εταιρίες. Έτσι, η ποιότητα, η αξιοπιστία και η διαφάνεια των ελεγμένων δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων είναι απαραίτητες για την αποτελεσματική κατανομή των πόρων στην οικονομία. Οι ελεγκτές δανείζουν αξιοπιστία των πληροφοριών που γνωστοποιούνται στις οικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης, μειώνοντας το ρίσκο ότι οι πληροφορίες είναι εσφαλμένες. Η σημασία των οικονομικών πληροφοριών στην αποτελεσματικότητα των αγορών κινητών αξιών επισημαίνεται επανειλημμένα σε ομιλίες που δόθηκαν από τους τίτλους και οι Επίτροποι της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (SEC). Για παράδειγμα, "Οι ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις αποτελούν τη βάση για τις αγορές μας. Οι ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις επιτρέπουν επενδυτές να αποφασίζουν για το αν θα αγοράσουν, κατέχουν ή θα πουλήσουν μια συγκεκριμένη ασφάλεια" (SEC, 2002a). "Οι ακριβείς πληροφορίες βελτιώνουν επίσης την ποιότητα των αγορών επιτρέποντας στις αγορές να ανακαλύψουν την πραγματική τιμή στην οποία διαπραγματεύονται συγκεκριμένα χρεόγραφα" (SEC, 2002b).

Οι συμμετέχοντες στην αγορά αξιολογούν τον χαμηλότερο κίνδυνο πληροφόρησης που σχετίζεται με την υψηλή ποιότητα των οικονομικών αναφορών. Αυτός ο χαμηλότερος αντιληπτός κίνδυνος πληροφόρησης θα καταστήσει τις κεφαλαιαγορές πιο αποτελεσματικές, προκαλώντας χαμηλότερο κόστος κεφαλαίου και υψηλότερες τιμές κινητών αξιών. Έτσι, η κοινωνία, η επιχειρηματική κοινότητα, το λογιστικό επάγγελμα και οι ρυθμιστικές αρχές έχουν ένα θεμελιώδες ενδιαφέρον για την πρόληψη και ανίχνευση της απάτης των δημοσιονομικών καταστάσεων, διότι τα περιστατικά της υπονομεύουν την εμπιστοσύνη των

εταιριών στην Αμερική. Παρακάτω (1) ορίζεται η απάτη των οικονομικών καταστάσεων. (2) παρουσιάζεται ένα προφίλ της απάτης των οικονομικών καταστάσεων μέσω της αναθεώρησης ενός επιλεκτικού δείγματος του δημοσιευμένου δημοσιονομικού δελτίου περιπτώσεις απάτης · (3) καταδεικνύεται ότι "το μαγείρεμα των βιβλίων" προκαλεί απάτη στις οικονομικές καταστάσεις και καταλήγει σε έγκλημα και (4) παρουσιάζεται πρόληψη της απάτης και στρατηγικές ανίχνευσης στη μείωση των περιστατικών απάτης στις οικονομικές καταστάσεις (SEC, 2002b).

3.8 Λογιστική απάτη

Όπως αναφέρεται παραπάνω, η απάτη των οικονομικών καταστάσεων είναι μια εσκεμμένη προσπάθεια των εταιρειών να εξαπατήσουν ή να παραπλανήσουν τους χρήστες των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων, ιδίως των επενδυτών και των πιστωτών, προετοιμάζοντας και τη διάδοση ουσιωδώς εσφαλμένων οικονομικών καταστάσεων. Η απάτη στις οικονομικές καταστάσεις περιλαμβάνει πρόθεση και εξαπάτηση από μια έξυπνη ομάδα δραστών με γνώσεις (π.χ. ανώτατα στελέχη, ελεγκτές) με ένα σύνολο καλά προγραμματισμένων σχεδίων και ένα σημαντικό παιχνίδι (Σακέλλης Ε.Ι, 2003). Η χρηματοοικονομική απάτη ίσως περιλαμβάνει τα ακόλουθα θέματα: πλαστογράφηση, τροποποίηση ή χειραγώγηση υλικών οικονομικών αρχείων, δικαιολογητικών ή επιχειρηματικών συναλλαγών, καθώς και ουσιώδεις ανακρίβειες, παραλείψεις ή λανθασμένες δηλώσεις γεγονότων, συναλλαγών, λογαριασμούς ή άλλες σημαντικές πληροφορίες από τις οποίες καταρτίζονται οι οικονομικές καταστάσεις. Ακόμα περιλαμβάνει τη σκόπιμη κακή εφαρμογή, εσκεμμένη παρερμηνεία και παράνομη εκτέλεση λογιστικών προτύπων, αρχών, πολιτικών και μεθόδων που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση, αναγνώριση και αναφορά οικονομικών γεγονότων και επιχειρηματικές συναλλαγές.

Επιπλέον, εσκεμμένες παραλείψεις και γνωστοποιήσεις ή παρουσίαση ανεπαρκών γνωστοποιήσεων σχετικά με λογιστικά πρότυπα, αρχές, πρακτικές, και συναφείς χρηματοοικονομικές πληροφορίες, τη χρήση επιθετικών λογιστικών τεχνικών μέσω παράνομης διαχείρισης των κερδών και τη χειραγώγηση των λογιστικών πρακτικών στο πλαίσιο των υπάρχουσών κανόνων βασιζόμενα σε λογιστικά πρότυπα, τα οποία έχουν καταστεί υπερβολικά λεπτομερή και υπερβολικά εύκολα να παρακάμπτουν και να περιέχουν κενά που επιτρέπουν στις εταιρείες να κρύβουν την οικονομική ουσία του την απόδοσή τους.

3.9 Προφίλ της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις

Η απάτη στις οικονομικές καταστάσεις έχει στοιχίσει σε επενδυτές άνω των 500 δισεκατομμυρίων δολαρίων κατά τα τελευταία χρόνια (Rezaee, 2002; Cotton, 2002). Η απάτη των οικονομικών καταστάσεων που διαπράχθηκε από την Enron εκτιμάται ότι έχει προκαλέσει απώλεια περίπου 70 δισ. Δολαρίων στην κεφαλαιοποίηση της αγοράς σε επενδυτές, υπαλλήλους και τους συνταξιούχους που κατείχαν το απόθεμα της εταιρείας στους λογαριασμούς συνταξιοδότησής τους. Το Γενικό Λογιστήριο της Αμερικής (GAO) δημοσίευσε μια έκθεση τον Οκτώβριο του 2002, η οποία δείχνει ότι ο αριθμός των ανατιμήσεων λόγω λογιστικών παρατυπιών έχει αυξηθεί σημαντικά κατά τα τελευταία χρόνια. Η μελέτη του GAO αναφέρει ότι περίπου το 10% όλων των εισηγμένων εταιρειών ανακοίνωσε τουλάχιστον μία αναμόρφωση μεταξύ Ιανουαρίου 1997 και 30 Ιουνίου 2002, οι οποίες αντιπροσωπεύουν αύξηση κατά 145% κατά το χρονικό αυτό διάστημα και αναμένεται να αυξηθεί στο 170% μέχρι το τέλος του 2002 (GAO, 2002). Μια διεξοδική επισκόπηση των περιπτώσεων αυτών καθορίζει ότι πέντε διαδραστικοί παράγοντες εξηγούν και δικαιολογούν τα περιστατικά αυτών των υψηλού προφίλ εταιρικών χρηματοοικονομικών απατών. Αυτοί οι διαδραστικοί παράγοντες αναφέρονται ως μάγειρες, συνταγές, κίνητρα, παρακολούθηση και τελικά αποτελέσματα, με τη συντομογραφία του CRIME (Rezaee, 2002). Ο σωστός συνδυασμός αυτών των παραγόντων αποτελεί προϋπόθεση για την προμήθεια της απάτης των οικονομικών καταστάσεων όπως αναλύεται παρακάτω.

Αυτό το σχήμα "πέντε αλληλεπιδραστικών παραγόντων" που είναι ενσωματωμένο στο ακρωνύμιο CRIME παρέχει διάφορες συνεισφορές. Πρώτον, αυξάνει την κατανόηση της απάτης των δημοσιονομικών καταστάσεων εστιάζοντας σε πέντε διαδραστικούς παράγοντες που εξηγούν τα αίτια και τα αποτελέσματα της χρηματοοικονομικής απάτης. Δεύτερον, υπογραμμίζει τη σημασία της επαγρύπνησης και της αποτελεσματικής εταιρικής διακυβέρνησης συμπεριλαμβανομένων των μελών του διοικητικού συμβουλίου, της επιτροπής ελέγχου, της διοίκησης, των εσωτερικών ελεγκτών, των εξωτερικών ελεγκτών και των οργάνων διοίκησης (π.χ. Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, SEC, American Institute of Certified Public Accountants, AICPA) μπορεί να παίξει στην πρόληψη και την ανίχνευση της απάτης των οικονομικών καταστάσεων. Τέλος, προτείνει στρατηγικές πρόληψης και ανίχνευσης της απάτης, παρουσιάζοντας νέες πρωτοβουλίες που ανέλαβε το Κογκρέσο (π.χ. Sarbanes-Oxley Act του 2002), ρυθμιστικές αρχές (π.χ. απαιτήσεις πιστοποίησης SEC και επιταχυνόμενες προθεσμίες υποβολής) και το λογιστικό επάγγελμα (π.χ. έξι ρόλους ηγεσίας της AICPA) σε

μια προσπάθεια βελτίωσης της εταιρικής διακυβέρνησης, την ποιότητα των οικονομικών εκθέσεων, την αξιοπιστία των ελέγχων και τη μείωση των οικονομικών απατών.

3.9.1 Μαγειρέματα (Cooks)

Το πρώτο γράμμα στη λέξη "CRIME" είναι "C", το οποίο σημαίνει "COOKS". Η έκθεση GAO (2002) δείχνει ότι σχεδόν το 75% των 150 συνολικά υποθέσεων της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς που σχετίζονται με λογιστική από τον Ιανουάριο του 2001 έως τον Φεβρουάριο του 2002 ήταν κατά των δημόσιων εταιρειών ή των διευθυντών τους και υπαλλήλων ενώ οι υπόλοιπες 25% αφορούσαν τις λογιστικές επιχειρήσεις και τα CPA. Στις περιπτώσεις χρηματοοικονομικής απάτης όπως δείχνουν και τα αποτελέσματα της Έκθεσης COSO του 1999 (Beasley et al., 1999) αποκαλύπτουν ότι στις περισσότερες από αυτές τις περιπτώσεις (πάνω από 80%), ο διευθύνων σύμβουλος (CEO) ή / και οι επικεφαλής οικονομικοί λειτουργοί (CFO) συσχετίστηκαν με την απάτη των οικονομικών καταστάσεων. Άλλα άτομα που συνήθως εμπλέκονται στην απάτη των οικονομικών καταστάσεων είναι ελεγκτές, επικεφαλής διευθυντικά στελέχη, διοικητικό συμβούλιο μελών, άλλοι ανώτεροι αντιπρόεδροι και εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές. Η πλειοψηφία των απατών στις οικονομικές καταστάσεις προκύπτει με τη συμμετοχή, την ενθάρρυνση, την έγκριση και τη γνώση των κορυφαίων ομάδων διαχείρισης, συμπεριλαμβανομένων των CEOs, των CFO, τους προέδρους, τους ταμίες και τους ελεγκτές. Μπορεί να προκύψει συναίνεση ως προς το ότι η χρηματοοικονομική απάτη είναι συχνότερα το αποτέλεσμα πράξεων ή αδράνειας, σκόπιμων ή ακούσιων, από την κορυφή της διοικητικής ομάδας των εταιρειών που διαπραγματεύονται δημόσια. Αυτό χρησιμοποιήθηκε ως βάση και λογική για τους υπαλλήλους της εταιρείας χαρτοφυλακίου που είναι υπεύθυνοι για την εμφάνιση των οικονομικών απατών, ευθύνη για τις απώλειες που προκύπτουν και υπόκεινται σε πρόστιμα καθώς και πιθανή φυλάκιση. Υπάρχουν επίσης πολλές περιπτώσεις απάτης σε επίπεδο θυγατρικών ή τμημάτων που δεν περιλαμβάνουν τυπικά ανώτερα στελέχη επιχειρήσεων. Έτσι, σε πολλές από αυτές τις περιπτώσεις η SEC δεν ασκεί μέτρα επιβολής και συνήθως δεν δημοσιοποιούνται.

Ο νόμος του Sarbanes-Oxley του 2002 περιέχει αρκετές διατάξεις που αποσκοπούν να καταστήσουν τα κορυφαία στελέχη των δημόσιων εταιρειών πιο υπεύθυνα όσον αφορά την

ποιότητα, την ακεραιότητα και την αξιοπιστία των οικονομικών εκθέσεων. Αυτές οι διατάξεις απαιτούν οι διευθύνοντες σύμβουλοι και οι CFO να πιστοποιούν την ακρίβεια και πληρότητα των οικονομικών εκθέσεων, η διοίκηση είναι υπεύθυνη για τη δημιουργία και τη διατήρηση επαρκών και αποτελεσματικών εσωτερικών ελέγχων και δεν αναλαμβάνει καμία ενέργεια για να επηρεάσει, να εξαναγκάσει, να χειραγωγήσει ή να παραπλανήσει τους ελεγκτές κατά την εκτέλεση των ελέγχων των οικονομικών καταστάσεων. Ακόμα η διοίκηση πρέπει να συνδυάσει τις προ φόρο δηλώσεις με οικονομικές καταστάσεις, τα τμήματα συζήτησης και ανάλυσης της διοίκησης (MD & A) πρέπει να συζητούν και να γνωστοποιούν πλήρως κρίσιμες λογιστικές εκτιμήσεις και λογιστικές πολιτικές και τα κορυφαία στελέχη επιστρέφουν οποιαδήποτε οφέλη έχουν λάβει εάν αποδειχθεί ότι έχουν παραπλανηθεί οικονομικές εκθέσεις της εταιρείας που κατατέθηκαν στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Οι εταιρείες προκάλεσαν την αποκάλυψη εμπιστευτικών πληροφοριών χρηματιστηριακών συναλλαγών και απαγορεύουν τα δάνεια στα στελέχη και τους διευθυντές τους.

Η κατάλληλη εφαρμογή αυτών των διατάξεων του νόμου αναμένεται να επηρεάσει τη συμπεριφορά των κορυφαίων στελεχών δημόσιων εταιρειών και να τους ενθαρρύνουν να είναι πιο ευσυνείδητοι όσον αφορά τις αναφορές των οικονομικών επιδόσεων και τους όρους της εταιρείας.

3.9.2 Συνταγές (Recipes)

Το δεύτερο γράμμα στη λέξη "CRIME" (έγκλημα) είναι "R", το οποίο σημαίνει "RECIPES" (συνταγές). Μία χρηματοοικονομική απάτη μπορεί να διαπραχθεί με διάφορους τρόπους, που κυμαίνονται από αυτές που συμβαίνουν συχνά όπως οι απάτες στα έσοδα, αλλά και αυτές που εμφανίζονται λιγότερο συχνά, όπως οι απάτες με πληρωτέους λογαριασμούς. Οι συνταγές της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις κυμαίνονται από την υπερεκτίμηση εσόδων και περιουσιακών στοιχείων στην υποτίμηση των υποχρεώσεων και των εξόδων, η οποία συνήθως ξεκίνησε με ανακριβή στοιχεία των ενδιάμεσων οικονομικών καταστάσεων και να συνεχίσει στις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις. Η διαχείριση των κερδών είναι η πιο συνηθισμένη μέθοδος συμμετοχής σε απάτη στις οικονομικές καταστάσεις (δηλαδή στρέβλωση των κερδών για την επίτευξη στόχων κερδών, προβλέψεις αναλυτών και / ή τάσης κερδών). Η χρηματοοικονομική απάτη μπορεί επίσης να ποικίλει όσον αφορά την άμεση παραποίηση των συναλλαγών και γεγονότων ή εκ προθέσεως καθυστέρηση (έγκαιρη) αναγνώριση συναλλαγών ή γεγονότων που συμβαίνουν τελικά. Ένα παράδειγμα είναι η

σκόπιμη υπερεκτίμηση των πωλήσεων με τη δημιουργία πλασματικών τιμολογίων, ενώ ο τελευταίος θα συμμετάσχει στην εκ προθέσεως υπερεκτίμηση των πωλήσεων με τη χρήση νόμιμων αποστολών μετά το τέλος της περιόδου αναφοράς. Οι πλασματικές απάτες στις συναλλαγές θεωρούνται συχνά περισσότερο επιθετικές μεθόδους καταπολέμησης της απάτης και εμφανίζονται συχνότερα και προσελκύουν περισσότερη προσοχή από τους ελεγκτές και τους ρυθμιστικούς φορείς από την εκ προθέσεως έγκαιρη (καθυστερημένη) αναγνώριση των συναλλαγών.

Οι περιπτώσεις απάτης των οποίων τα πορίσματα παρουσιάζονται στην έκθεση COSO του 1999 (Beasley et al., 1999) δείχνουν ότι η πλειονότητα της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις (περίπου 90%) αφορούσε τη χειραγώγηση, την τροποποίηση και την πλαστογράφηση των αναφερόμενων οικονομικών πληροφοριών με ένα μικρό ποσοστό (σχεδόν 10%) που συνεπάγεται υπεξαίρεση στοιχείων ενεργητικού. Τα προγράμματα απάτης είναι πολλά και συχνά περιλαμβάνουν περισσότερες από μία τεχνικές για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Η πλειονότητα των ανακρίβειών ή οι απάτες στις οικονομικές καταστάσεις προκαλούνται από την υπερεκτίμηση των εσόδων και των περιουσιακών στοιχείων ενώ περίπου το 20% αφορούσε υποτιμήσεις υποχρεώσεων και εξόδων. Η έκθεση GAO (2002) αποκαλύπτει ότι περίπου το 38% των 919 αναθεωρημένων αναλύσεων (λόγω λογιστικών παρατυπιών) αφορούσαν αναγνώριση εσόδων. Τα συστήματα απάτης συχνά χρησιμοποιούνται από εταιρείες οι οποίες πραγματοποιούν συναλλαγές πώλησης, λογαριασμών και κρατήσεων, κάνουν πλευρικές συμφωνίες και υπό όρους πωλήσεις. Ακόμα έχουν ακατάλληλη αναγνώριση των πωλήσεων της αποστολής ως ολοκληρωμένες πωλήσεις, μη εξουσιοδοτημένες αποστολές και κάνουν παράνομη διακοπή των πωλήσεων στο τέλος της περιόδου αναφοράς.

Η Enron Corporation ανακοίνωσε ότι είχε υπερτιμήσει τα κέρδη της κατά περισσότερο από μισό δισεκατομμύριο δολάρια και ίδρυσε ιδιωτικές εταιρικές σχέσεις που κράτησαν δισεκατομμύρια δολάρια χρέους από τα βιβλία της. Η Enron χρησιμοποίησε εξελιγμένα χρηματοδοτικά οχήματα γνωστά ως οντότητες ειδικού σκοπού (SPE) και άλλα παράγωγα μέσα για την αύξηση της μόχλευσης χωρίς να χρειάζεται να αναφέρουν τα χρέη στο υπόλοιπο. Η WorldCom ανέφερε περίπου 7 δισεκατομμύρια δολάρια δαπανών ως κεφαλαιουχικές δαπάνες κατά την περίοδο 2000-2002.

3.9.3 Κίνητρα (Incentives)

Το τρίτο γράμμα στη λέξη «CRIME» (έγκλημα) είναι «INCENTIVES» (κίνητρα), και εξηγεί τα πιο κοινά κίνητρα για τις εταιρείες και τους μάγειρες να διαπράξουν χρηματοοικονομική απάτη. Τα οικονομικά κίνητρα είναι κοινά σε περιπτώσεις χρηματοοικονομικής απάτης, ακόμη όμως μπορούν να παίξουν ρόλο και άλλοι τύποι κινήτρων όπως τα ψυχολογικά, εγωκεντρικά ή ιδεολογικά κίνητρα στην απάτη των οικονομικών καταστάσεων. Οικονομική πίεση και κίνητρα για την φτάσουν τις προβλέψεις της Wall Street είναι τα θεμελιώδη κίνητρα των εταιρειών που διαπραγματεύονται στο χρηματιστήριο να συμμετάσχουν οικονομικά στην απάτη. Ένα ψυχολογικό κίνητρο συνδέεται με έναν "συνηθισμένο εγκληματία" και δεν είναι κοινό για την απάτη των οικονομικών καταστάσεων. Όσοι βρίσκονται σε θέσεις εταιρικής διακυβέρνησης συνήθως ελέγχονται για τις συμπεριφορές τους (π.χ. διαχείριση, ανώτατα στελέχη, ελεγκτές). Εγωκεντρικά κίνητρα είναι οι πιέσεις για την ενίσχυση του προσωπικού γοήτρου με δόλο. Αυτός τον τύπο κινήτρου μπορεί να δει κανείς σε εκείνους τους ανθρώπους με πολύ επιθετική συμπεριφορά και επιθυμία να επιτύχουν υψηλότερη λειτουργική εξουσία στην εταιρεία. Τα ιδεολογικά κίνητρα ενθαρρύνουν τα άτομα να σκέπτονται τη συμπεριφορά τους ή η αιτία είναι ηθικά ανώτερη και μπορεί να φανεί σε επιθετικά κορυφαία στελέχη που προσπαθούν να είναι ηγέτες της αγοράς ή να βελτιώσουν τη θέση τους στην αγορά. Το οικονομικό κίνητρο το να φτάσεις τις προβλέψεις των αναλυτών των συνεντεύξεων και την ευτυχία της Wall Street σε συνδυασμό με εγωκεντρικά και ιδεολογικά κίνητρα είναι οι κύριες αιτίες της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις. Χρηματοοικονομική απάτη είναι πιο πιθανό να συμβεί όταν μια επιχείρηση έχει ένα ισχυρό κίνητρο και οικονομικούς λόγους για να δηλώσει ευνοϊκότερες οικονομικές επιδόσεις από ό, τι θα είχε αναφέρει σύμφωνα με τις απαιτήσεις των γενικά αποδεκτών λογιστικών αρχών (GAAP).

Εμπειρικές μελέτες (π.χ., Carter and Stover, 1991, Latham and Jacobs, 2000a, 2000b) προσδιορίζουν δύο βασικές μεταβλητές, την ιδιοκτησία των μετοχών διαχείρισης και δεσμευτικά όρια για την εγγύτητα του χρέους, οι οποίες επηρεάζουν την τάση της διοίκησης να εμπλακεί σε απάτη στις οικονομικές καταστάσεις. Αυτές οι μελέτες υποδεικνύουν συμφωνία συμφερόντων μεταξύ διοίκησης και μετόχων στο ποσοστό 0-5% και στα ανωτέρω 25% της ιδιοκτησίας μετοχών διαχείρισης. Εντούτοις, στην περιοχή 5-25%, αναμένεται η ευκαιριακή συμπεριφορά από τη διοίκηση, και έτσι η πιθανότητα εμπλοκής στην απάτη των οικονομικών καταστάσεων αυξάνεται. Προηγούμενες μελέτες (Carcello and Palmrose, 1994;

Dechow et al., 1996; Lys and Watts, 1994) έχουν επίσης εξετάσει την οικονομική δυσπραγία που μετράται από την άποψη της ασθενούς οικονομικής κατάστασης και της κακής οικονομικής απόδοσης ως κινητήριο μηχανισμό. Οι μελέτες αυτές καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τα κίνητρα για τη συμμετοχή σε απάτη χρηματοοικονομικών καταστάσεων από την παροχή παραπλανητικών χρηματοοικονομικών πληροφοριών αυξάνεται όταν η επιχείρηση βρίσκεται σε οικονομική δυσπραγία. Έτσι, καθώς η οικονομική κατάσταση και η απόδοση της εταιρείας επιδεινώνονται, αυξάνεται η πιθανότητα για απάτη των οικονομικών καταστάσεων.

Οι πιο πρόσφατες περιπτώσεις απάτης στις οικονομικές καταστάσεις που συνοψίζονται στην έκθεση COSO το 1999 (Beasley et al., 1999) δείχνει τους ακόλουθους λόγους για τις εταιρείες και τους μάγειρες (απατεώνες) να εμπλακούν σε απάτη στις οικονομικές καταστάσεις. Αποφεύγουν να αναφέρουν απώλειες και υπερβάλλουν τις οικονομικές επιδόσεις, πληρούν ή να υπερβαίνουν τις προσδοκίες των αναλυτών ασφαλείας σχετικά με την αύξηση των κερδών και η αύξηση της τιμής των μετοχών και δημιουργία ζήτησης για έκδοση νέων μεριδίων. Ακόμα να αποκτήσουν καθεστώς εθνικής διαπραγματεύσεως στο χρηματιστήριο ή να πληρούν την ελάχιστη ισοτιμία ανταλλαγής απαιτήσεων για την αποφυγή της κατάργησής τους, η κάλυψη περιουσιακών στοιχείων που έχουν καταλογιστεί για προσωπική χρήση και συνήθως κρύβουν ελλείψεις στην απόδοση.

Πρόσφατα εταιρικά σκάνδαλα αποκαλύπτουν ότι πολλές εταιρείες παρέχουν στα κορυφαία στελέχη τους κίνητρα για την αύξηση των κερδών σε μια προσπάθεια να βελτιώσουν τα δικά τους πακέτα αποζημιώσεων (π.χ. επιλογές μετοχών, μόνους). Αυτά τα κίνητρα πρέπει να εξαλειφθούν δίνοντας κατάλληλη εξουσία στους μετόχους να εγκρίνουν εκτελεστικά πακέτα αποζημιώσεων.

3.9.4 Παρακολούθηση (Monitoring)

Το τέταρτο γράμμα στη λέξη "CRIME" είναι "M", το οποίο σημαίνει " Monitoring " (παρακολούθηση). Η διαδικασία χρηματοοικονομικής αναφοράς των εισηγμένων στο χρηματιστήριο εταιρειών περιλαμβάνει μηχανισμό παρακολούθησης. Ο μηχανισμός παρακολούθησης αποτελείται από μια άμεση λειτουργία εποπτείας του διοικητικού συμβουλίου, της επιτροπής ελέγχου, των εξωτερικών ελεγκτών και των ρυθμιστικών οργανισμών και μια έμμεση λειτουργία εποπτείας από όσους ακολουθούν την εταιρεία ως

ιδιοκτήτης / επενδυτής ένας ενδιάμεσος όπως αναλυτές, θεσμικοί επενδυτές και επενδυτικοί τραπεζίτες.

Η υπεύθυνη εταιρική διακυβέρνηση, αποτελούμενη από ένα καλό διοικητικό συμβούλιο και επιτροπή ελέγχου, συνεπάγεται τη θέσπιση ενός σωστού "τόνου στην κορυφή", δημιουργώντας ένα περιβάλλον που απαιτεί χρηματοοικονομική πληροφόρηση υψηλής ποιότητας και δεν υπάρχει ανοχή για παραμορφωμένες οικονομικές καταστάσεις. Αυτή η κουλτούρα είναι ο πιο σημαντικός προληπτικός μηχανισμός παρακολούθησης της πρόληψης και της ανίχνευσης της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις. Ο νόμος Sarbanes-Oxley του 2002 αφορά αυτούς τους μηχανισμούς παρακολούθησης, συμπεριλαμβανομένης της βελτίωσης της εταιρικής διακυβέρνησης και την ενίσχυση της λογοδοσίας και της διαφάνειας των οικονομικών εκθέσεων.

Στο πλαίσιο του μηχανισμού παρακολούθησης, η επιτροπή ελέγχου μπορεί να διαδραματίσει τον σημαντικό ρόλο της επίβλεψης της ακεραιότητας και της ποιότητας της διαδικασίας χρηματοοικονομικής αναφοράς και της αποτελεσματικότητας τόσο των εσωτερικών όσο και των εξωτερικών λειτουργιών ελέγχου. Οι εταιρείες πρέπει να θεωρούν την επιτροπή ελέγχου ως λειτουργία εποπτείας προστιθέμενης αξίας και όχι απλώς ως θέση επίδεσης παραθύρων που ικανοποιούν τις νέες απαιτήσεις της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (SEC). Εταιρίες που συμμετέχουν σε χρηματοοικονομική απάτη μπορεί να εξουδετερώσουν την αποτελεσματικότητα της εταιρικής διακυβέρνησής τους, έχοντας ενιαίο ηγετικό ρόλο για το διοικητικό τους συμβούλιο, όταν ο διευθύνων σύμβουλος λειτουργεί και ως πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου, δημιουργώντας αναποτελεσματικές επιτροπές ελέγχου αποτελούμενες από εσωτερικούς και γκρι διευθυντές που δεν συναντιούνται συχνά και έχοντας αναποτελεσματικές λειτουργίες ελέγχου.

Η εφαρμογή των διατάξεων του νόμου Sarbanes-Oxley του 2002 αναμένεται να βελτιώσει την ανεξαρτησία, την αντικειμενικότητα, και την αποτελεσματικότητα της επιτροπής ελέγχου απαιτώντας από την επιτροπή ελέγχου να αποτελείται από ανεξάρτητα μέλη του διοικητικού συμβουλίου με επαρκή χρηματοοικονομική εμπειρογνομosύνη.

Ο δεύτερος σημαντικότερος μηχανισμός παρακολούθησης είναι η ύπαρξη επαρκούς και αποτελεσματικής δομής εσωτερικού ελέγχου και αποτελεσματικών λειτουργιών ελέγχου. Ενώ η διοίκηση είναι κυρίως υπεύθυνη για το σχεδιασμό και τη διατήρηση επαρκούς και αποτελεσματικού εσωτερικού ελέγχου, οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι εσωτερικοί έλεγχοι είναι επαρκείς και αποτελεσματικοί στην πρόληψη,

ανίχνευση και διόρθωση απάτης στις οικονομικές καταστάσεις και απουσία χώρου για να ξεπεραστούν οι δραστηριότητες ελέγχου (NCFRR, 1987). Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC) εξέδωσε νέους κανόνες εφαρμογής σχετικά με τις απαιτήσεις πιστοποίησης του νόμου Sarbanes-Oxley του 2002. Αυτοί οι κανόνες απαιτούν από τους διευθύνοντες συμβούλους και τους επικεφαλής των οικονομικών υπηρεσιών να καθιερώσουν και να διατηρήσουν το σύστημα των «ελέγχων και διαδικασιών γνωστοποίησης» της εταιρίας τους και να αξιολογούν περιοδικά την επάρκεια και αποτελεσματικότητα ενός τέτοιου συστήματος. Οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι σε καλή θέση να βοηθήσουν τη διοίκηση να δημιουργήσουν, να διατηρήσουν και να παρακολουθήσουν αυτό το νέο σύστημα ελέγχων και διαδικασιών γνωστοποίησης σύμφωνα με τους νόμους και τους κανονισμούς του SEC.

Οι εξωτερικοί ελεγκτές θεωρούνταν παραδοσιακά υπεύθυνοι για την ανακάλυψη υλικού ανακριβειών στις οικονομικές καταστάσεις που οφείλονται σε σφάλματα και απάτες. Ο δημοσιονομικός έλεγχος μπορεί να θεωρηθεί ως λειτουργία προστιθέμενης αξίας από τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων όταν οι εξωτερικοί ελεγκτές εντοπίζουν ουσιώδεις ανακρίβειες που προκαλούνται από σφάλματα και απάτες και αντέχουν τις πιέσεις από τους πελάτες τους για να τους αναφέρουν επιλεκτικά. Οι McEnroe και Martens (2001, σελ. 356) το βρίσκουν "Το επενδυτικό κοινό συμφωνεί με την άποψη του Ανώτατου Δικαστηρίου των ΗΠΑ για τον ανεξάρτητο έλεγχο ως "λειτουργία του δημόσιου παρατηρητή". Ο νόμος Sarbanes-Oxley του 2002 αναμένεται να βελτιώσει την αντικειμενικότητα και την αποτελεσματικότητα των λειτουργιών ελέγχου μέσω της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου συμβουλίου λογιστικής εποπτείας για τις δημόσιες επιχειρήσεις (PCAOB) αποτελούμενου από πλειοψηφία που δεν είναι λογιστές να καθιερώσουν λογιστικό έλεγχο, ποιοτικό έλεγχο, δεοντολογία, ανεξαρτησία και άλλα πρότυπα σχετικά με την προετοιμασία των εκθέσεων ελέγχου, καθώς και την παρακολούθηση και την πειθαρχία των ελεγκτών. Επίσης, η απαγόρευση στις καταχωρημένες λογιστικές επιχειρήσεις να παρέχουν αρκετές μη ελεγκτικές υπηρεσίες (π.χ. τήρηση λογιστικών βιβλίων, σχεδιασμός και υλοποίηση συστήματος χρηματοοικονομικών πληροφοριών, εκτίμηση ή υπηρεσίες αποτίμησης, αναλογιστικές υπηρεσίες, εξωτερικές υπηρεσίες εξωτερικού ελέγχου) και οι εγγεγραμμένες δημόσιες λογιστικές εταιρείες θα πρέπει να περιστρέφουν τον επικεφαλής τους ελεγκτή ή τον συντονιστή εταίρο και ο αναθεωρημένος εταίρος από τον έλεγχο κάθε 5 χρόνια. Οι καταχωρημένες δημόσιες λογιστικές εταιρείες πρέπει να υποβάλλουν στην επιτροπή ελέγχου όλες τις κρίσιμες λογιστικές πολιτικές και πρακτικές που χρησιμοποιούνται από τον πελάτη και οι ελεγκτές βεβαιώνουν και υποβάλλουν έκθεση σχετικά με την εκτίμηση της διοίκησης,

της αποτελεσματικότητας των εσωτερικών ελέγχων στο πλαίσιο του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων και πρέπει να διατηρούν έγγραφα εργασίας και ελεγκτικά αποδεικτικά στοιχεία για τουλάχιστον 5 έτη μετά την ημερομηνία αυτή του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων.

Η έκταση και η ποιότητα της παρακολούθησης από το διοικητικό συμβούλιο, τις ελεγκτικές επιτροπές, τους ελεγκτές, τους θεσμικούς επενδυτές και τους οικονομικούς αναλυτές μπορούν να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην πιθανότητα της πρόληψης και της ανίχνευσης απάτης στις δημοσιονομικές καταστάσεις. Οι O'Brien και Bhushan (1990) βρίσκουν μία σημαντική θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους της εταιρείας, των αναλυτών και της ιδιοκτησίας. Η έκταση της παρακολούθησης, είτε άμεσης (εταιρικής διακυβέρνησης και λογοδοσίας) ή έμμεση (αναλυτές), δημιουργεί ένα περιβάλλον που μειώνει την πιθανότητα σφαλμάτων και απάτης (Latham and Jacobs, 2000a, 2000b). Επίσης μεγαλύτεροι θεσμοί και αναλυτές θεωρείται ότι αυξάνουν την πιθανότητα ανίχνευσης της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις. Προηγούμενη έρευνα (π.χ., Deis and Giroux, 1992; Latham κ.ά., 1998; Palmrose, 1987) βρίσκει μια θετική σχέση μεταξύ του εμπορικού σήματος του ελεγκτή (Big Five έναντι μη Big Five) και της αντίληψης του ελεγκτικής ποιότητας και την πιθανότητα ανίχνευσης της απάτης των οικονομικών καταστάσεων. Η αντίληψη είναι ότι το Big Five (τώρα μεγάλες τέσσερις) εταιρείες δημόσιας λογιστικής είναι πιο πιθανό να εντοπίσουν τα οικονομικά δελτία απάτης σε σχέση με τα μη μεγάλα πέντε επειδή έχουν μεγαλύτερη ικανότητα να αντέχουν την πίεση του πελάτη, μεγαλύτερη ανησυχία για τη φήμη τους, περισσότερους πόρους, τόσο από άποψη ικανότητας όσο το προσωπικό και την προηγμένη τεχνολογία και μια πιο εξελιγμένη στρατηγική και διαδικασία ελέγχου.

3.9.5 Τελικά Αποτελέσματα (End results)

Το τελευταίο γράμμα στη λέξη "CRIME" είναι "E", το οποίο σημαίνει "End Results" (Τελικά Αποτελέσματα). Η συνοπτική παρουσίαση των περιπτώσεων απάτης στις δημοσιονομικές καταστάσεις και των πορισμάτων της Έκθεσης COSO του 1999 (Beasley et al., 1999) δείχνουν ότι οι συνέπειες που συνδέονται με την απάτη στις οικονομικές καταστάσεις μπορεί να είναι πολύ σοβαρές. Οι δυσμενείς συνέπειες κυμαίνονται από την κατάθεση του Κεφαλαίου 11 πτώχευση για την αλλαγή ιδιοκτησίας, διαγραφή από το εθνικό χρηματιστήριο και σημαντική μείωση της αξίας του αποθέματος. Τα κορυφαία στελέχη που συμμετέχουν συχνά στο "μαγείρεμα των βιβλίων" υφίστανται προσωπικές συνέπειες της απώλειας της

αξίας της αποζημίωσης βάσει αποθεμάτων, αναγκάζονται να παραιτηθούν ή να απολυθούν, απαγορεύεται από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς να υπηρετεί ως διευθυντής άλλης εταιρείας που διαπραγματεύεται δημόσια και τιμωρείται με πρόστιμα ή φυλακή.

Οι ανεξάρτητοι ελεγκτές που εμπλέκονται σε απάτες δημοσιονομικών καταστάσεων συχνά υποφέρουν προσωπικά και τις επαγγελματικές συνέπειες. Η Andersen, μία από τις μεγάλες λογιστικές εταιρίες της Big Five που διενήργησε έλεγχο στις οικονομικές καταστάσεις των Enron και WorldCom, έχει κατηγορηθεί για τις αποτυχίες του ελέγχου της, καταστρέφοντας τα αποδεικτικά στοιχεία ελέγχου. Η ετυμηγορία της κριτικής επιτροπής για την αποτελεσματική παρεμπόδιση της δικαιοσύνης ολοκλήρωσε την ελεγκτική πρακτική της Andersen και οδήγησε την Andersen να παραδώσει την άδειά της. Ένας ομοσπονδιακός δικαστής τελικά καταδίκασε την Andersen σε 5 χρόνια επίβλεψης και πρόστιμο 500.000 δολαρίων.

Πρέπει να υπάρξει ένα ισχυρό κίνητρο για τις επιχειρήσεις να συμμετάσχουν σε απάτες χρηματοοικονομικών καταστάσεων επειδή το κόστος των εταιρικών αδικημάτων μπορεί να είναι πολύ σημαντικό. Ο Davidson et al. (1994) βρήκε ότι οι κεφαλαιαγορές δεν θεωρούσαν όλα τα εταιρικά αδικήματα εξίσου αυστηρά και συνεπώς, η αγορά αντιδρούσε διαφορετικά στη σοβαρότητα των παραβιάσεων από τις εταιρείες. Ο Davidson et al. (1994) δεν ανιχνεύει κανένα αποδεικτικό στοιχείο για το αποτέλεσμα χρηματιστηριακής αγοράς για τις εταιρείες που κατηγορούνται για φοροδιαφυγή, κλοπή των εμπορικών μυστικών και τους υπερχρεωμένους πελάτες, ενώ διαπίστωσαν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στη χρηματιστηριακή αγορά για επιχειρήσεις που κατηγορούνται για δωροδοκία, καθορισμού τιμών ή δόλιας οικονομικής αναφοράς. Ο Dechow et al. (1996) διαπιστώνει ότι το κόστος κεφαλαίου για επιχειρήσεις που καταδικάστηκαν για απάτη των οικονομικών καταστάσεων αυξήθηκε σημαντικά. Ο Feroz et al. (1991) μελέτησε 188 επιχειρήσεις που εγκρίθηκαν από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και διαπίστωσε ότι οι κυρώσεις για ακόμη και μία ανεπιτυχή χρηματοοικονομική απάτη είναι σημαντικές. Δεδομένου του υψηλού κόστους που συνδέεται με την απάτη των οικονομικών καταστάσεων και ακόμη και ανεπιτυχείς δόλιες δραστηριότητες χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, την απόφαση των εταιρειών να συμμετάσχουν σε τέτοιες δραστηριότητες πρέπει να δικαιολογούνται από ισχυρά κίνητρα που υποχρεώνουν τις επιχειρήσεις να συμπεριφέρονται παράνομα.

3.10 Σύνοψη

Αυτό καταδεικνύει ότι η απάτη των οικονομικών καταστάσεων μπορεί να εξομοιωθεί με τον όρο ΕΓΚΛΗΜΑ όταν το "C" σημαίνει μαγειρέματα, "R" για συνταγές, "I" για κίνητρα, "M" για παρακολούθηση ή έλλειψη από αυτό, και "E" για τελικά αποτελέσματα. Το πρόγραμμα FSF = απάτη CRIME ταιριάζει σε πολλά μέτρα εφαρμογής τις προσφυγές κατά των εισηγμένων εταιρειών και των ελεγκτών τους από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς για ισχυρισμούς (π.χ. Enron, Global Crossing, WorldCom, Tyco). Ένα μήνυμα από αυτό, είναι ότι η απάτη των οικονομικών καταστάσεων αποτελεί σοβαρή απειλή για την εμπιστοσύνη των επενδυτών σε οικονομικές πληροφορίες. Η απάτη στον δημοσιονομικό ισολογισμό επηρεάζει αρνητικά την ακεραιότητα, την ποιότητα και αξιοπιστία των δημοσιευμένων ελεγμένων οικονομικών καταστάσεων. Οι δράστες του δημοσιονομικού δελτίου, η απάτη από κορυφαία στελέχη στους εργαζομένους, θα πρέπει να καταλάβουν ότι το "μαγείρεμα των βιβλίων" είναι ένα έγκλημα που θα διωχθεί. Το δεύτερο μήνυμα είναι ότι υπάρχουν και ποιοτικές οικονομικές εκθέσεις. Αξιοπίστες οικονομικές καταστάσεις απαλλαγμένες από ουσιώδεις ανακρίβειες μπορούν να επιτευχθούν όταν υπάρχει ένα καλά ισορροπημένο σύστημα λειτουργίας της εταιρικής διακυβέρνησης. Αν και την ευθύνη των συμμετεχόντων εταιρικής διακυβέρνησης (το διοικητικό συμβούλιο, η ελεγκτική επιτροπή, η ανώτατη ομάδα διαχείρισης, οι εσωτερικοί ελεγκτές, οι εξωτερικοί ελεγκτές, τα όργανα διοίκησης) ποικίλλει όσον αφορά την προετοιμασία και τη διάδοση των οικονομικών καταστάσεων, μια καλά καθορισμένη σχέση συνεργασίας μεταξύ αυτών των συμμετεχόντων θα πρέπει να μειώσει την πιθανότητα απάτης στις οικονομικές καταστάσεις.

Ο νόμος Sarbanes-Oxley του 2002 τέθηκε σε εφαρμογή σε μια σειρά από υψηλά προφίλ σκανδάλων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που αφορούν εξέχουσες εταιρείες, σημαντικές αποτυχίες ελέγχου και με αποτέλεσμα τη διάβρωση της εμπιστοσύνης της αγοράς. Πολλές διατάξεις του νόμου απαιτούν την SEC και άλλες ρυθμιστικές αρχές να εγκρίνουν πρόσθετους κανονισμούς που αποσκοπούν στην (1) δημιουργία ενός νέου ρυθμιστικού πλαισίου για τους λογιστές. (2) θέσπιση υψηλότερων προτύπων για την εταιρική διακυβέρνηση · (3) βελτίωση της ποιότητας και της διαφάνειας των οικονομικών εκθέσεων · (4) ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των λειτουργιών ελέγχου (5) επιβάλλοντας εκτεταμένες απαιτήσεις στις δημόσιες επιχειρήσεις και στα στελέχη τους · και (6) αυξάνοντας τις ποινικές κυρώσεις για παραβιάσεις τίτλων και συναφείς νόμους και κανονισμούς.

Ξενογλώσση Βιβλιογραφία

American Institute of Certified Public Accountants (AICPA). Statement on auditing standards (SAS) no. 82. Consideration of fraud in a financial statement audit. New York, NY: AICPA; (1997).

American Institute of Certified Public Accountants (AICPA). Statement on auditing standards (SAS) no. 99. Consideration of fraud in a financial statement audit. New York, NY: AICPA; (2002).

Beasley MS, Carcello JV, Hermanson DR. «Fraudulent financial reporting: 1987–1997. An analysis of public companies». New York, NY: COSO; (1999).

Cotton DL. «Fixing CPA ethics can be an inside job», (2002). Available at <http://www.washingtonpost.com/ac2/wpdyn/A50649-2002Oct19?Language=pringter>

Davidson W, Worrell D, Lee C. «Stock market reactions to announced corporate illegalities», (1994). J Bus Ethics (13):583–613.

Institute of Internal Auditors (IIA). «Practice Advisory 1210. A2-1, A2-2: identification of fraud, responsibility for fraud detection. Altamonte Springs, FL: IIA», (2002), (January 5).

Latham C, Jacobs F, Roush, P. «Does auditor tenure matter?» , Res Acc Regul 1998;(Fall):165–78.

Lavelle M. Auditor exposed. «Cozy deals alleged. U.S.», News and World Report July 23 2001;40.

Lys T, Watts R., «Lawsuits against auditors». J Accountancy Res 1994;32(Suppl):65–93.

National Commission on Fraudulent Financial Reporting (NCFRR). Report of the National Commission on Fraudulent Financial Reporting (Treadway Report). Washington, DC: U.S. Government Printing Office; 1987.

O’Brien PC, Bhushan R. «Analyst following and institutional ownership». J Acc Res 1990;(Suppl):55–73.

Palmrose Z. «Litigation and independent auditors: the role of business failures and management fraud». Aud: J Practice Theory 1987;6(2):90–103.

Securities and Exchange Commission (SEC). Arthur Andersen LLP agrees to settlement resulting in first antifraud injunction in more than 20 years and largest-ever civil penalty; 2001. Available at <http://www.sec.gov/news/press/2001-62.txt>.

Securities and Exchange Commission (SEC). Speech by SEC Commissioner Hunt Jr Isaac C Remarks before the ABA Committee on Federal Regulation of Securities; 2002a April 6. Available at <http://www.sec.gov/new/speech/spch550.htm>.

Securities and Exchange Commission (SEC). Speech SEC Chairman Harvey L. Pitt. Remarks before the annual meeting of the Bond Market Association; 2002b April 25. Available at <http://www.sec.gov/new/speech/spch553.htm>.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Ζοπουνίδης Γ. (2009) «Αναγνώριση παραπονημένων λογιστικών καταστάσεων», εκδ. Κλειδάριθμος, Αθήνα

Καζαντζής Χ. (2006) «Ελεγκτική και εσωτερικός Έλεγχος», Business Plan, Αθήνα

Λουμιώτης, Ι.Β. (2010) «Πρακτικά Θέματα Εφαρμοσμένης Ελεγκτικής των Επιχειρήσεων»

Λουμιώτης, Β. και Τζίφας, Β. (2012) «Βασικές οδηγίες εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου, ΔΠΕ»

Νεγκάκης Χ., Ταχυνάκης Π. 2013 «Ελεγκτική- Εσωτερικό Έλεγχος, Θεωρίες και εφαρμογές»

Παπαδόπουλος Δημήτριος (2011). Άρθρο καθηγητή ιδιωτικής οικονομίας «Χρηματοοικονομικά Σκάνδαλα: μπορούν οι λογιστικές καταστάσεις να τα αποτρέψουν;» Δημοσιεύθηκε 29-12-2011. <http://www.e-forologia.gr/cms/viewContents.aspx?id=114789>

Σακέλλης Ε.Ι. (2003), Το Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο, Τόμος Δ, Εκδόσεις Ε.Σακέλλη, Αθήνα

Σπαθής Χ., (2002), «Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων». Λογιστής, no 570, σελ 1286 - 1294

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Εισαγωγή

Μετά την ανάπτυξη του ερευνητικού πλαισίου της εμπειρικής έρευνας που ασχολείται κυρίως με την ανάπτυξη και τεκμηρίωση των ερευνητικών υποθέσεων – ερωτημάτων που θα διερευνηθούν, ακολουθεί η ανάπτυξη του μεθοδολογικού πλαισίου της ποσοτικής έρευνας (quantitative research).

Η ποσοτική έρευνα χρησιμοποιεί σταθμισμένες ερωτήσεις κλειστού τύπου με διαβαθμιστικές κλίμακες μέσω ερωτηματολογίου προκειμένου να καταστεί δυνατή η συλλογή, η ποσοτικοποίηση και στατιστική ανάλυση μεγάλου αριθμού δεδομένων με στόχο την αναγωγή των ευρημάτων της έρευνας σε ευρύτερους πληθυσμούς (Δημητριάδη, 1999).

Η μεθοδολογική διαδικασία γενικά ορίζεται ως το στάδιο εκείνο το οποίο πραγματεύεται τη λογική διερεύνηση των υποθέσεων, το καθορισμό σχεδίων έρευνας, τις στρατηγικές μετρήσεων, συλλογής δεδομένων και ανάλυσης δεδομένων (Σταθακόπουλος, 2001).

Στο κεφάλαιο αυτό, δίδονται λοιπόν όλες οι αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με τη συγκρότηση του δείγματος της ποσοτικής έρευνας, την κατασκευή των ερευνητικών εργαλείων, τη μέτρηση και την αξιοπιστία τους, καθώς και με την επεξεργασία των στοιχείων για ανάλυση.

4.2 Δειγματοληψία

4.2.1 Καθορισμός Πληθυσμού και περιορισμοί της έρευνας (limitations)

Για την πραγματοποίηση της ποσοτικής έρευνας και τη συλλογή των στοιχείων πρέπει να καθοριστεί ο πληθυσμός. Ο πληθυσμός της συγκεκριμένης έρευνας είναι κατά ένα μεγάλο μέρος μέλη δύο ομάδων στα social media. Η μία ομάδα έχει κυρίως ως μέλη λογιστές-φοροτεχνικούς και η άλλη ομάδα αφορά εργαζόμενους, όχι κάποιας συγκεκριμένης ειδικότητας. Επίσης, στον πληθυσμό της έρευνας αυτής ανήκουν και κάποιοι εργαζόμενοι

μικρομεσαίων επιχειρήσεων της Θεσσαλονίκης. Ο συγκεκριμένος πληθυσμός επιλέχτηκε διότι η έρευνα απευθύνεται προς τους εργαζόμενους και κυρίως στο κομμάτι της λογιστικής διότι μέσω αυτού του τμήματος της επιχείρησης μπορεί να πραγματοποιηθεί μια λογιστική απάτη. Επίσης, οι εργαζόμενοι μέσω των απόψεών τους μπορούν να φέρουν στην επιφάνεια ενδιαφέρουσες αντιλήψεις, αξίες και προτιμήσεις όσον αφορά τα θέματα που τίθενται στην έρευνα.

4.2.2 Συλλογή δεδομένων και επιλογή δείγματος

Με βάση τα παραπάνω, το ότι δηλαδή η έρευνα απευθύνεται σε εργαζόμενους και κυρίως σε αυτούς που χειρίζονται τα οικονομικά και τη διεύθυνση της επιχείρησης, αποφασίστηκε να υιοθετηθεί η απογραφική μέθοδος για τη συλλογή των πληροφοριών. Η επιλογή της μεθόδου αυτής, γίνεται όταν ο πληθυσμός είναι μικρός και μπορεί εύκολα να προσεγγιστεί.

Έτσι, τα δεδομένα του ερωτηματολογίου συλλέχτηκαν με τη βοήθεια του προγράμματος google drive. Σε αυτό το πρόγραμμα δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο και ο πληθυσμός είχε τη δυνατότητα να απαντάει ηλεκτρονικά σε αυτό. Επίσης, κοινοποιήθηκε το link του ερωτηματολογίου αυτού στις δύο ομάδες που αναφέρεται πιο πάνω, ώστε να απαντήσει το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της έρευνας αυτής. Ακόμα, στάλθηκε με email το link του ερωτηματολογίου σε κάποιες επιχειρήσεις ώστε να μεγαλώσει ο όγκος του πληθυσμού της έρευνας. Με αυτόν τον τρόπο διευκολύνθηκε αρχικά η δημιουργία του ερωτηματολογίου αλλά και η διεξαγωγή της έρευνας και κατά συνέπεια η συλλογή των απαντήσεων – αποτελεσμάτων. Συνολικά απαντήθηκαν περίπου 500 ερωτηματολόγια.

Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε από αρχές Ιουλίου του 2019 έως και τα τέλη του Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους. Το χρονικό διάστημα θεωρείται αρκετό ώστε να υπάρχει συμμετοχή από όσο το δυνατό περισσότερους εργαζόμενους και επιχειρήσεις.

Το μέγεθος του πληθυσμού της έρευνας, όπως αναφέρεται παραπάνω είναι 500. Τα χαρακτηριστικά που επιλέχτηκαν ήταν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, τόσο για τους ερωτώμενους και τους CEO. Δηλαδή, η ηλικία, το φύλο, η διαφορά ηλικίας του Δ.Σ. με το CEO, το επίπεδο εκπαίδευσης και η επίδραση αυτών στην ηθική και την απόδοση του CEO στην επιχείρηση. Αυτά τα χαρακτηριστικά επιλέχτηκαν για να ερευνήσουμε κατά πόσο επηρεάζουν την απόφαση για τη διάπραξη λογιστικής απάτης σε μια επιχείρηση. Τα

χαρακτηριστικά αυτά γνωρίσματα έχουν επιλεγεί και σε ορισμένες άλλες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σε επιχειρήσεις άλλων χωρών.

Οι μεταβλητές αναλογία των γυναικών, εκπαίδευση του CEO, αναλογία ανεξάρτητων διευθυντών, διαχείριση ιδιοκτησίας, δυαδικότητα του CEO και ιστορικό απάτης είναι ποιοτικές μεταβλητές, ενώ αντίθετα οι μεταβλητές μέγεθος του Δ.Σ., μέγεθος της εταιρία, ηλικία της εταιρίας, ηλικία CEO και διαφορά ηλικίας CEO και Δ.Σ. είναι ποσοτικές μεταβλητές.

4.3 Δομή των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου και επιλογή του μέσου λειτουργποίησης των μεταβλητών

Με βάση τους αντικειμενικούς στόχους της έρευνας και τη διατύπωσή τους σε ερευνητικές υποθέσεις, καθορίστηκε η δομή του ερωτηματολογίου και έγινε η επιλογή των ερωτήσεων. Για την καλύτερη διάταξη και εμφάνιση του ερωτηματολογίου δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στα παρακάτω σημεία:

- Να έχει όσο το δυνατόν πιο επαγγελματική και φιλική εμφάνιση
- Να είναι όσο το δυνατόν πιο κατανοητό και εύκολο να απαντηθεί
- Να είναι ευδιάκριτες οι θεματικές του ενότητες
- Να διευκολύνει με το μέγεθός του τη συνεργασία για τη συμπλήρωσή του

Για την επιλογή των ερωτήσεων αλλά και για το καθορισμό της δομής του ερωτηματολογίου, μελετήθηκαν παρόμοιες έρευνες σε Ασία και Αμερική. Ο περιορισμένος αριθμός ερευνών στο αντικείμενο της επίδρασης των δημογραφικών χαρακτηριστικών της διοίκησης στη διάπραξη απάτης, αύξησε τη σπουδαιότητα και το ερευνητικό ενδιαφέρον της μελέτης.

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, το ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε με τη βοήθεια του προγράμματος google drive, όπου με τη βοήθεια κάποιας ηλεκτρονικής φόρμας στο google docs, ξεκίνησε η συγγραφή του. Το ερωτηματολόγιο στάλθηκε μέσω ηλεκτρονικής διεύθυνσης σε ένα μεγάλο μέρος λογιστών-φοροτεχνικών καθώς και εργαζομένων διαφόρων ειδικοτήτων, απ τους οποίους ανταποκρίθηκαν περίπου 500 άτομα. Μετά το πέρας της προθεσμίας για την καταβολή των απαντήσεων, συγκεντρώθηκαν σε ένα υπολογιστικό φύλλο όλα τα αποτελέσματα και στη συνέχεια ξεκίνησε ο διαχωρισμός των ερωτήσεων και η ανάλυση των δεδομένων μας.

Το ερωτηματολόγιο χωρίζεται σε δύο ενότητες-μέρη. Στο πρώτο μέρος, υπάρχουν ερωτήσεις που καταγράφονται τα προσωπικά στοιχεία των εργαζομένων καθώς και η θέση τους μέσα στην επιχείρηση. Εφόσον εξετάζουμε τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των Διευθύνων Συμβούλων, θα καταγράψουμε και τα δημογραφικά στοιχεία των εργαζομένων. Θα δούμε το φύλλο των εργαζομένων που επικρατεί στην έρευνα αλλά και στις θέσεις εργασίας. Ακόμα θα δούμε τις απόψεις των εργαζομένων, ανάλογα με την ηλικία και το φύλλο τους. Με τον μέσο όρο της ηλικίας θα δούμε κατά πόσο είναι νέοι αυτοί που κατέχουν θέσεις όπως αυτή του Διευθύνοντος Συμβούλου, αλλά και το επίπεδο εκπαίδευσης που καθορίζει τις γνώσεις, τις αξίες αλλά και την ικανότητα διοίκησης και παρακολούθησης μιας επιχείρησης. Μέσα από αυτό το κομμάτι μπορούμε να βρούμε παράγοντες που επηρεάζουν τη λογιστική και οικονομική δραστηριότητα μιας επιχείρησης ή ενός οργανισμού γενικότερα, αλλά και πιο εξατομικευμένα, για έναν υπάλληλο για παράδειγμα. Στο δεύτερο μέρος, το περιεχόμενο των ερωτήσεων βασίζεται στα δημογραφικά χαρακτηριστικά του Διευθύνων Συμβούλου. Στην ηλικία του και κατά πόσο αυτή έχει διαφορά με την ηλικία του διοικητικού συμβουλίου, ώστε να δούμε αν αυτό επηρεάζει στον τρόπο που λαμβάνονται οι αποφάσεις σε μια επιχείρηση. Επιπλέον, σε αυτό το μέρος του ερωτηματολογίου πέρα από την ηλικία μπορούμε να εξετάσουμε κατά πόσο επηρεάζει το φύλο του ανθρώπου ως Διευθύνων Συμβούλου, είτε στην απόδοση της επιχείρησης, είτε αν αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει περισσότερο στην διάπραξη χρηματοοικονομικής απάτης σε μια επιχείρηση. Κάποιες ακόμα ερωτήσεις σε αυτό το κομμάτι του ερωτηματολογίου βασίζονται στην ηθική, στις γνώσεις και στις αξίες του Διευθύνων Συμβούλου. Αν, δηλαδή, μπορεί η ηλικία να είναι ανάλογη με τις γνώσεις και την εμπειρία ενός διευθύνων συμβούλου και κατά πόσο αυτό θα επηρέαζε τη συμμετοχή της εταιρικής διακυβέρνησης στη διάπραξη εταιρικής χρηματοοικονομικής απάτης. Το περιεχόμενο των ερωτήσεων αυτών βασίζεται στην ηλικιακή διαφορά, όπως και σε άλλα δημογραφικά χαρακτηριστικά, και στο κατά πόσο αυτή επηρεάζει την νοοτροπία των διευθυντών, των λογιστών και γενικά των εργαζομένων στο εργασιακό και κοινωνικό τους περιβάλλον. Μέσα από τις απαντήσεις, αναλύεται η σημασία των δημογραφικών χαρακτηριστικών όπως η ηλικία και η σημασία της σε πιθανά διλήμματα για διάπραξη μιας χρηματοοικονομικής απάτης.

Όλα τα παραπάνω αποτελέσματα σχολιάζονται με τη βοήθεια διαγραμμάτων και ποσοστών κάνοντας ευκολότερη την κατανόηση των δεδομένων. Τέλος, σχολιάζονται τα αποτελέσματα βάσει φύλου και ηλικιακής διαφοράς.

4.4 Κλίμακες μέτρησης των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου

Η επιλογή της κλίμακας μέτρησης έγινε με μεγάλη προσοχή αφού επηρεάζει απόλυτα την στατιστική ανάλυση που χρησιμοποιείται για την εξαγωγή συμπερασμάτων (Stevens, 1946; Σταθακόπουλος, 2001). Για το σχεδιασμό κλιμάκων μέτρησης ακολουθήθηκε η παρακάτω διαδικασία:

- Καθορισμός θεματικού πεδίου-έρευνας
- Σχεδιασμός επιμέρους φράσεων-προτάσεων της κλίμακας μέτρησης
- Εξαγνισμός κλίμακας μέτρησης
- Προσδιορισμός αξιοπιστίας και εγκυρότητας κλίμακας μέτρησης

Στις περισσότερες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου η κλίμακα που χρησιμοποιήθηκε ήταν η ονομαστική κλίμακα με δύο μονάδες 1 = «Ναι», 2 = «Όχι» και 1 = «Σε μεγάλη ηλικία», 2 = «Σε μικρή ηλικία». Επίσης, 1 = «Άντρας» και 2 = «Γυναίκα». Σε ορισμένες περιπτώσεις, απαριθμούνται κατηγορίες με μονάδες από το 1 έως το 5, όπως για παράδειγμα 1 = «δημοτικό», 2 = «γυμνάσιο», 3 = «λύκειο», 4 = «ΑΤΕΙ/ΑΕΙ», 5 = μεταπτυχιακό, και 6 = «άλλο, παρακαλώ (προσδιορίστε τι)», όπου ο ερωτώμενος επιλέγει εκείνη που αντιπροσωπεύει καλύτερα και αυτόν και το Διευθύνων Σύμβουλο.

Σε κάποιες ερωτήσεις τις δεύτερης ενότητας χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα Likert 5 μονάδων για τις αντιλήψεις των εργαζομένων και για να δούμε την επιρροή κάποιων παραγόντων στη διοίκηση. Η διαβάθμιση της κλίμακας ήταν 1 = «καθόλου», 2 = «Λίγο», 3 = «Μέτρια», 4 = «Πολύ» και 5 = «Πάρα πολύ». Ακόμα 1 = «Διευθύνων Σύμβουλος (CEO)», 2 = «Διευθυντής Οικονομικών (CFO)», 3 = «Λογιστής», 4 = «Βοηθός λογιστή», 5 = «Γραμματειακή υποστήριξη», και 6 = «Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε τι;）」 και για την πρώτη ενότητα και για τη δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου. Μετά από προηγούμενες μελέτες (Yiu et al., 2014, O'Connor et al., 2006), χρησιμοποιήσαμε μια δυαδική μεταβλητή για να καταγράψουμε τη συμμετοχή μιας επιχείρησης σε απάτη. Κωδικοποιήσαμε περιπτώσεις εταιρικής χρηματοοικονομικής απάτης ως "1" και όλες τις άλλες περιπτώσεις όπου δεν έγινε απάτη ως "0". Η δυαδικότητα του CEO είναι μία ψευδομεταβλητή που κωδικοποιείται ως "1" εάν οι θέσεις του Διευθύνοντος Συμβούλου και του Προέδρου του Συμβουλίου κατέχονται από το ίδιο άτομο και το "0" διαφορετικά.

Επιπλέον, για την ηλικία 1 = «Κάτω από 25 χρονών», 2 = «25 - 35 χρονών», 3 = «36 - 45 χρονών», 4 = «46 - 55 χρονών» και 5 = «Περισσότερο από 55 χρονών». Ακόμα για τη διαφορά ηλικίας CEO-Δ.Σ., 1 = «0-5 χρόνια», 2 = «5-10 χρόνια», 3 = «10-20 χρόνια», 4 =

«Περισσότερα» και τέλος για τους εργαζόμενους της επιχείρησης 1 = «1-50 εργαζόμενους», 2 = «51-100 εργαζόμενους», 3 = «101-150 εργαζόμενους», 4 = «151-250 εργαζόμενους» και 5 = «Περισσότερους από 250 εργαζόμενους».

4.5 Επεξεργασία στοιχείων για ανάλυση

Αφού ολοκληρώθηκε η συλλογή των ερωτηματολογίων, ξεκίνησε η επεξεργασία τους (editing). Ελέγχθηκαν τα ερωτηματολόγια για τυχόν ερωτήσεις που δεν είχαν απαντηθεί, έγινε η κωδικοποίηση του ερωτηματολογίου (coding). Η κωδικοποίηση αφορά τη διαδικασία με την οποία τα δεδομένα ταξινομούνται σε κατηγορίες με τη χρήση αριθμών. Τέλος, η στατιστική ανάλυση του ερωτηματολογίου έγινε με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS 25.0 (Statistical Package for Social Sciences).

Ελληνική Βιβλιογραφία

Δημητριάδης, Ζ., (1999), «Μεθοδολογία επιχειρηματικής έρευνας», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα.

Σταθακόπουλος, Β., (2001), «Μέθοδοι έρευνας αγοράς», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

5.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφονται τα αποτελέσματα από την περιγραφική στατιστική ανάλυση (descriptive statistics) των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου που αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων, της ανώτατης ομάδας διοίκησης καθώς και στοιχεία των επιχειρήσεων όπου εργάζονται.

5.2 Δημογραφικά χαρακτηριστικά ερωτώμενων

Οι ερωτήσεις της πρώτης ενότητας αναφέρονται στα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων και συγκεκριμένα η πρώτη ερώτηση, αφορούσε το φύλο των ερωτώμενων.

Πίνακας 1 Φύλο των ερωτώμενων

Φύλο	Συχνότητα	Ποσοστό
Άντρας	274	54,8
Γυναίκα	226	45,2
Σύνολο	500	100

Η έρευνα έδειξε πως το 54,8% από τα 500 άτομα που απάντησαν το ερωτηματολόγιο ήταν άντρες και το υπόλοιπο 45,2% ήταν γυναίκες.

Η δεύτερη ερώτηση της ενότητας αναφέρεται στην ηλικία των ερωτώμενων.

Πίνακας 2 Ηλικία των ερωτώμενων

Ηλικία	Συχνότητα	Ποσοστό
Κάτω από 25 χρονών	16	3,2
25 - 35 χρονών	152	30,4
36 - 45 χρονών	165	33
46 - 55 χρονών	134	26,8
Περισσότερο από 55 χρονών	33	6,6
Σύνολο	500	100

Ο πίνακας 2 δείχνει ότι οι πλειοψηφία αυτών που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο ήταν κάτω από 55 ετών.

Η τρίτη και τέταρτη ερώτηση της πρώτης ενότητας αναφέρονται στην εκπαίδευση των εργαζομένων και στη θέση τους μέσα στην επιχείρηση.

Πίνακας 3 Εκπαίδευση των ερωτώμενων

Εκπαίδευση	Συχνότητα	Ποσοστό
Δημοτικό	1	0,2
Γυμνάσιο	5	1
Λύκειο	136	27,2
ΑΤΕΙ/ΑΕΙ	292	58,4
Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό	45	9
Άλλο	21	4,2
Σύνολο	500	100

Η έρευνα έδειξε ότι πάνω από 50% συγκεκριμένα το 58,4% έχει τριτοβάθμια εκπαίδευση. Κάτι που αντανακλά και τη θέση που κατέχουν στην επιχείρηση όπως φαίνεται και στο πίνακα 4.

Πίνακας 4 Θέση των ερωτώμενων στην επιχείρηση

Θέση στην επιχείρηση	Άτομα	Ποσοστό
Διευθύνων Σύμβουλος (CEO)	47	9,4
Διευθυντής Οικονομικών (CFO)	44	8,8
Λογιστής	85	17
Βοηθός λογιστή	108	21,6
Γραμματειακή υποστήριξη	104	20,8
Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε τι)	112	22,4
Σύνολο	500	100

5.3 Δημογραφικά χαρακτηριστικά του Διευθύνων Συμβούλου και στοιχεία των επιχειρήσεων

Πίνακας 5 Ηλικία CEO

Ηλικία CEO	Συχνότητα	Ποσοστό
Κάτω από 25 χρονών	2	0,4
25 - 35 χρονών	28	5,6
36 - 45 χρονών	35	7
46 - 55 χρονών	187	37,4
Περισσότερο από 55 χρονών	248	49,6
Σύνολο	500	100

Ο παραπάνω πίνακας δείχνει την ηλικία του Διευθύνοντος Συμβούλου. Όπως φαίνεται το 49,6% των CEO είναι πάνω από 55 ετών.

Πίνακας 6 Διαφορά ηλικίας CEO-Δ.Σ.

Διαφορά ηλικίας CEO- Δ.Σ.	Συχνότητα	Ποσοστό
0-5 χρόνια	258	51,6
5-10 χρόνια	210	42
10-20 χρόνια	30	6
Περισσότερα	2	0,4
Σύνολο	500	100

Στον πίνακα 6 φαίνεται πως στις περισσότερες επιχειρήσεις (51,6%) η διαφορά ηλικίας του CEO με το Δ.Σ. είναι μικρή.

Πίνακας 7 Αναλογία των γυναικών στο Δ.Σ. για απάτη

	Μέση τιμή (Mean)	Τυπική απόκλιση (Std. Deviation)	Ελάχιστη τιμή (Minimum)	Μέγιστη τιμή (Maximum)
Η επιρροή της αναλογίας των γυναικών στο Δ.Σ. για απάτη	1,27	0.59	1	5

Στον πίνακα 7 φαίνεται πως η πλειοψηφία των ερωτώμενων θεωρεί πως η αναλογία των γυναικών στο Δ.Σ. δεν επηρεάζει την απόφαση για διάπραξη απάτης.

Πίνακας 8 Επιρροή της ηλικίας του CEO στην ηθική και τον τρόπο διακυβέρνησης

	Μέση τιμή (Mean)	Τυπική απόκλιση (Std. Deviation)	Ελάχιστη τιμή (Minimum)	Μέγιστη τιμή (Maximum)
Ηλικία CEO– Ηθική και τρόπος διακυβέρνησης	4,53	0,67	1	5

Η μέση ηλικία του CEO επηρεάζει πολύ την ηθική και τον τρόπο διακυβέρνησης της επιχείρησης, όπως φαίνεται και στον πίνακα 8.

Πίνακας 9 Η επιρροή της ηλικία της ανώτατης ομάδας διοίκησης στην απόδοση της επιχείρησης

	Μέση τιμή (Mean)	Τυπική απόκλιση (Std. Deviation)	Ελάχιστη τιμή (Minimum)	Μέγιστη τιμή (Maximum)
Ηλικία CEO και Δ.Σ.- Απόδοση επιχείρησης	3.72	0.78	1	5

Στον πίνακα 9 φαίνεται πως η μέση ηλικία της ανώτατης ομάδας διοίκησης στην επιχείρηση δεν επηρεάζει ούτε πάρα πού την απόδοση αλλά ούτε και λίγο. Συγκεκριμένα το 57,6% των ερωτώμενων απάντησε ότι η μέση απόδοση επηρεάζει πολύ την απόδοση της επιχείρησης και το 22,6% απάντησε ότι η μέση ηλικία έχει μέτρια επιρροή στην απόδοσης της επιχείρησης. Αυτό φαίνεται και από τη μέση τιμή που είναι 3,72 λίγο πιο πάνω από τη μέση (3).

Πίνακας 10 Η επιρροή της ηλικίας στη διάπραξη απάτης

Ηλικία CEO για απάτη	Συχνότητα	Ποσοστό
Σε μεγάλη ηλικία	398	79,6
Σε μικρή ηλικία	102	20,4
Σύνολο	500	100

Όπως φαίνεται και στον πίνακα 10 ένας CEO είναι πιο πιθανό να διαπράξει απάτη σε μεγάλη ηλικία από ότι σε μικρή ηλικία. Συγκεκριμένα το 79,6% είναι πιθανό να διαπράξει απάτη σε μεγάλη ηλικία, ενώ το 20,4% είναι πιθανό να διαπράξει απάτη σε μικρή ηλικία.

Πίνακας 11 Έχει προκύψει ποτέ απάτη στην επιχείρηση

Έχει προκύψει ποτέ απάτη στην επιχείρηση	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	56	11,2
Όχι	444	88,8
Σύνολο	500	100

Στον πίνακα 11 φαίνεται πως δεν έχει προκύψει απάτη στις περισσότερες επιχειρήσεις των ερωτώμενων. Το 88,8% των ερωτώμενων απάντησε ότι δεν έχει προκύψει ποτέ λογιστική απάτη, ενώ το 11,2% απάντησε ότι έχει προκύψει λογιστική απάτη στην επιχείρηση του.

Πίνακας 12 Επίπεδο εκπαίδευσης CEO

Επίπεδο εκπαίδευσης CEO	Συχνότητα	Ποσοστό
Δημοτικό	5	1
Γυμνάσιο	5	1
Λύκειο	214	42,8
ΑΤΕΙ/ΑΕΙ	264	52,8
Μεταπτυχιακό / Διδακτορικό	12	2,4
Σύνολο	500	100

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα το 42,8% των CEO έχει τελειώσει το Λύκειο. Ενώ το 52,8% έχει τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ακόμα το 2,4% έχει κάνει μεταπτυχιακό ή διδακτορικό ενάντια στο 2% που έχει τελειώσει μόνο το δημοτικό και το γυμνάσιο. Αυτό δείχνει πως το εκπαιδευτικό επίπεδο των ερωτώμενων είναι αρκετά υψηλό.

Πίνακας 13 Έτη λειτουργίας της επιχείρησης

Έτη λειτουργίας της επιχείρησης	Συχνότητα	Ποσοστό
1 - 5 χρόνια	48	9,6
6 - 10 χρόνια	81	16,2
11 - 20 χρόνια	238	26,6
21 - 40 χρόνια	133	47,6
Περισσότερα από 40	0	0
Σύνολο	500	100

Ο πίνακας 13 δείχνει τα έτη λειτουργίας των επιχειρήσεων των ερωτώμενων. Το 9,6% των επιχειρήσεων λειτουργούν από 1-5 χρόνια, το 16,2% λειτουργούν από 6-10 χρόνια, το 26,6% των επιχειρήσεων από 11-20 χρόνια και σχεδόν το μισό των επιχειρήσεων, συγκεκριμένα το 47,6% λειτουργούν εδώ και 21 τουλάχιστον χρόνια.

Πίνακας 14 Δυαδικότητα CEO

CEO-Πρόεδρος Δ.Σ. είναι το ίδιο άτομο	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	345	69
Όχι	155	31
Σύνολο	500	100

Ο πίνακας 14 δείχνει τη δυαδικότητα του CEO στην επιχείρηση. Δηλαδή, ο CEO στις περισσότερες επιχειρήσεις είναι και πρόεδρος του Δ.Σ.(69%).

Πίνακας 15 Πόσους εργαζόμενους έχει η επιχείρηση

Πόσους εργαζόμενους έχει η επιχείρηση;	Συχνότητα	Ποσοστό
1-50 εργαζόμενους	468	93,6
51-100 εργαζόμενους	28	5,6
101-150 εργαζόμενους	3	0,6
151-250 εργαζόμενους		
Περισσότερους από 250 εργαζόμενους	1	0,2
Σύνολο	500	100

Όπως φαίνεται στον πίνακα 15 το 93,6% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα είναι μικρές επιχειρήσεις με λιγότερους από 50 εργαζόμενους. Μέτρα εταιρικής διακυβέρνησης –πιθανότητα απάτης

Πίνακας 16 Η επιρροή των μέτρων διακυβέρνησης στη διάπραξη απάτης

	Μέση τιμή (Mean)	Τυπική απόκλιση (Std. Deviation)	Ελάχιστη τιμή (Minimum)	Μέγιστη τιμή (Maximum)
Μέτρα εταιρικής διακυβέρνησης – πιθανότητα απάτης	4,46	0,63	1	5

Όπως φαίνεται τα μέτρα εταιρικής διακυβέρνησης επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την πιθανότητα απάτης.

Πίνακας 17 Ανεξαρτησία Δ.Σ. από τη Διοίκηση

	Μέση τιμή (Mean)	Τυπική απόκλιση (Std. Deviation)	Ελάχιστη τιμή (Minimum)	Μέγιστη τιμή (Maximum)
Ανεξαρτησία Δ.Σ. από τη Διοίκηση	3,80	1,36	1	5

Οι περισσότερες επιχειρήσεις έχουν μεγάλο ποσοστό ανεξαρτησίας του Δ.Σ. από τη Διοίκηση (μέση τιμή 3,8), όπως φαίνεται και στον πίνακα 17.

Πίνακας 18 Η επίδραση των εξωτερικών διευθυντών στη διάπραξη απάτης

	Μέση τιμή (Mean)	Τυπική απόκλιση (Std. Deviation)	Ελάχιστη τιμή (Minimum)	Μέγιστη τιμή (Maximum)
Πιθανότητα απάτης - Εξωτερικοί ανεξάρτητοι διευθυντές	1,68	0,83	1	5

Όταν το συμβούλιο αποτελείται από εξωτερικούς ή ανεξάρτητους διευθυντές, η εταιρική οικονομική απάτη είναι λιγότερο πιθανότερο να συμβεί όπως φαίνεται και στον πίνακα 18.

Το 52,3% των ερωτώμενων απάντησε ότι όταν το συμβούλιο αποτελείται από ανεξάρτητους διευθυντές οι πιθανότητες απάτες είναι πολύ μικρές (Μέση τιμή 1,68).

Πίνακας 19 Αριθμός ατόμων που απαρτίζουν το Δ.Σ.

	Μέση τιμή (Mean)	Τυπική Απόκλιση (Std. Deviation)	Ελάχιστη τιμή (Minimum)	Μέγιστη τιμή (Maximum)
Αριθμός ατόμων που απαρτίζουν το Δ.Σ.	2	1,42	1	10

Όπως φαίνεται και στον πίνακα 19 τα Διοικητικά Συμβούλια των επιχειρήσεων είναι μικρά και απαρτίζονται από 1 έως και 10 άτομα.

Πίνακας 20 Η επιρροή της αμοιβής των διευθυντών στη διάπραξη απάτης

	Μέση τιμή (Mean)	Τυπική Απόκλιση (Std. Deviation)	Ελάχιστη τιμή (Minimum)	Μέγιστη τιμή (Maximum)
Η επιρροή της αμοιβής των Διευθυντών στη διάπραξη απάτης	3,68	0,69	1	5

Όπως φαίνεται και στον πίνακα 20 η αμοιβή επηρεάζει αρκετά την απόφαση για διάπραξη απάτης σε μια επιχείρηση. Για την ακρίβεια το 30,1% των ερωτώμενων απάντησε ότι έχει μέτρια επιρροή η αμοιβή και το 57,1% ότι επηρεάζει πολύ η αμοιβή. Το ποσοστό αυτό αντικατοπτρίζεται στον πίνακα 20 καθώς η μέση τιμή είναι 3,68 μεγαλύτερη από το μέσο.

Πίνακας 21 Η επιρροή της πρόσληψης μεγαλύτερων διευθυντών στην αποτελεσματικότητα της επιχείρησης

	Μέση τιμή (Mean)	Τυπική Απόκλιση (Std. Deviation)	Ελάχιστη τιμή (Minimum)	Μέγιστη τιμή (Maximum)
Πρόσληψη μεγαλύτερων διευθυντών – αποτελεσματικότητα επιχείρησης	3,27	0,76	1	5

Στον πίνακα 21 φαίνεται πως η πρόσληψη μεγαλύτερων διευθυντών έχει μία μέτρια επιρροή στην αποτελεσματικότητα παρακολούθησης της επιχείρησης (Μέση τιμή 3,27).

5.4 Σύνοψη

Από την περιγραφική στατιστική ανάλυση των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου που αναφέρονται στα δημογραφικά χαρακτηριστικά του Διευθύνοντος Συμβούλου των επιχειρήσεων, τη σχέση της ηλικίας της εταιρικής διακυβέρνησης με την απόδοση των επιχειρήσεων, το μέγεθος της επιχείρησης συνεπώς και το μέγεθος του Διοικητικού Συμβουλίου, καθώς και τη διαφορά ηλικίας CEO – Δ.Σ., αλλά και την επίδραση των γυναικών στην απόφαση ώστε να διαπράξει μία επιχείρηση εταιρική χρηματοοικονομική απάτη καταλήξαμε στα παρακάτω συμπεράσματα.

Όπως φαίνεται πιο πάνω το ανδρικό φύλο έχει μεγαλύτερο ποσοστό στο πλήθος της έρευνας. (54,8% έναντι 45,2%). Ακόμα οι περισσότεροι ερωτώμενοι είναι μεγάλοι σε ηλικία και κυρίως το ανδρικό φύλο. Επίσης, το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτώμενων είναι αρκετά υψηλό και αυτό αντικατοπτρίζει την θέση που έχουν οι ερωτώμενοι αυτοί στον εργασιακό τους χώρο. Ακόμα παρατηρήθηκε ότι οι ερωτώμενοι που είναι 25 έως 35 ετών έχουν το πιο υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, σε σχέση με άλλους ερωτώμενους μεγαλύτερους σε ηλικία, αλλά αυτό δεν είναι ανάλογο της θέσης που έχουν στον εργασιακό τους χώρο.

Επιπλέον, οι επιχειρήσεις αυτές είναι μικρές με αριθμό εργαζόμενων κάτω από 50 άτομα. Γι αυτό το λόγο στις περισσότερες ο Διευθύνων Σύμβουλος είναι και ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου. Αυτό επίσης εξηγεί ότι υπάρχει μεγάλο ποσοστό ανεξαρτησίας της διοίκησης, καθώς διοικεί μόνο ένα άτομο. Αυτές οι επιχειρήσεις λειτουργούν αρκετά χρόνια χωρίς να έχουν εμπλακεί σε κάποια λογιστική απάτη. Αυτό οφείλεται και στην ηλικία του

Διευθύνοντος Συμβούλου και στο μικρό μέγεθος της επιχείρησης. Από την έρευνα αυτή φάνηκε ότι η αναλογία των γυναικών δεν επηρεάζει την απόφαση για διάπραξη λογιστικής απάτης στην επιχείρηση.

Ακόμα τα μέτρα εταιρικής διακυβέρνησης επηρεάζουν πολύ την απόφαση για διάπραξη απάτης. Όπως αναφέρεται και πιο βέβαια πρόκειται για μικρές επιχειρήσεις και ίσως να μην υπάρχει και κίνητρο για διάπραξη απάτης. Ακόμα το ότι ο CEO είναι και πρόεδρος του Δ.Σ. και έχουν λίγους εργαζόμενους οι επιχειρήσεις τον κάνουν πιο αποδοτικό παρατηρητή της απόδοσης της επιχείρησης και αυξάνει την αποδοτικότητα της επιχείρησης.

Η ηλικία του Διευθύνων Συμβούλου έχει θετική επίδραση και στην απόδοση της επιχείρησης. Δεδομένου ότι οι Διευθύνοντες Σύμβουλοι έχουν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και οι περισσότερες επιχειρήσεις έχουν πολλά χρόνια λειτουργίας, οι Διευθύνοντες Σύμβουλοι έχουν μεγάλη εμπειρία και πολλές γνώσεις με αποτέλεσμα να έχουν θετική επίδραση στην απόδοση της επιχείρησης.

Οι γνώσεις, η ηθική αλλά και η συμπεριφορά είναι κάποια από τα χαρακτηριστικά που μπορούν να επηρεάσουν την πιθανότητα απάτης. Η έρευνα αυτή δείχνει ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο Διευθύνων Σύμβουλος τόσο αρνητική είναι η επίδραση στην απόφαση του CEO για τη διάπραξη εταιρικής απάτης. Ακόμα η αμοιβή είναι κάτι που μπορεί να επηρεάσει πολύ την απόφαση του CEO για τη διάπραξη απάτης, δεδομένου των οικονομικών συνθηκών. Στην έρευνα αυτή το διοικητικό συμβούλιο αποτελείται από λίγα άτομα κατά πλειοψηφία και συγκεκριμένα από ένα άτομο. Οι επιχειρήσεις του δείγματος είναι μικρές και ο διευθύνων σύμβουλος πιθανόν είναι και ο ιδιοκτήτης της επιχείρησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΠΟΛΥΜΕΤΑΒΛΗΤΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

6.1 Εισαγωγή

Ένας επιπλέον στόχος της εμπειρικής έρευνας είναι να διερευνήσει την ύπαρξη στατιστικά σημαντικών διαφορών στην επιρροή των δημογραφικών χαρακτηριστικών, μέσω των CEO και του Διοικητικού Συμβουλίου, στη διάπραξη εταιρικής χρηματοοικονομικής απάτης σε μία επιχείρηση.

Στο κεφάλαιο αυτό, με τη βοήθεια της στατιστικής συμπερασματολογίας, γνωστής ως και επαγωγικής στατιστικής, η οποία κατά κανόνα ακολουθεί την περιγραφική στατιστική, γίνεται μία προσπάθεια να εξαχθούν από τα δεδομένα, συμπεράσματα, των οποίων η ισχύς να ξεπερνά το επίπεδο των παρατηρήσεων που έχουμε. Η όλη διαδικασία βασίζεται στη θεωρία των πιθανοτήτων. Συνεπώς, σκοπός της επαγωγικής στατιστικής, είναι η επαλήθευση ή η διάγνωση των υποθέσεων οι οποίες έχουν διατυπωθεί από τον ερευνητή, στη βάση των οποίων, υποδεικνύει η τεκμηριωμένη εμπειρία από το σύνολο του πληθυσμού (δείγμα) που μελετήθηκε (Αγγελής, 1997).

6.2 Διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων με τη μορφή της μηδενικής υπόθεσης

Οι ερευνητικές υποθέσεις που θα ελεγχθούν στατιστικά στο κεφάλαιο αυτό, μπορούν να διατυπωθούν με τη μορφή της μηδενικής υπόθεσης ως ακολούθως:

H₁: Η ηλικία του Διευθύνων Συμβούλου σχετίζεται αρνητικά με την πιθανότητα χρηματοοικονομικής απάτης επιχειρήσεων.

H₂: Η αναλογία των γυναικών στο Διοικητικό Συμβούλιο σχετίζεται αρνητικά με την πιθανότητα χρηματοοικονομικής απάτης.

H₃: Το εκπαιδευτικό επίπεδο του Διευθύνοντος Συμβούλου σχετίζεται αρνητικά με τη διάπραξη λογιστικής απάτης.

H₄: Η διαφορά ηλικίας CEO-Συμβουλίου σχετίζεται θετικά με τη διάπραξη λογιστικής απάτης σε μια επιχείρηση

H₅: Το μέγεθος του Διοικητικού Συμβουλίου επηρεάζει θετικά της διάπραξη απάτης.

6.3 Είσοδος των μεταβλητών για παλινδρόμηση

Μετά από προηγούμενες μελέτες (Alan, 2002, Lemeshow and Hosmer, 2000, Yiu et al., 2014), δοκιμάσαμε τις υποθέσεις μας χρησιμοποιώντας υπό όρους (δηλαδή, λογική αντιστοίχιση) παλινδρόμηση. Υπάρχουν δύο λόγοι για αυτήν την προσέγγιση. Κατ' αρχάς, στο σχεδιασμό μας, κάθε ζευγάρι αποτελείται από μία επιχείρηση που εμπλέκεται στην απάτη και μία επιχείρηση που δεν εμπλέκεται στην απάτη. Έτσι, η εξαρτημένη μεταβλητή ήταν δυαδική. Δεύτερον, ο σχεδιασμός ταιριασμένου δείγματος χρησιμοποιεί μια κατανομή υπό όρους, με τη διανομή του Υί (κάθε αντιστοιχισμένο ζευγάρι έχει ένα 1 και ένα 0), το οποίο είναι ειδικό για το θέμα αντί για οριακά κατανεμημένο και για τον μέσο όρο του πληθυσμού (O'Connor et al., 2006).

Πίνακας 21 Περιγραφική στατιστική των μεταβλητών στην έρευνα

Μεταβλητές	N	Mean	Std. Deviation	Actual Minimum	Actual Maximum
Ιστορικό Απάτης	500	0,11	0,32	0	1
Ηλικία CEO	500	4,29	0,86	1	5
Εκπαίδευση CEO	500	3,54	0,61	1	5
Αναλογία γυναικών στο Δ.Σ.	500	1,27	0,59	1	5
Πόσα άτομα έχει το Δ.Σ.	494	2	1,42	1	10
Διαφορά ηλικίας CEO – Δ.Σ.	500	1,55	0,63	1	4
Πόσους εργαζόμενους έχει η επιχ.	500	1,07	0,32	1	5
Δυαδικότητα CEO	500	1,31	0,46	1	2

Πίνακας 22 Συσχετισμοί μεταξύ των μεταβλητών

	1	2	3	4	5	6	7	8
1.Ιστορικό απάτης	1							
2.Ηλικία CEO	-0,427	1						
3.Εκπαίδευση CEO	-0,204	0,091	1					
4.Αναλογία γυναικών	0,169	-0,112	-0,054	1				
5. Από πόσα άτομα απαρτίζεται το Δ.Σ.	0,122	-0,85	0,060	0,229	1			
6.Διαφορά ηλικίας CEO – Δ.Σ.	-0,020*	0,067	0,157	0,023*	0,479	1		
7.Πόσους εργαζόμενους έχει η επιχείρηση;	0,047*	-0,032*	0,167	0,083	0,568	0,186	1	
8.Δυαδικότητα CEO	0,014*	-0,003*	-0,024*	-0,031*	0,567	0,539	0,321	1

Πίνακας 23 Πολλαπλή παλινδρόμηση

Μεταβλητές	B	Standard error	p-Value	Tolerance	VIF
1.Ιστορικό απάτης		0,110			
2.Ηλικία CEO	-0,393	0,015	-0,386	0,965	1,036
3.Εκπαίδευση CEO	-0,175	0,021	-0,167	0,913	1,095
4.Αναλογία γυναικών	0,091	0,022	0,086	0,895	1,117
5. Από πόσα άτομα απαρτίζεται το Δ.Σ.	0,092	0,013	0,060	0,429	2,332
6.Διαφορά ηλικίας CEO – Δ.Σ.	0,013	0,025	0,010*	0,619	1,615
7.Πόσους εργαζόμενους έχει η επιχείρηση;	0,019	0,047	0,015*	0,641	1,560
8.Δυαδικότητα CEO	-0,053	0,035	-0,040*	0,553	1,808

Όπως φαίνεται και στον πίνακα 23 η υπόθεση H_1 δεν ισχύει καθώς η ηλικία του CEO σχετίζεται αρνητικά με το ιστορικό απάτης, αλλά δεν είναι στατιστικά σημαντική. Η υπόθεση H_2 είναι αποδεκτή καθώς η αναλογία των γυναικών σχετίζεται θετικά με το ιστορικό απάτης,

αλλά δεν είναι στατιστικά σημαντική αφού $p > 0,05$. Η υπόθεση H_3 απορρίπτεται καθώς το επίπεδο εκπαίδευσης του CEO σχετίζεται αρνητικά με το ιστορικό απάτης, αλλά δεν είναι στατιστικά σημαντική. Η υπόθεση H_4 είναι αποδεκτή καθώς η διαφορά ηλικίας CEO – Δ.Σ. σχετίζεται θετικά με το ιστορικό απάτης και είναι στατιστικά σημαντική $p < 0,05$ καθώς και η υπόθεση H_5 απορρίπτεται εφόσον το μέγεθος του ΔΣ σχετίζεται θετικά με την επιχείρηση, αλλά δεν είναι στατιστικά σημαντική.

6.4 Σύνοψη

Η άποψη αλληλεπίδρασης υποδηλώνει ότι οι αποφάσεις των Διευθυνόντων Συμβούλων σχετικά με το εάν θα συμμετάσχουν σε οικονομική απάτη μπορούν να εξηγηθούν και προβλέπονται από την αλληλεπίδραση προσωπικών και περιστασιακών παραγόντων (Trevino, 1986). Παρόλο που αναμένουμε ότι η ηλικία του συμβουλίου θα επηρεάσει τις αποφάσεις του CEO για απάτη, τα συγκριτικά προσωπικά χαρακτηριστικά τους και συγκεκριμένα η διαφορά μεταξύ τους, η ίδια η ηλικία και αυτή των επιτροπών θα επηρεάσει επίσης τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύουν και ανταποκρίνονται στα ερεθίσματα της ηλικίας του συμβουλίου.

Πολλές προηγούμενες μελέτες έχουν λειτουργήσει την ηλικία μιας ομάδας ως τη μέση ηλικία των μελών της ομάδας κατά την εξέταση της επίδρασης της ηλικίας στις αποφάσεις και τα αποτελέσματα των ομάδων. Παραδείγματα περιλαμβάνουν τους Wiersema και Bantel (1992) στην εξέταση του πώς η μέση ηλικία της ανώτατης διοικητικής ομάδας επηρεάζει την εταιρική στρατηγική, ο Goll (2005) στη δοκιμασία του πώς η μέση ηλικία της ομάδας ανώτατης διοίκησης επηρεάζει τη σταθερή απόδοση, και οι Anderson et al. (2004) στη δοκιμή τους για το πώς η μέση ηλικία των διευθυντών επηρεάζει το κόστος της χρηματοδότησης του χρέους. Μετά από αυτή τη ροή της βιβλιογραφίας, μετρήσαμε την ηλικία του συμβουλίου ως τη μέση ηλικία όλων των διευθυντών που δεν είναι διευθύνοντες σύμβουλοι. Αποκλείσαμε τον Διευθύνοντα Σύμβουλο στον υπολογισμό, διότι μας ενδιαφέρει η περιστασιακή κατάσταση η οποία μπορεί να επηρεάσει την απόφαση του Διευθύνοντος Συμβούλου. Εκτός αυτού, καθώς οι διευθυντές, μη διευθύνοντος συμβούλου, ενδέχεται να διαφέρουν ως προς την ηλικία, ελέγξαμε για την επίδραση της, η οποία θα εξεταστεί λεπτομερώς παρακάτω.

Υπενθυμίζουμε ότι η ηλικιακή διαφορά των CEO-Συμβουλίου αναφέρεται σε πόσο μεγαλύτερο είναι κατά μέσο όρο ο διευθύνων σύμβουλος από τους διευθυντές, (μη

διευθύνοντα σύμβουλο). Μια μεγάλη διαφορά ηλικίας μεταξύ CEO και Συμβουλίου υπάρχει όταν ο Διευθύνων Σύμβουλος είναι μεγαλύτερος από τους διευθυντές κατά μέσο όρο και η ηλικία των διευθυντικών στελεχών που δεν είναι Διευθύνοντες Σύμβουλοι είναι στενά συγκεντρωμένη γύρω από το δικό της μέσο όρο. Το d-statistic, το οποίο έχει ευρέως χρησιμοποιηθεί (Cohen, 1988, Li και Hambrick, 2005, Ones and Viswesvaran, 1998), για τον έλεγχο των επιπτώσεων των διαφορών μεταξύ των ομάδων, παρέχει ένα πολύ κατάλληλο μέτρο. Ως εκ τούτου, χρησιμοποιήσαμε το t-statistic, το οποίο είναι η τυποποιημένη μέση διαφορά, όπως το μέτρο της διαφοράς ηλικίας CEO-Συμβουλίου. Συγκεκριμένα, μετράται ως διαφορά μεταξύ της ηλικίας του Διευθύνων Συμβούλου και τη μέση ηλικία των διευθυντών (μη Διευθύνοντος Συμβούλου) που κλιμακώνονται με την τυπική απόκλιση των τελευταίων. Μία αρνητική διαφορά ηλικίας CEO –Συμβουλίου σημαίνει ότι ο Διευθύνων Σύμβουλος είναι νεότερος από τους περισσότερους διευθυντές που δεν είναι Διευθύνοντες Σύμβουλοι, ενώ μια θετική διαφορά σημαίνει ότι ο Διευθύνων Σύμβουλος είναι παλαιότερος από τους περισσότερους διευθυντές που δεν είναι Διευθύνοντες Σύμβουλοι.

Ξενόγλωση Βιβλιογραφία

Akhigbe, A., Martin, A.D., Nishikawa, T., (2009). «Changes in risk of foreign firms listed in the U.S. following Sarbanes-Oxley. J». *Multinatl. Financ. Manag.* 19, 193-205.

Alan, A., (2002). «Categorical Data Analysis. A John Wiley and Sons», Inc. Publication, Hoboken, New Jersey, USA.

Allen, William, (1992). «Redefining the Role of outside Directors in an Age of Global Competition. In: Monks, Robert A.G., Minow, Nell (Eds.), *Corporate Governance*. Blackwell, Cambridge, USA.

Anderson, R.C., Mansi, S.A., Reeb, D.M., 2004. Board characteristics, accounting report integrity, and the cost of debt. *J. Account. Econ.* 37, 315-342.

Apostolou, B., Hassell, J.M., Webber, S.A., 2000. Forensic expert classification of management fraud risk factors. *J. Forensic Account.* 1, 181-191.

Arthaud-Day, M.L., Certo, S.T., Dalton, C.M., Dan, R.D., 2006. A changing of the guard: executive and director turnover following corporate financial restatements. *Acad. Manag. J.* 49, 1119-1136.

Avolio, B.J., Waldman, D.A., McDaniel, M.A., 1990. Age and work performance in nonmanagerial jobs: The effects of experience and occupational type. *Acad. Manag. J.* 33, 407 - 422.

Bantel, K.A., Jackson, S.E., 1989. Top management and innovations in banking: does the composition of the top team make a difference? *Strategic Manag. J.* 10, 107-124.

Baltes, P.B., Staudinger, U.M., Maercker, A., Smith, J., 1995. People nominated as wise: a comparative study of wisdom-related knowledge. *Psychol. Aging* 10, 155-166.

Trevino, L.K., 1986. Ethical decision making in organizations: a person-situation interactionist model. *Acad. Manag. Rev.* 11, 601-617.

Trevino, L.K., Youngblood, S.A., 1990. Bad apples in bad barrels: a causal analysis of ethical decision-making behavior. *J. Appl. Psychol.* 75, 378-385.

Tsui, A.S., O'reilly, C.A., 1989. Beyond simple demographic effects: the importance of relational demography in superior-subordinate dyads. *Acad. Manag. J.* 32, 402-423.

Udayasankar, K., 2008. Corporate social responsibility and firm size. *J. Bus. Ethics* 83, 167-175.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αγγελής, Β., (1997), «Ειδικά Θέματα Ποσοτικής Ανάλυσης Ι», Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Δημητριάδη, Ζ., (1999), «Μεθοδολογία επιχειρηματικής έρευνας», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα.

Ζαχαροπούλου, Χ., (1992), «Στατιστικοί Μέθοδοι – Εφαρμογές», Θεσσαλονίκη.

Σταθακόπουλος, Β., (2001), «Μέθοδοι έρευνας αγοράς», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

7.1 Εισαγωγή

Οι παραπονημένες οικονομικές καταστάσεις είναι οι σκόπιμοι λανθασμένοι χειρισμοί, οι διατυπώσεις ή οι παραλήψεις στις καταστάσεις ώστε να παραπλανηθούν οι χρήστες αυτών. Τα όρια της απάτης και του λάθους είναι τόσο δυσδιάκριτα, ώστε να μην μπορούμε στην πραγματικότητα να τα ξεχωρίσουμε.

Παρά την αρχική αντίληψη που επικρατούσε ότι σημαντική απειλή για την εκδήλωση απάτης προέρχεται μόνο από το εξωτερικό περιβάλλον, σήμερα καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως και οι εσωτερικοί παράγοντες είναι εξίσου σημαντικοί. Ως εξωτερικός παράγοντας μπορεί να θεωρηθεί η επιθυμία των ανώτερων στελεχών να δημοσιεύσουν αποτελέσματα που να ικανοποιούν ή να υπερβαίνουν τις προσδοκίες των αγορών, η άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο, οι συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων, ο ανταγωνισμός του κλάδου, ο δανεισμός από πιστωτικά ιδρύματα. Εσωτερικοί παράγοντες είναι η εντολή μείωσης των κερδών για φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων, η μερισματική πολιτική, η πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές, οι αμοιβές-αποζημιώσεις της διοίκησης, οι προσωπικές φιλοδοξίες.

Η πιθανότητα να εμπλακεί η επιχείρηση σε παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων της αυξάνεται όταν ο έλεγχος, εσωτερικός και εξωτερικός, είναι χαλαρός. Είναι αλήθεια ότι ο τεράστιος αριθμός των οικονομικών σκανδάλων αποκαλύπτει τις αδυναμίες που υπάρχουν τόσο στον εσωτερικό έλεγχο των εταιριών, όσο και από πλευράς των εποπτικών και ελεγκτικών αρχών. Γενικότερα, σε περιπτώσεις πτώχευσης επιχειρήσεων εξαιτίας του φαινομένου της παραποίησης, οι αντιδράσεις επικεντρώνονται όχι μόνο στα στελέχη των εταιριών αλλά και στους ελεγκτές και στην αδυναμία εντοπισμού κάποιου λάθους ή απάτης.

Κρίνεται απαραίτητο λοιπόν να επιστήσουμε την προσοχή επενδυτών, επιχειρήσεων, ελεγκτών και κράτους σε σχέση με το φαινόμενο της παραποίησης οικονομικών αποτελεσμάτων. Γιατί, η παραποίηση των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων (Χ/Κ) αποτελεί παγκόσμιο πρόβλημα με οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις.

Δεν έχει σημασία η εξέταση όλων των παραπάνω, εάν δεν γίνει κατανοητή η σημασία της αντικειμενικής και ανεξάρτητης εταιρικής διακυβέρνησης των επιχειρήσεων. Γνωρίζουμε, πλέον, ότι σημαντικός παράγοντας για μια σωστή εταιρική διακυβέρνηση είναι τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των διευθύνων συμβούλων και ιδιαίτερα η ηλικία. Πέρα από την ηλικία και των υπόλοιπων χαρακτηριστικών των διευθυντών που μπορεί να επηρεάσουν την πιθανότητα απάτης, οι διευθύνοντες σύμβουλοι υποχρεούνται να διατηρούν την ακεραιότητα και την ποιότητα των υπηρεσιών τους και να προσπαθούν να μη διασύρουν το κύρος τους.

7.2 Συμπεράσματα της έρευνας

Τα συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν από τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε είναι αξιόλογα και στο πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου και στο δεύτερο εξίσου. Η κοινωνία και το οικονομικό περιβάλλον κατακλύζεται όλο και περισσότερο από το φαινόμενο της διαφθοράς, της απάτης και του οικονομικού συμφέροντος, προτρέποντας με αυτό τον τρόπο την ολοένα και μεγαλύτερη αύξηση των σκανδάλων.

Στην πρώτη ενότητα της έρευνας, η οποία περιλαμβάνει ερωτήσεις για τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων, παρατηρήθηκε κάτι αξιοσημείωτο. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων ήταν άνδρες με υψηλό βαθμό εκπαίδευσης και με πιο σημαντικό ρόλο στον εργασιακό τους χώρο. Δηλαδή, οι θέσεις που κατέχουν οι άντρες στην επιχείρηση όπου εργάζονται είναι πιο σημαντικές καθώς οι άντρες έχουν τις περισσότερες διοικητικές θέσεις εργασίας. Επίσης, ένα πολύ σημαντικό στοιχείο είναι και η ηλικία. Οι περισσότεροι άντρες που έχουν διοικητικές ικανότητες στην επιχείρηση είναι μεγάλοι σε ηλικία. Αντίθετα με το ανδρικό φύλο, οι γυναίκες ανεξαρτήτως ηλικίας κατά ένα μεγάλο ποσοστό έχουν χαμηλόβαθμες θέσεις εργασίας. Αν και το επίπεδο εκπαίδευσής τους είναι ίδιο με των ανδρών και ιδιαίτερα στις μικρές ηλικίες, το επίπεδο εκπαίδευσης των γυναικών είναι υψηλότερο απ' των ανδρών.

Στη δεύτερη ενότητα της έρευνας, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ηλικία και το εκπαιδευτικό επίπεδο του Διευθύνοντος Συμβούλου σχετίζεται αρνητικά με την πιθανότητα της διάπραξης απάτης σε μία επιχείρηση. Επίσης, η αναλογία των γυναικών είχε θετική συσχέτιση με τη διάπραξη απάτης αλλά δεν επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό. Ακόμα, προέκυψε από την έρευνα ότι η ηλικία του CEO έχει θετική επίδραση στην απόδοση της επιχείρησης.

Οι Διευθύνοντες Σύμβουλοι μπορούν να αξιολογούν τις ευκαιρίες για απάτη εξετάζοντας τόσο τις περιστασιακές καταστάσεις όσο και τα δικά τους χαρακτηριστικά (Coleman, 1995; O'Connor et al., 2006). Η ηλικία του συμβουλίου είναι ένα ερέθισμα που δείχνει την αποτελεσματικότητα της παρακολούθησης του συμβουλίου, και έτσι θα μπορούσε να επηρεάσει τις αξιολογήσεις και τις αποφάσεις των CEOs σχετικά με τις δυνατότητες οικονομικής απάτης. Συγκεκριμένα, υπάρχουν δύο λόγοι για αυτό.

Πρώτον, οι παλαιότεροι διευθυντές είναι πιο έμπειροι, γεγονός που τους καθιστά καλύτερους ελεγκτές. Η αποτελεσματικότητα της παρακολούθησης του διοικητικού συμβουλίου εξαρτάται τόσο από τη γενική εμπειρία στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των στελεχών όσο και από την ορθότητα της κρίσης τους (Kelly και Gennard, 1996; Kor, 2006; Manning, 1984). Οι παλιοί διευθυντές έχουν συσσωρεύσει περισσότερη ζωή και εργασιακή εμπειρία, γεγονός που τους επιτρέπει να κάνουν πιο ακριβείς κρίσεις σε πολύπλοκες καταστάσεις και να δουλεύουν πιο επιδέξια με δύσκολους ή αναξιόπιστους ανθρώπους (Choo and Trotman, 1991; Mcdaniel et al., 1988; Schmidt., 1986). Αυτή η γενική εμπειρογνωμοσύνη είναι εξαιρετικά σημαντική για τα καθήκοντα παρακολούθησης των διευθυντικών στελεχών, τα οποία συνεπάγονται υψηλό επίπεδο πολυπλοκότητας (Kor, 2006). Επιπλέον, οι παλαιότεροι διευθυντές έχουν συσσωρεύσει περισσότερη διοικητική εμπειρογνωμοσύνη. Τέτοιου είδους ειδικές γνώσεις μπορούν να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητά τους στην παρακολούθηση (Hambrick et al., 2015). Εν ολίγοις, οι παλαιότεροι διευθυντές έχουν συχνά περισσότερες εργασιακές εμπειρίες από τους νεότερους, γεγονός που πιθανώς μεταφράζεται σε ισχυρότερη γενική και ειδική εμπειρογνωμοσύνη που τους επιτρέπει να εκτελούν τους ρόλους τους ως παρακολουθών αποτελεσματικότερα.

Δεύτερον, οι παλαιότεροι διευθυντές είναι περισσότερο παρακινημένοι να παρακολουθήσουν τη συμπεριφορά των CEOs. Το κίνητρο είναι σημαντικό επειδή οι περισσότεροι διευθυντές είναι εξαιρετικά απασχολημένοι με ανταγωνιστικές απαιτήσεις για το χρόνο και την προσοχή τους (Allen, 1992; Ferris et al., 2003) και ως εκ τούτου, είναι πιθανό να είναι αποτελεσματικοί παρατηρητές μόνο εάν έχουν επαρκή κίνητρα (Hambrick et

αϊ., 2015; Hillman et al., 2008). Οι παλαιότεροι διευθυντές είναι πιο παρακινημένοι από τους νεότερους διευθυντές να εκτελούν καλά τα καθήκοντά της παρακολούθησης. Καθώς πλησιάζουν το τέλος της σταδιοδρομίας τους, οι κοινωνικοί κύκλοι των παλαιότερων διευθυντών, τα χαρακτηριστικά των δαπανών και οι προσδοκίες για το εισόδημα από τη συνταξιοδότηση καθιερώνονται (Hambrick and Mason, 1984). Ως εκ τούτου, είναι λιγότερο πρόθυμοι να θέσουν σε κίνδυνο τη φήμη ή το εισόδημά τους. Αυτή η λογική υποστηρίζεται και από προηγούμενες μελέτες (Carlsson and Karlsson, 1970; Hambrick and Mason, 1984; Yim, 2013). Η απάτη είναι μια τέτοια κατάσταση που μπορεί να απειλήσει τη φήμη των διευθυντών και ακόμη και να οδηγήσει στον κύκλο εργασιών τους (Arthaud-Day et al., 2006). Δεδομένου ότι τα οικονομικά τους, η ασφάλεια και η φήμη σταδιοδρομίας πιθανόν να πληγούν, εάν εμπλακούν οι επιχειρήσεις σε οικονομική απάτη (στις οποίες ήταν υπεύθυνοι για την παρακολούθηση τους), θα έχουν ισχυρά κίνητρα για να επιτελούν με επιμέλεια τα καθήκοντά της παρακολούθησης.

7.3 Περιορισμοί και μελλοντική έρευνα

Αν και έχει τόσο θεωρητική όσο και πρακτική συμβολή, η μελέτη μας έχει τους περιορισμούς της. Εστιάζουμε μόνο στην ηλικία ως παράγοντα που επηρεάζει την απόφαση περί απάτης των Διευθυνόντων Συμβούλων (CEOs). Οι διευθύνοντες σύμβουλοι μπορούν επίσης να αντλούν από άλλα χαρακτηριστικά όταν κάνουν απάτη. Για παράδειγμα, το επαγγελματικό υπόβαθρο των διευθυντικών στελεχών μπορεί να επηρεάσει την απόφαση των CEOs σχετικά με το αν θα δεσμευτούν με μια οικονομική απάτη. Όταν πολλοί από τους διευθυντές του συμβουλίου έχουν επαγγελματικό υπόβαθρο στη λογιστική ή τη νομοθεσία, οι διευθύνοντες σύμβουλοι μπορεί να είναι λιγότερο διατεθειμένοι να εμπλακούν σε εταιρική οικονομική απάτη. Η μελλοντική έρευνα θα πρέπει να εξετάσει πώς αυτά τα χαρακτηριστικά των διευθυντών επηρεάζουν την απόφασή τους για τη διάπραξη μιας χρηματοοικονομικής απάτης.

Προτείνουμε και δοκιμάσαμε εμπειρικά ένα μοντέλο για να εξηγήσουμε την απόφαση των CEOs σχετικά με το αν θα διαπράξουν εταιρική οικονομική απάτη. Εμείς υποστηρίζουμε ότι οι διευθύνοντες σύμβουλοι ανταποκρίνονται σε περιστασιακά ερεθίσματα όταν αναπτύσσουν γνώσεις και λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με την οικονομική απάτη. Η ηλικία του συμβουλίου είναι ένα τέτοιο ερέθισμα και υποδεικνύει την ικανότητα παρακολούθησης των διευθυντών και το κίνητρό τους να το κάνουν με επιμέλεια. Καθορίζει έτσι τις

δυνατότητες οικονομικής απάτης. Συγκεκριμένα, οι διευθύνοντες σύμβουλοι είναι λιγότερο πιθανό να συμμετάσχουν σε εταιρικές οικονομικές απάτες με την αύξηση της ηλικίας του συμβουλίου. Ωστόσο, όταν οι διευθύνοντες σύμβουλοι είναι μεγαλύτεροι από τους περισσότερους διευθυντές, απλώς αγνοούν τα περιστασιακά ερεθίσματα της ηλικίας του συμβουλίου, εξασθενίζοντας έτσι την επίδρασή του. Η μελέτη μας συμβάλλει στην εταιρική διακυβέρνηση και προτείνει αρκετές στρατηγικές διακυβέρνησης που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν οι επιχειρήσεις για να μειώσουν τις πιθανότητες οικονομικής απάτης.

7.4 Σύνοψη

Προτείνουμε και δοκιμάσαμε εμπειρικά ένα μοντέλο για να εξηγήσουμε την απόφαση των CEOs σχετικά με το αν θα διαπράξουν εταιρική οικονομική απάτη. Εμείς υποστηρίζουμε ότι οι διευθύνοντες σύμβουλοι ανταποκρίνονται σε περιστασιακά ερεθίσματα όταν αναπτύσσουν γνώσεις και λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με την οικονομική απάτη. Η ηλικία του συμβουλίου είναι ένα τέτοιο ερέθισμα και υποδεικνύει την ικανότητα παρακολούθησης των διευθυντών και το κίνητρό τους να το κάνουν με επιμέλεια. Καθορίζει έτσι τις δυνατότητες οικονομικής απάτης. Συγκεκριμένα, οι διευθύνοντες σύμβουλοι είναι λιγότερο πιθανό να συμμετάσχουν σε εταιρικές οικονομικές απάτες με την αύξηση της ηλικίας τους. Ωστόσο, όταν οι διευθύνοντες σύμβουλοι είναι παλαιότεροι από τους περισσότερους διευθυντές, απλώς αγνοούν τα περιστασιακά ερεθίσματα, εξασθενίζοντας έτσι την επίδρασή του. Η μελέτη μας συμβάλλει στην εταιρική διακυβέρνηση και προτείνει αρκετές στρατηγικές διακυβέρνησης που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν οι επιχειρήσεις για να μειώσουν τις πιθανότητες οικονομικής απάτης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΔΙΕΘΝΗΣ

Claire E. Crutchley, Auburn University, Marlin R. H. Jensen Auburn University, Beverly B. Marshall, Auburn University, «Climate for Scandal: Corporate Environments that Contribute to Accounting Fraud», *The Financial Review* 42 (2007) 53—73

David M. Shapiro, «Better Understanding Accounting Fraud», (2011) Wiley Periodicals, Inc. Published online in Wiley Online Library (wileyonlinelibrary.com). DOI 10.1002/jcaf.20690

David T. Tana, Larelle Chappleb, Kathleen D. Walsh, «Corporate fraud culture: Re-examining the corporate governance and performance relation», *Accounting and Finance* 57 (2017) 597–620, doi: 10.1111/acfi.12156

Jean-Lin Seow, «Cue usage in financial statement fraud risk assessments: effects of technical knowledge and decision aid use», *Accounting and Finance* 49 (2009) 183–205

Jere R. Francis , Inder K. Khurana & Raynolde Pereira, «The role of accounting and auditing in corporate governance and the development of financial markets around the world», Jere R. Francis , Inder K. Khurana & Raynolde Pereira (2003) *The role of accounting and auditing in corporate governance and the development of financial markets around the world*, *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 10:1, 1-30, DOI: 10.1080/16081625.2003.10510613

Matthew W. Seeger and Robert R. Ulmer, «Explaining Enron : Communication and Responsible Leadership», Article in *Management Communication Quarterly*· August 2003 DOI:10.1177/0893318903253436

Michael Jones, «Motivations to Indulge in Creative Accounting and Fraud, *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*» Edited by Michael John Jones Copyright © 2011 Michael Jones

ohan L. Perols *, Barbara A. Lougee, *The relation between earnings management and financial statement fraud*, *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting* 27 (2011) 39–53

Qingbo Yuan, Yunyan Zhang, «The real effects of corporate fraud: evidence from class action lawsuits», *Accounting and Finance* 56 (2016) 879–911, JEL classification: M40, M32 doi: 10.1111/acfi.12090

Rabi’u Abdullahi, Noorhayati Mansor «Forensic Accounting and Fraud Risk Factors: The Influence of Fraud Diamond Theory», *European Journal of Business and Management* www.iiste.org ISSN 2222-1905 (Paper) ISSN 2222-2839 (Online) Vol.7, No.28, 2015

Steven Toms, «Financial scandals: a historical overview», Steven Toms (2019) *Financial scandals: a historical overview*, *Accounting and Business Research*, 49:5, 477-499, DOI: 10.1080/00014788.2019.1610591

Yuehua Xu 1, Lin Zhang, Honghui Chen, «Board age and corporate financial fraud: An interactionist View», 0024-6301/ 2017 Elsevier Ltd. All rights reserved

Zabihollah Rezaee, «Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud», *Critical Perspectives on Accounting* 16 (2005) 277–298, Fogelman College of Business and Economics, 300 Fogelman College Admin. Building, The University of Memphis, Memphis, TN 38152-3120, USA

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Βασίλειος Ι. Λουμιώτης (2019) « Πρακτικά θέματα Εφαρμοσμένης Ελεγκτικής των Επιχειρήσεων»

Βασίλειος Ι. Λουμιώτης – Βασίλειος Ν. Τζίφας « Βασικές οδηγίες εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ)

Χρήστος Ι. Νεγκάκης – Παναγιώτης Δ. Ταχυνάκης (2017), «Ελεγκτική, εσωτερικός, θεωρία και εφαρμογές»

Τσολάκης Χ. - Καπαδρή Μ. (2011), «Οικονομικά εγκλήματα στις επιχειρήσεις», Εκδόσεις Κριτική

Καζαντζής Χ. (2006). «Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος», Business plan, Αθήνα

Σπαθής Χ., (2002). «Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων». Λογιστής, no 570, σελ 1286 – 1294

Λίτσης Μ. (2002), “Νέα απάτη- μαμούθ στην καρδιά της Wall Street”, δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 29-06-2002

Διπλωματική εργασία τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Τ.Ε.Ι Κρήτης «Η επίδραση του εξωτερικού και εσωτερικού ελέγχου στην αποδοτικότητα των επιχειρήσεων. Η περίπτωση των ελληνικών επιχειρήσεων»

Διπλωματική εργασία Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας – Τμήμα Οικονομικών Επιστημών ΤΕΙ Θεσσαλίας - Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής «ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ – ΑΠΑΤΕΣ ΚΑΙ Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Ερωτηματολόγιο

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΑΠΡΑΞΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΣΕ ΜΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελεί μέρος μιας ερευνητικής προσπάθειας του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής και η έρευνα αυτή διεξάγεται υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να καλύψει το κενό στη βιβλιογραφία σχετικά με την επίδραση της εταιρικής διακυβέρνησης στη διάπραξη λογιστικής απάτης σε μια επιχείρηση, διαμορφώνοντας τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

1. Πώς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του Διευθύνων Σύμβουλου (ηλικία, φύλο, εκπαίδευση) μιας επιχείρησης επηρεάζουν την πιθανότητα λογιστικής απάτης σε μια επιχείρηση;
2. Ποια είναι η σχέση εταιρικής διακυβέρνησης και απόδοσης μιας επιχείρησης για την καταπολέμηση της λογιστικής απάτης;

Θα χρειαστούν περίπου 5-10 λεπτά για να το συμπληρώσετε. Δεν υπάρχει απολύτως κανένας κίνδυνος για τους συμμετέχοντες, καθώς αυτή η μελέτη απευθύνεται αποκλειστικά σε ακαδημαϊκούς σκοπούς και κάθε συμμετοχή είναι αυστηρά εθελοντική. Σας διαβεβαιώνουμε ότι τα στοιχεία του ερωτηματολογίου θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για στατιστική ανάλυση και τα προσωπικά σας στοιχεία θα παραμείνουν απολύτως εμπιστευτικά. Μόνο τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα των εθελοντικών απαντήσεων θα καταγράφονται και θα αναφέρονται.

ΜΕΡΟΣ Α: ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ

A1. Φύλο

- Άνδρας
- Γυναίκα

A2. Ηλικία

- Κάτω από 25 χρονών
- 25 - 35 χρονών
- 36 - 45 χρονών
- 46 - 55 χρονών
- Περισσότερο από 55 χρονών

A3. Εκπαίδευση

- Δημοτικό
- Γυμνάσιο
- Λύκειο
- ΑΤΕΙ/ΑΕΙ
- Μεταπτυχιακό / Διδακτορικό
- Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε τι;)

A4. Θέση στην επιχείρηση

- Διευθύνων Σύμβουλος (CEO)
- Διευθυντής Οικονομικών (CFO)
- Λογιστής
- Βοηθός λογιστή
- Γραμματειακή υποστήριξη
- Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε τι;)

ΜΕΡΟΣ Β: ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ (Πώς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του Διευθύνων Σύμβουλου (ηλικία, φύλο, εκπαίδευση) μιας επιχείρησης επηρεάζουν την πιθανότητα λογιστικής απάτης σε μια επιχείρηση;)

B1. Πόσο χρονών είναι ο Διευθύνων Σύμβουλος της επιχείρησης;

- Κάτω από 25 χρονών
- 25 - 35 χρονών
- 36 - 45 χρονών
- 46 - 55 χρονών
- Περισσότερο από 55 χρονών

B2. Πόση διαφορά ηλικίας έχει ο Διευθύνων Σύμβουλος με τα στελέχη του Διοικητικού Συμβουλίου;

- 0-5 χρόνια
- 6-10 χρόνια
- 11-20 χρόνια
- Περισσότερα (Παρακαλώ προσδιορίστε πόσα)

B3. Η αναλογία των γυναικών προς τους άνδρες διευθυντές στο διοικητικό συμβούλιο επηρεάζει την πιθανότητα απάτης;

- Καθόλου
- Λίγο
- Μέτρια
- Πολύ
- Πάρα πολύ

B4. Η μέση ηλικία του Διευθύνων Σύμβουλου επηρεάζει την ηθική του και τον τρόπο διακυβέρνησης μιας επιχείρησης;

- Καθόλου - Αρνητικά
- Λίγο
- Μέτρια
- Πολύ
- Πάρα πολύ - Θετικά

B5. Η μέση ηλικία της ομάδας ανώτατης διοίκησης πως επηρεάζει την απόδοση της επιχείρησης;

- Καθόλου – Αρνητικά
- Λίγο
- Μέτρια
- Πολύ
- Πάρα πολύ – Θετικά

B6. Ένας Διευθύνων Σύμβουλος είναι πιο πιθανό να εμπλακεί σε λογιστική απάτη

- Σε μεγάλη ηλικία
- Σε μικρή ηλικία

B7. Έχει προκύψει ποτέ λογιστική απάτη στην επιχείρησή σας;

- Ναι
- Όχι

B8. Τι επίπεδο εκπαίδευσης έχει ο Διευθύνων Σύμβουλος;

- Δημοτικό
- Γυμνάσιο
- Λύκειο
- ΑΤΕΙ/ΑΕΙ
- Μεταπτυχιακό / Διδακτορικό
- Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε τι;)

B9. Πόσα χρόνια λειτουργεί η επιχείρησή;

- 1 - 5 χρόνια
- 6 - 10 χρόνια
- 11 - 20 χρόνια
- 21 - 40 χρόνια
- Περισσότερα από 40 (παρακαλώ προσδιορίστε πόσα)

B10. Οι θέσεις του Διευθύνοντος Συμβούλου και του Προέδρου του Συμβουλίου κατέχονται από το ίδιο άτομο;

- Ναι
- Όχι

B11. Πόσους εργαζόμενους έχει η επιχείρησή;

- 1-50 εργαζόμενους

- 51-100 εργαζόμενους
- 101-150 εργαζόμενους
- 151-250 εργαζόμενους
- Περισσότερους από 250 εργαζόμενους (παρακαλώ προσδιορίστε πόσους)

B12. Τα μέτρα εταιρικής διακυβέρνησης επηρεάζουν την πιθανότητα της επιχείρησης να βιώσει απάτη;

- Καθόλου
- Λίγο
- Μέτρια
- Πολύ
- Πάρα πολύ

B13. Είναι ανεξάρτητο το Διοικητικό Συμβούλιο απ' τη Διοίκηση;

- Καθόλου
- Λίγο
- Μέτρια
- Πολύ
- Πάρα πολύ

B14. Όταν το συμβούλιο αποτελείται από εξωτερικούς ή ανεξάρτητους διευθυντές, η εταιρική οικονομική απάτη είναι πιθανότερο να συμβεί;

- Καθόλου
- Λίγο
- Μέτρια
- Πολύ
- Πάρα πολύ

B15. Από πόσα άτομα απαρτίζεται το Διοικητικό Συμβούλιο;

B16. Η αμοιβή και για τους δύο, διευθυντές και διοικητικά στελέχη, επηρεάζουν την πιθανότητα απάτης;

- Καθόλου
- Λίγο
- Μέτρια
- Πολύ
- Πάρα πολύ

B17. Με ποιον τρόπο οι αποφάσεις των CEO για την απάτη διαμορφώνονται από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του συμβουλίου; (Μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μία απαντήσεις)

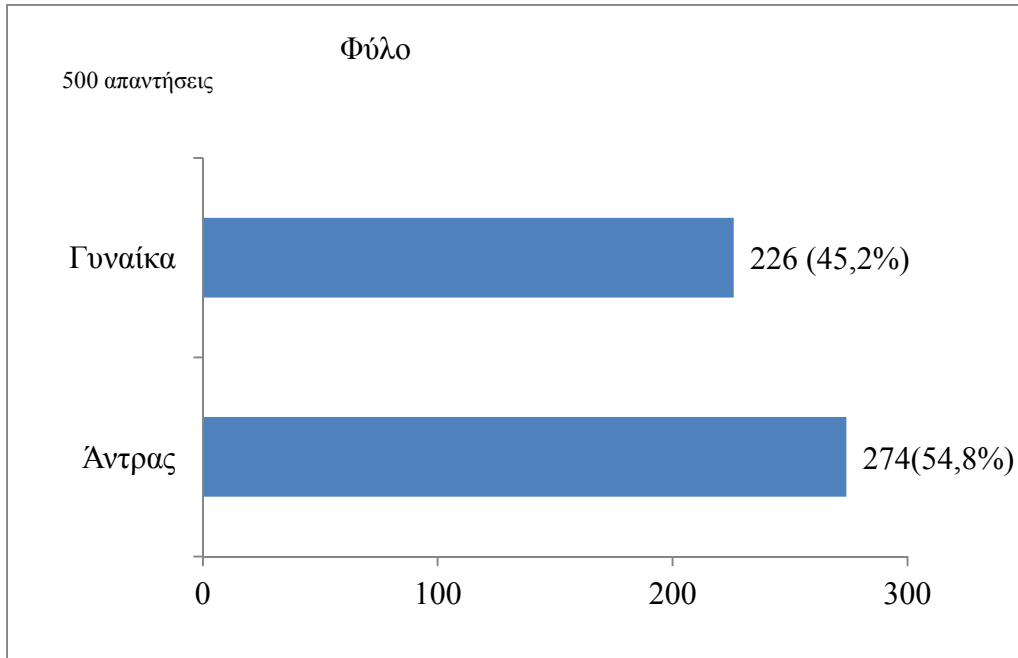
- Ανάλογα με την ηλικία του είναι οι γνώσεις και η εμπειρία του Διευθύνων Συμβούλου για τη λήψη των αποφάσεων
- Όσο πιο ηθική είναι η συμπεριφορά έχει ο Διευθύνων Σύμβουλος τόσο καλύτερη η εποπτεία του Διοικητικού Συμβουλίου
- Ανάλογα με τις απόψεις και τον τρόπο σκέψης του Διευθύνων Συμβούλου διαμορφώνεται η στρατηγική της επιχείρησης και ο μηχανισμός εσωτερικής διακυβέρνησης

B18. Η πρόσληψη μεγαλύτερων διευθυντών μπορεί να είναι ένας τρόπος βελτίωσης της αποτελεσματικότερης παρακολούθησης της επιχείρησης;

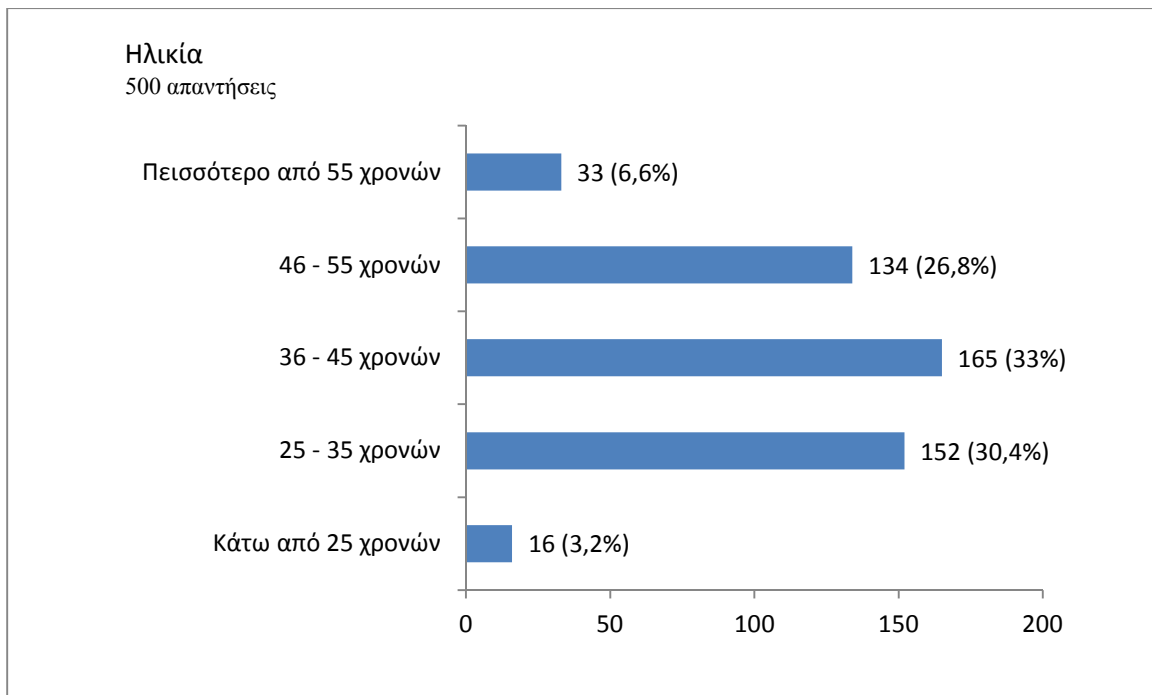
- Καθόλου
- Λίγο
- Μέτρια
- Πολύ
- Πάρα πολύ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

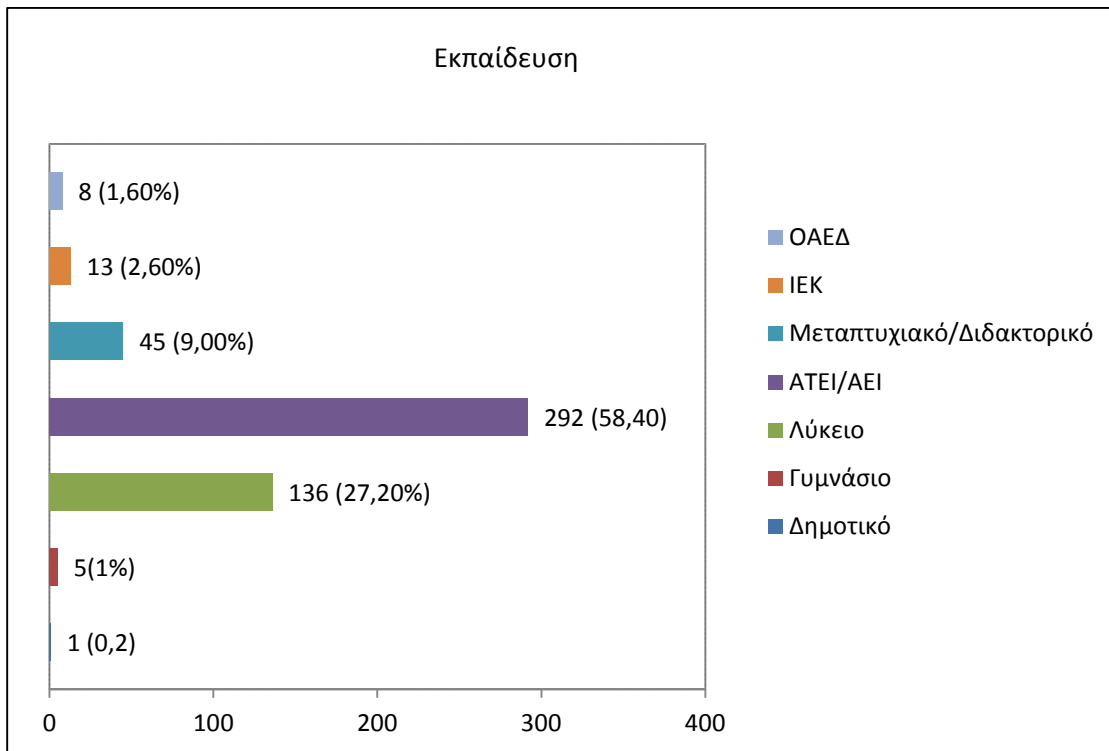
ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

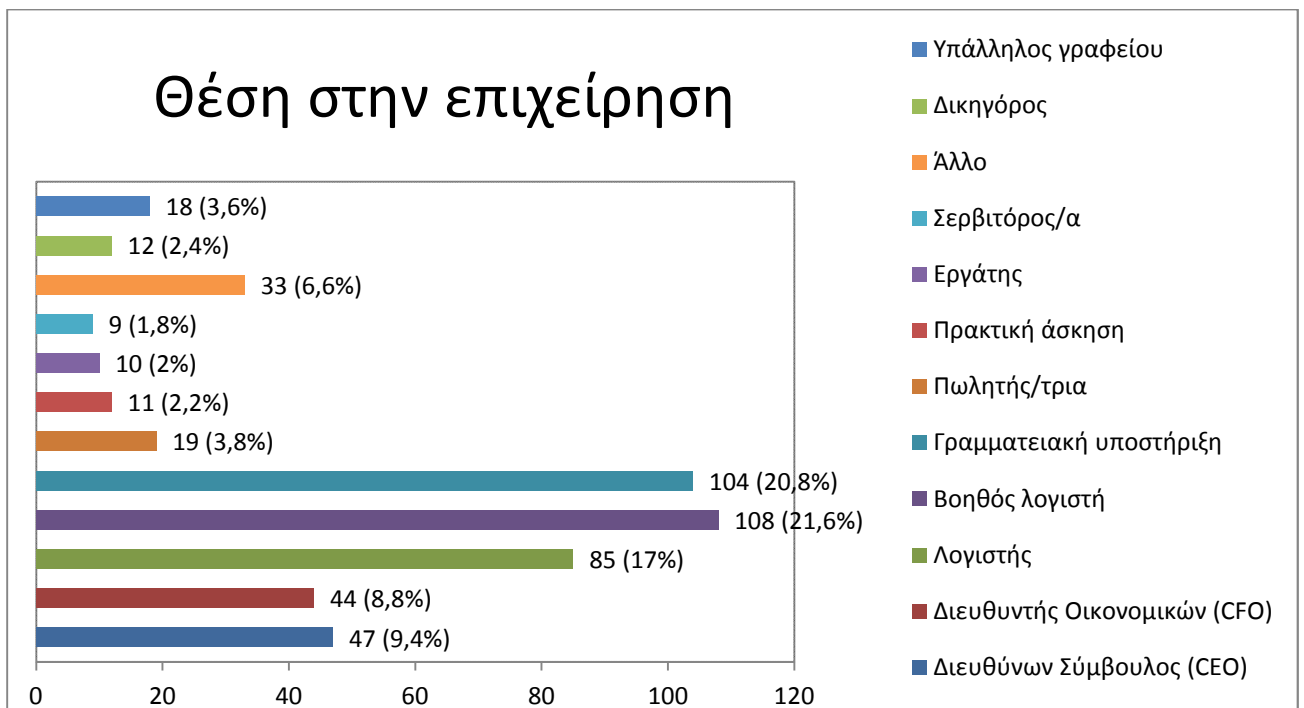
Γράφημα 1: Φύλο των ερωτώμενων

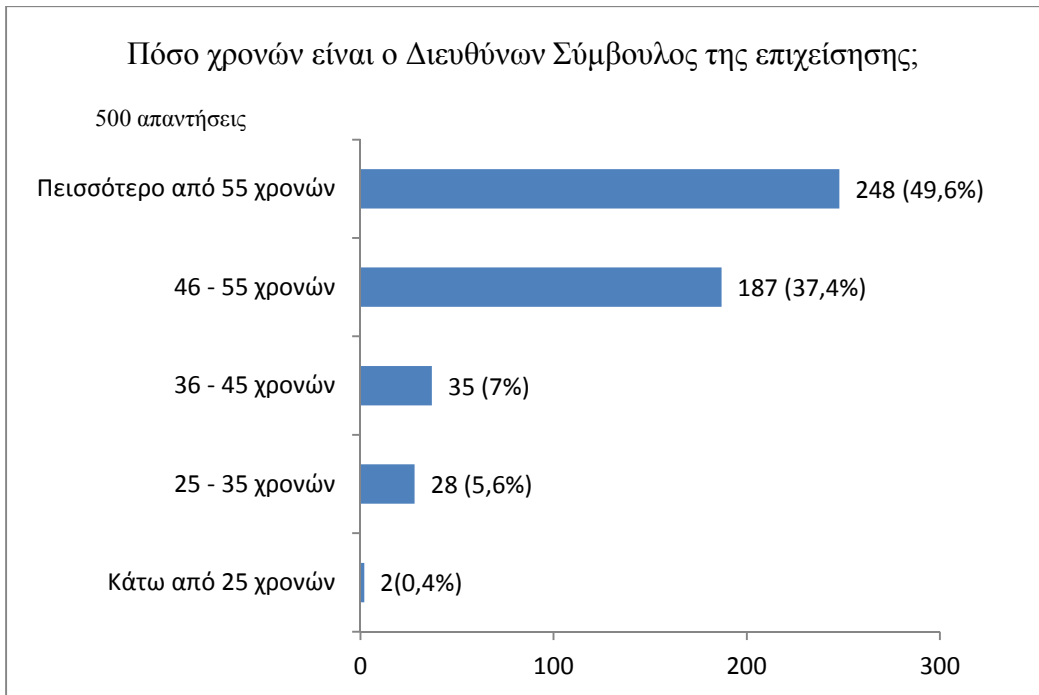
Γράφημα 2: Ηλικία των ερωτώμενων

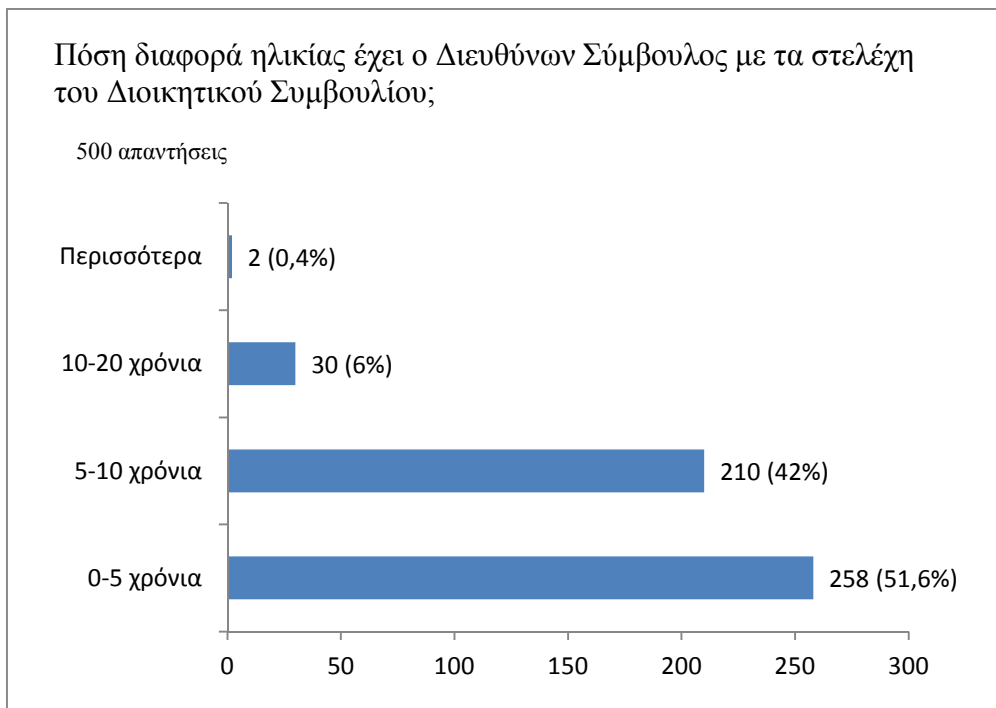
Γράφημα 3: Εκπαίδευση των ερωτώμενων

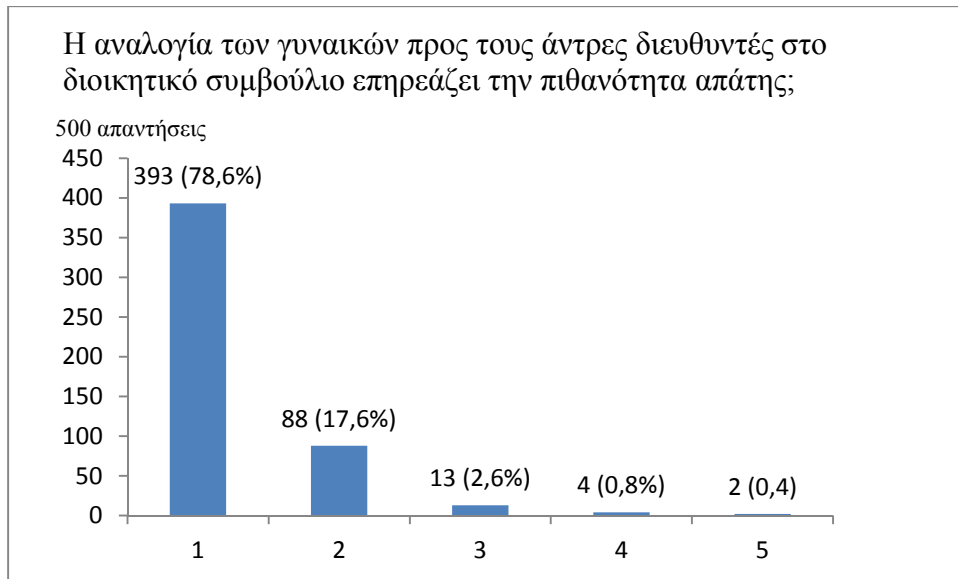
Γράφημα 4: Θέση στην επιχείρηση

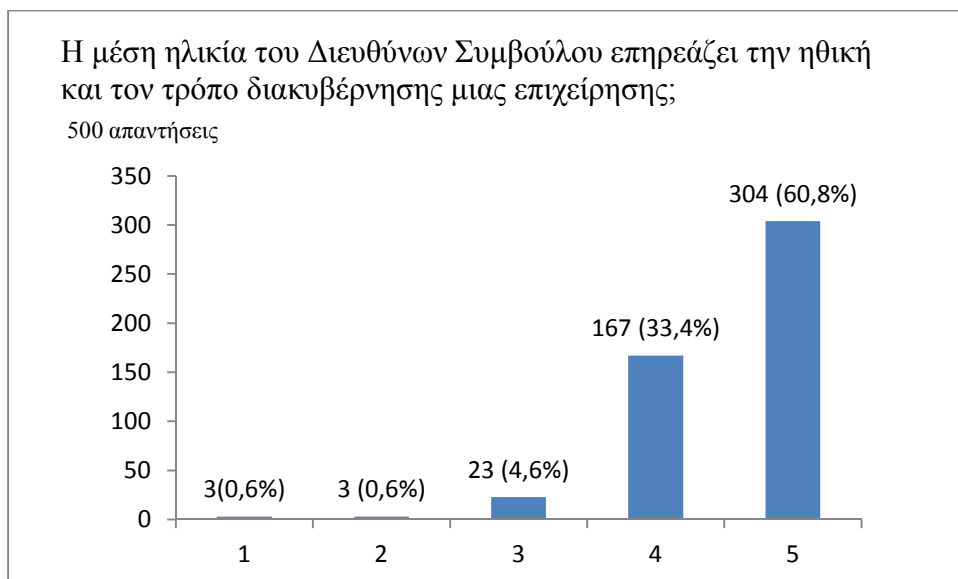
Γράφημα 5: Ηλικία του Διευθύνων Συμβούλου της Επιχείρησης

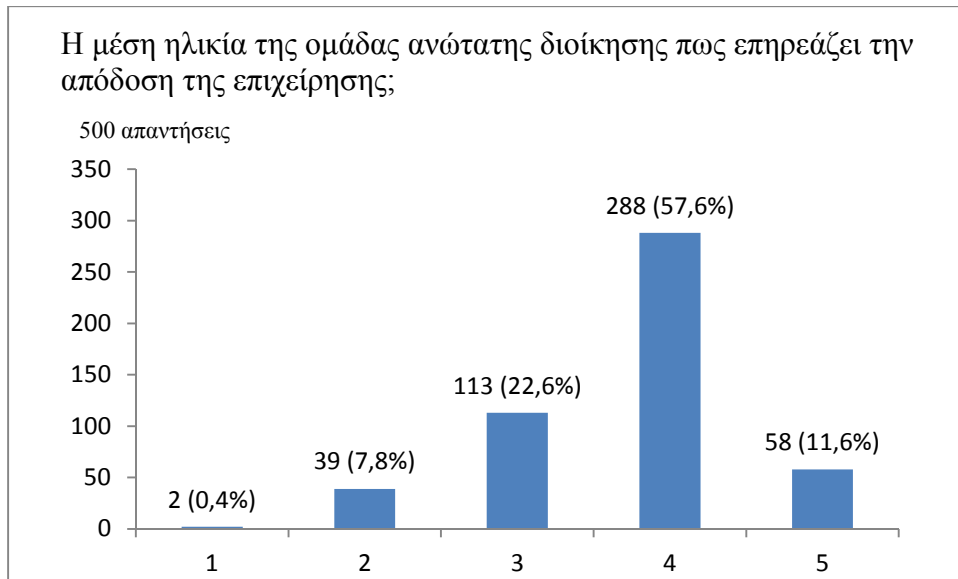
Γράφημα 6: Διαφορά ηλικίας του Διευθύνων Συμβούλου με τα στελέχη του Διοικητικού Συμβουλίου

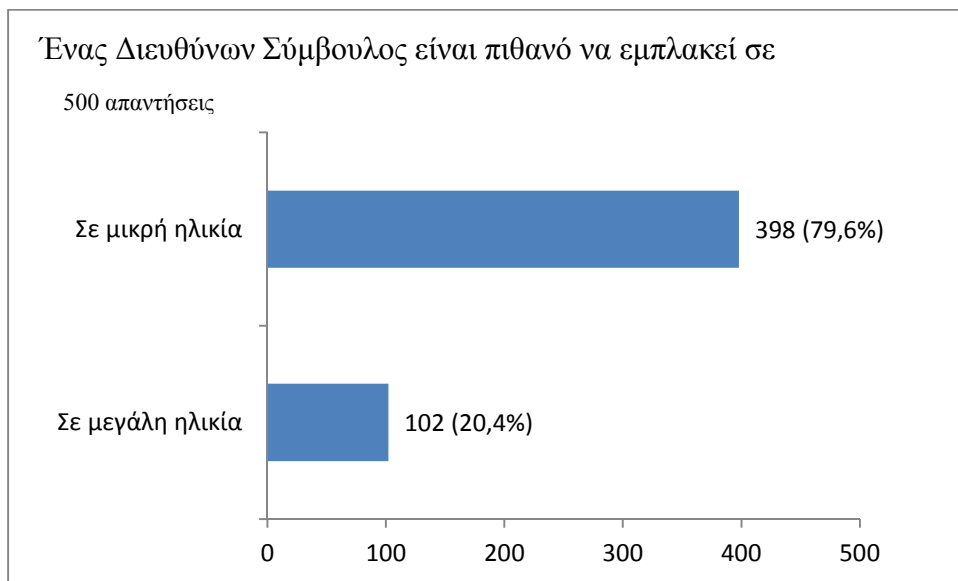
Γράφημα 7: Η επιρροή της αναλογίας των γυναικών στην πιθανότητα απάτης

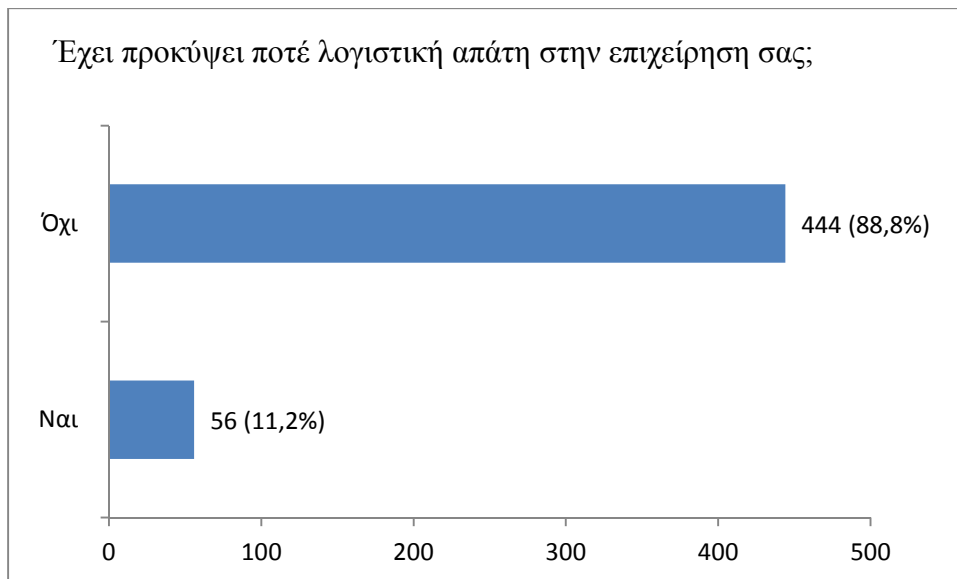
Γράφημα 8: Η ηλικία του Διευθύνων Συμβούλου και η επιρροή της ηθικής στον τρόπο διακυβέρνησης

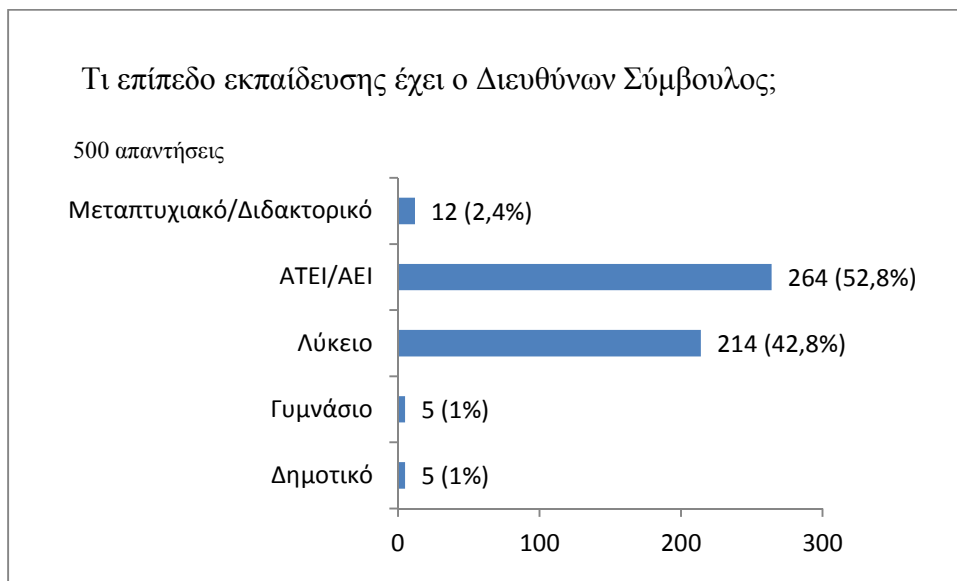
Γράφημα 9: Η επιρροή της μέσης ηλικίας του Δ.Σ. στην απόδοση της επιχείρησης

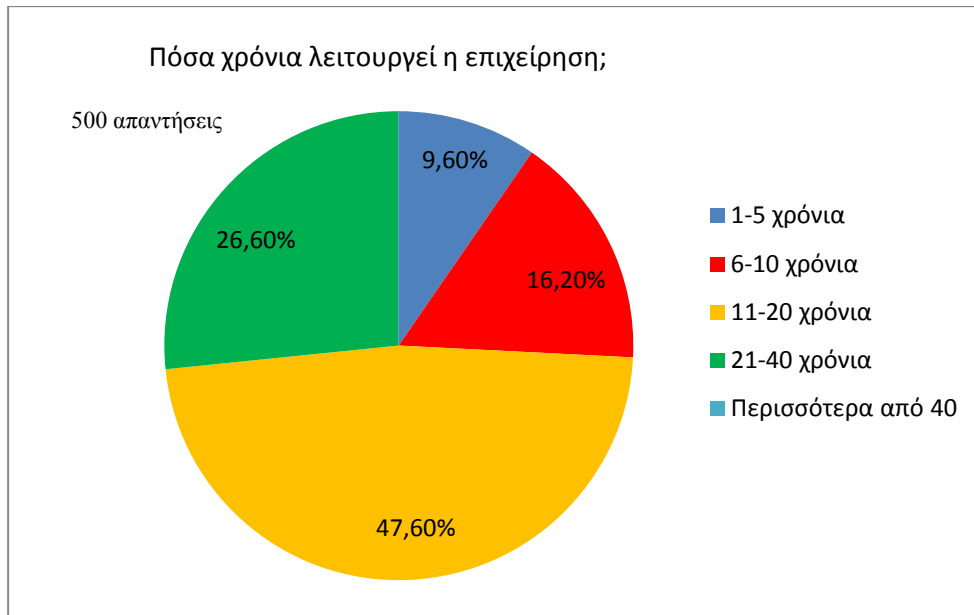
Γράφημα 10: Η επιρροή της ηλικίας στην πιθανότητα απάτης

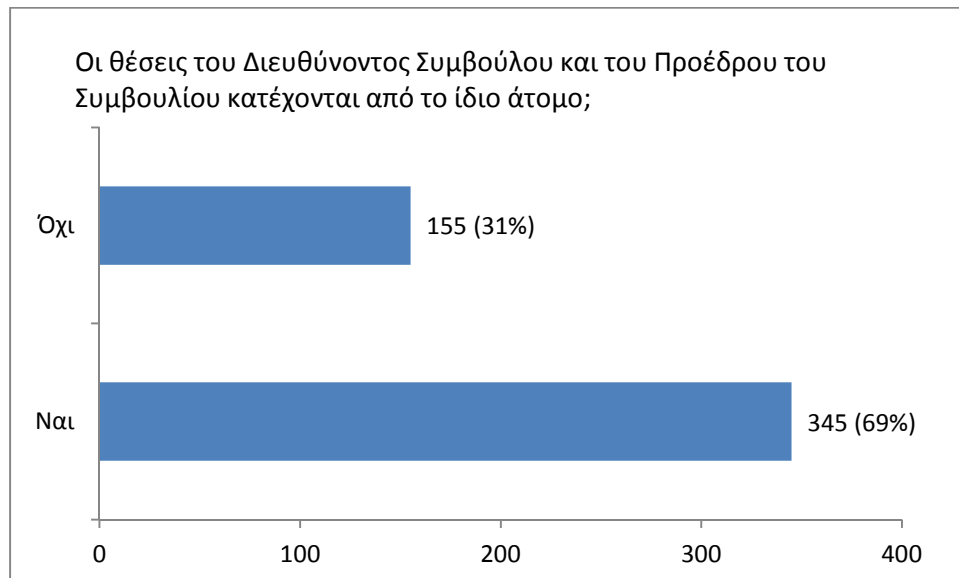
Γράφημα 11: Έχει προκύψει ποτέ απάτη στην επιχείρησή;

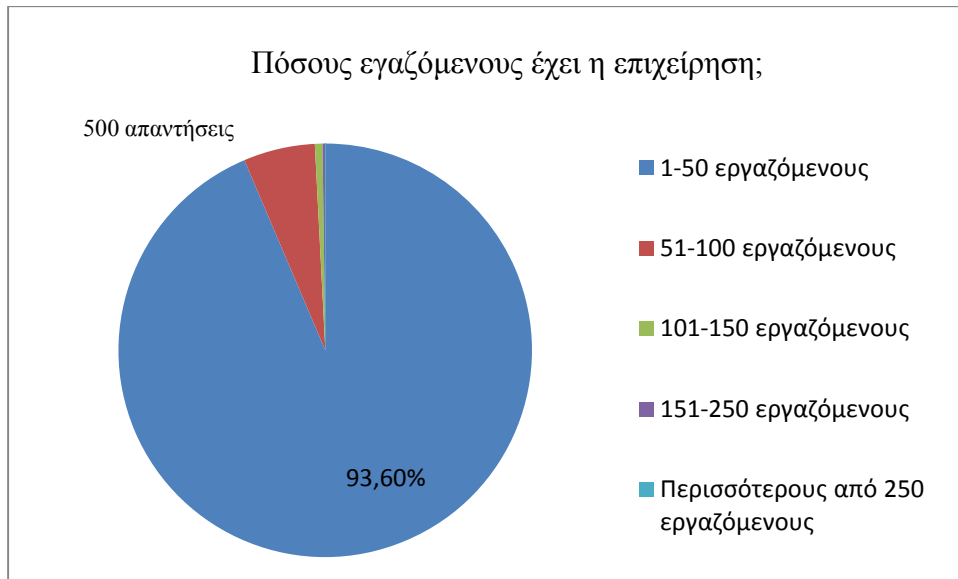
Γράφημα 12: Επίπεδο εκπαίδευσης του Διευθύνων Συμβούλου

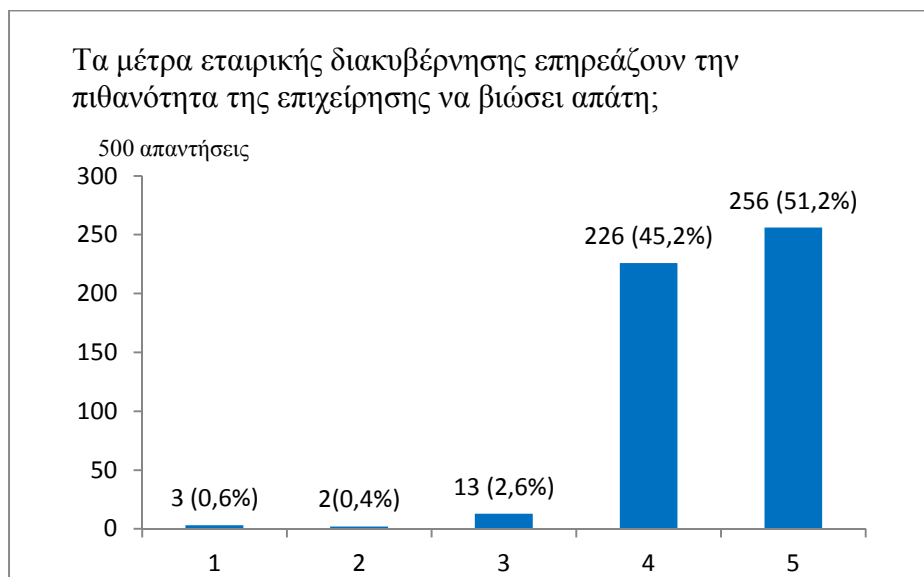
Γράφημα 13: Έτη λειτουργίας της επιχείρησης

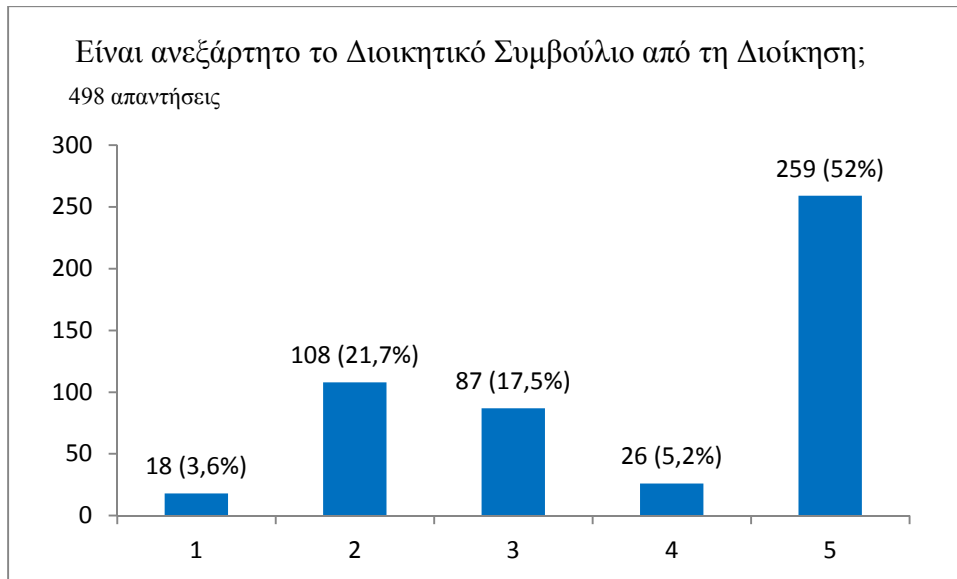
Γράφημα 14: Η θέση του Διευθύνοντος Συμβούλου και του Προέδρου αν κατέχονται από το ίδιο άτομο

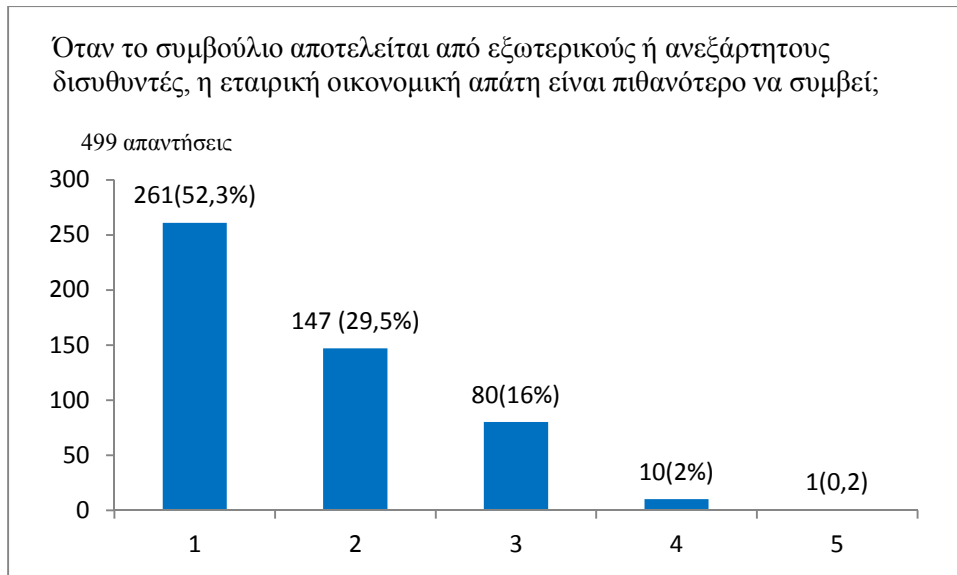
Γράφημα 15: Πόσους εργαζόμενους έχει η επιχείρηση

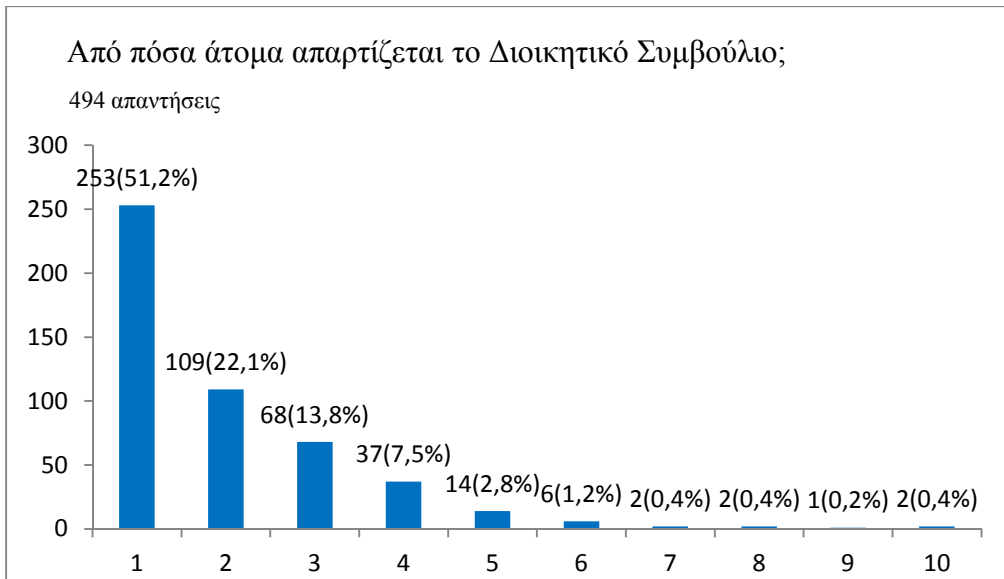
Γράφημα 16: Η επιρροή των μέτρων διακυβέρνησης στην πιθανότητα απάτης

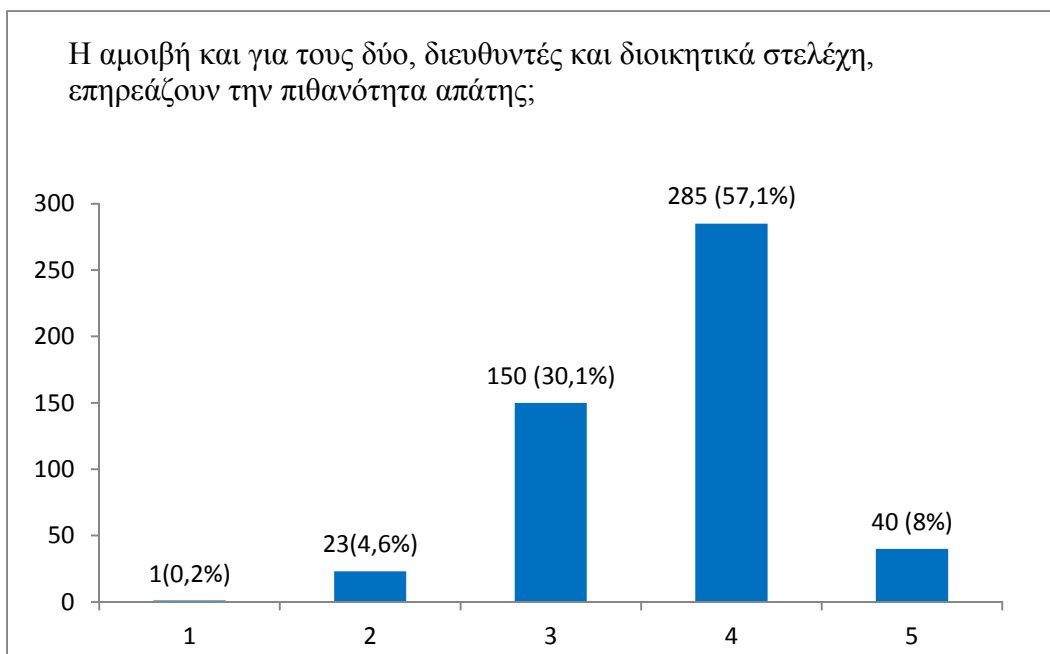
Γράφημα 17: Ανεξαρτησία του Δ.Σ. από τη Διοίκηση

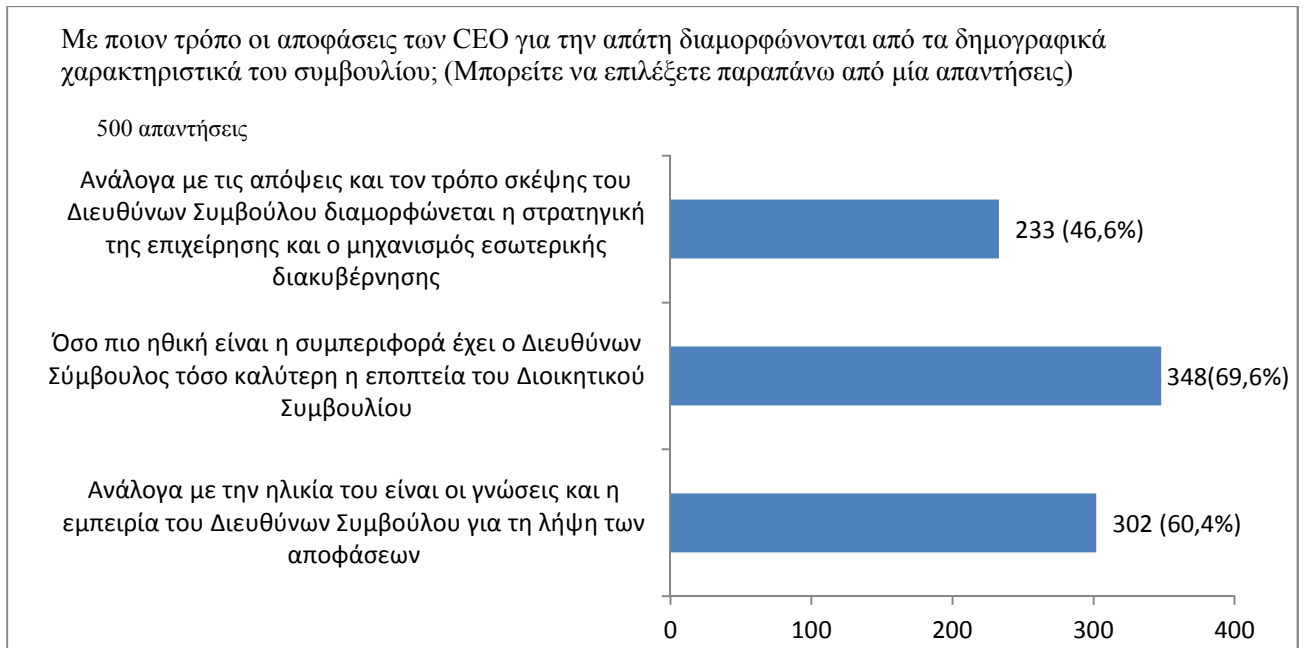
Γράφημα 18: Η επιρροή των εξωτερικών ή ανεξάρτητων διευθυντών στην πιθανότητα απάτης

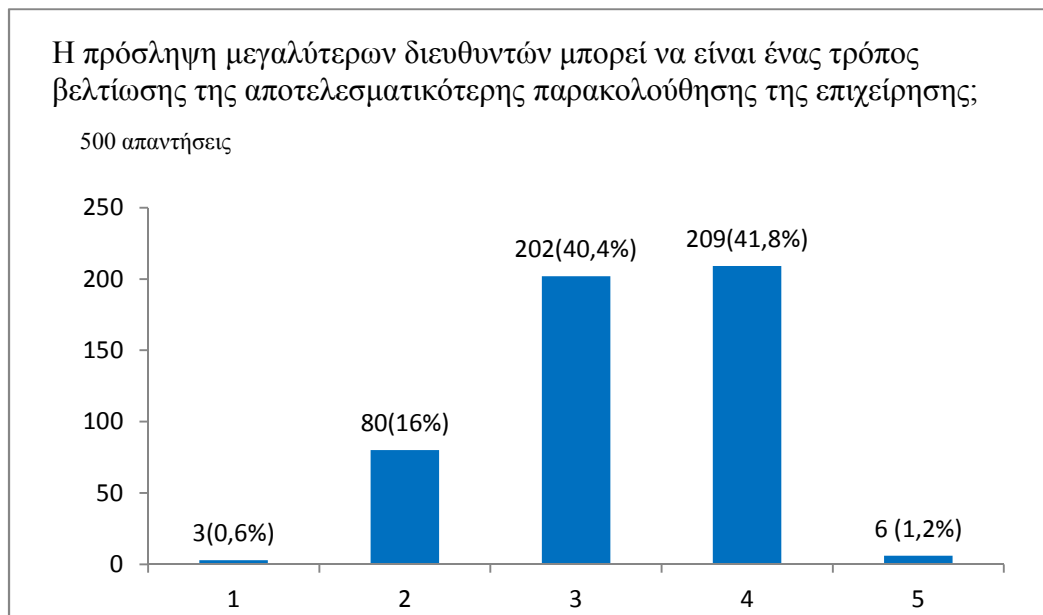
Γράφημα 19: Αριθμός μελών των Δ.Σ.

Γράφημα 20: Η επιρροή της αμοιβής στην πιθανότητα απάτης

Γράφημα 21: Η επιρροή των δημογραφικών χαρακτηριστικών στην πιθανότητα απάτης

Γράφημα 22: Η Πρόσληψη μεγαλύτερων διευθυντών στην πρόληψη απάτης